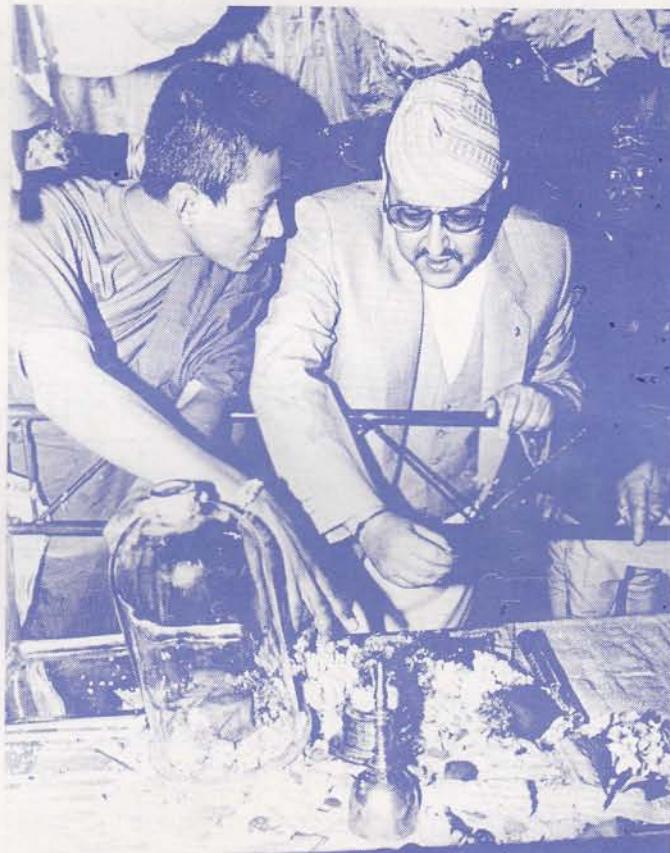

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

आष्ट्रपद्म भूषिणि

(नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका)

२५४२ औं बुद्धजयन्तीका अवसरमा आनन्दकुटीमा भएको सार्वजनिक बौद्ध सभामा सवारी भई
श्री ५ महाराजाधिराज सरकारबाट भगवान् बुद्धको अस्थिधातुको दर्शन पूजन ।

वर्ष २६

अंक २-३

ने.सं. १११८ ज्याःपुन्हि - दिल्लापुन्हि

वि.सं. २०५५ जेठ-आषाढ पूर्णिमा

बु.सं. २५४२

इ.सं. १९९८ जून-जुलाई

शुभकामना !

महावान् बुद्धद्वारा प्रवर्तित २५८७

औ धर्मचक्रप्रवर्तन दिवसको पावन
उपलक्ष्यमा शील, सदाचारको
अभिवृद्धि भई नेपालीमात्रमा शान्ति
र सुखमय जीवनयापनमा हार्दिक
शुभकामना व्यक्त गर्दछ ।

आनन्दभूमि परिवार

आनन्दकुटी, स्वयम्भू
काठमाडौं ।

आनन्दभूमि

(नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका)

सल्लाहकार
भिक्षु कुमार काश्यप
फोन नं. २७१४२०
तीर्थनारायण मानन्धर
फोन नं. २७०३८९

सम्पादक
सुवर्ण शाक्य
फोन नं. २८१४९४
व्यवस्थापक
अष्टमुनि गुभाजु
फोन नं. २५४९९९

प्रकाशक
भिक्षु धर्ममूर्ति, सचिव,
आनन्दकुटी विहारगुठी
स्वयम्भू २७१४२०

प्रधान-कार्यालय
आनन्दकुटी विहार
स्वयम्भू २७१४२०

नगर-कार्यालय
श्रीघः विहार
श्रीघः, नः घलटोल
फोन नं. २५९५९५

वर्ष २६, अङ्क २-३ बु.सं. २५४२ वैशाखपूर्णिमा

बौद्धवचन

उट्ठानवतो सतिमतो सुचिकम्मस्स निसम्मकारिनो ।
सञ्चतस्स च धम्मजीवनो अप्पमत्तस्स यसोभि बड्ढतीति ॥

★ ★ ★ ★ ★

उद्योगी भएर, स्मृतिवान् भएर राम्ररी असल काम गर्नेको,
इन्द्रिय संयम गरी धर्मपूर्वक जीविका गरी अप्रमादी
भइरहेका को यश वृद्धि हुन्छ ।

★ ★ ★ ★ ★

कुम्भधोषक भन्ने एकजना सेंठको छोरा थियो । त्यहाँ
महामारी रोग फैलिई सेंठलाई पनि रोगले छोयो । आफू मरेपनि
छोरालाई बचाउन चाहेर सेंठले आफ्नो छोरालाई गाउँ छोडी
भागी पछि रोग शान्त भएपछि आउनु भनेर आफ्नो संपत्ति
गाडिराखेको ठाउँसमेत बताइदियो । त्यो सेंठको छोरा त्यहाँबाट
भागी १२ वर्षपछि घर फर्कदा दाढी जुँगा आदि भई त्यसलाई
कसैले चिनेन । उसले पनि आफ्नो धन लुकाइराखेको ठाउँबाट
तत्काल धन फिकेमा अरूले अपवाद लगाउने देखेर उनी अरूले
जस्तै ज्यामीको काम गरी बस्यो । त्यसको स्वभाव देखेर राजा
बिम्बिसारले त्यो कुनै धनीको छोरा हुनुपर्दछ भनी गुप्तचर
लगाउँदा वास्तविक कुरा खुल्यो । उसको धनसंपत्ति सबै उसले
पाएर ऊ लोकप्रिय भई यश वृद्धि गरी बस्यो । त्यसको त्यो बयान
त्यहाँका बासिन्दाले तथागतलाई बताउँदा अप्रमादी भई बसेका को
यश वृद्धि हुन्छ भनी यो गाथा बताउनुभएको हो ।

वार्षिक शुल्क रु. ६०/-

आजीवन शुल्क रु १,०००/-

एकप्रतिको रु. ६/-

बुद्धजयन्ती

प्रत्येक वर्ष बुद्धजयन्ती मनाइन्छ अधिराज्यभर, अभ देश विदेशमा पनि । नेपाल उपत्यकामा प्रत्येक चौथो वर्षमा भगवान् बुद्धको अस्थिधातु प्रदर्शन गरिन्छ र प्रमुख शहर बजारमा नेपाली सांस्कृतिक बाजागाजा सहित विविध समूहका बौद्धजन एवं बुद्धप्रतिको आस्थावानहरूसहित भई बुद्धको प्रतिमा एवं अस्थिधातुको यात्रा हुन्छ । यसपालि पनि टोल टोलमा परिकमापथहरूका छरछिमेकमा बुद्धको तस्वीर, बौद्धभण्डा सजिए र बाटामा शीतल पेयपदार्थ खुवाई सेवा गरिए । यात्रा धूमधामसँग मनाइयो ।

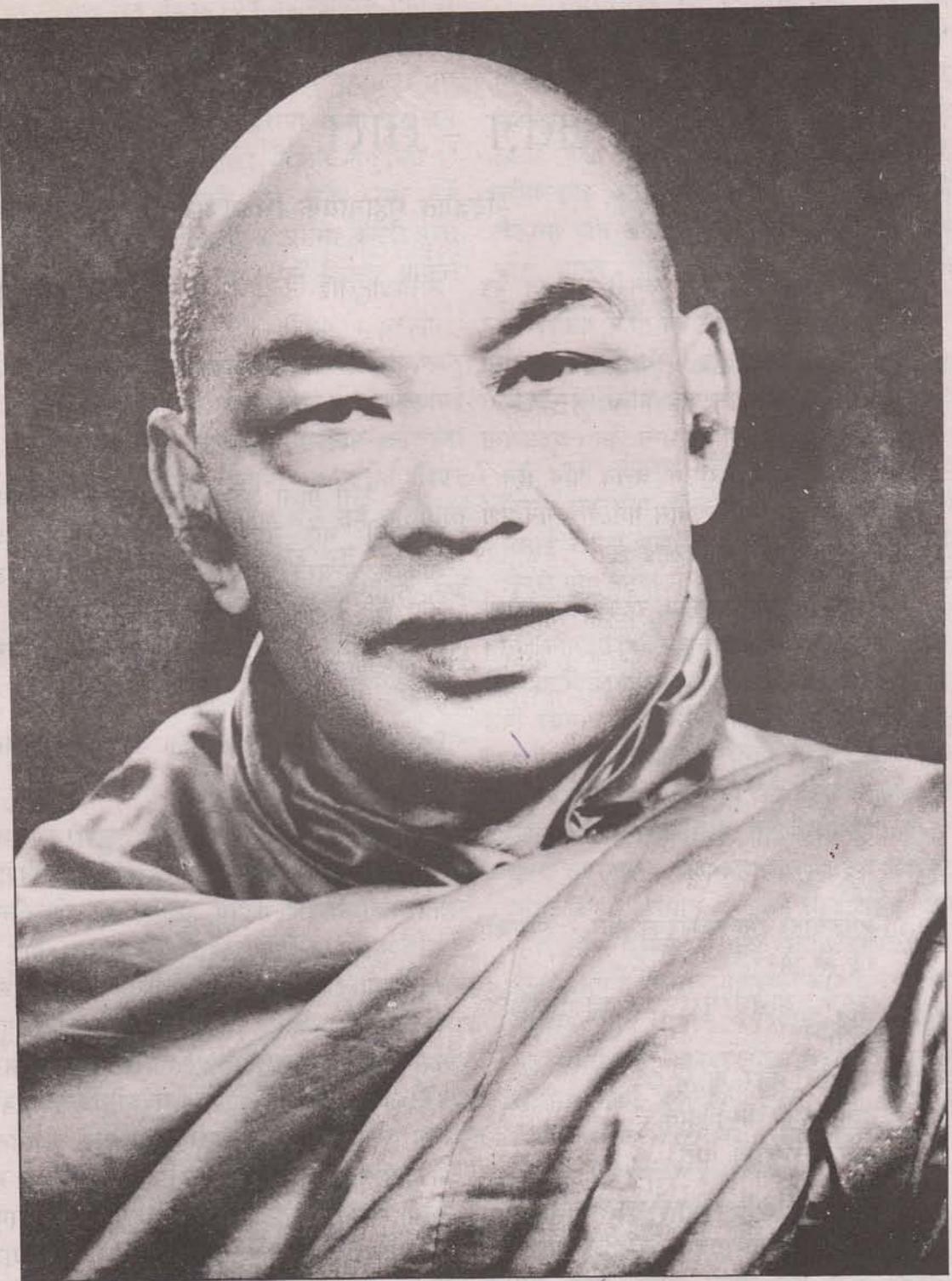
ठाउँ ठाउँमा मनाइएका समारोहहरूमा प्रधानमन्त्रीलगायत उच्च ओहदाका महानुभावहरू एवं विद्वद्वर्गबाट बुद्धका उपदेशको धेरै सराहना गरिए र आफ्नो जीवनलाई बौद्धकियाकलापमा ढाल्ने कुरासमेत पोखिए । अनि पवित्र बौद्धस्थलहरू र भगवान् बुद्धको पवित्र जन्मस्थल लुम्बिनीलगायतका ठाउँहरूको विकास गर्न प्रतिबद्धता पनि जाहेर गरिए । समारोहहरूमा ज्यादै उपलब्धिमूलक कुराहरू बताइए र भनिए ।

नेपालीहरू शान्तिप्रिय छन् । वचनबद्धताको ख्याल राख्दछन् । उनीहरूको उन्नति र प्रगतिमा इतिहास कायम छ । यस्तो बेला भगवान् बुद्धको २५४२ औं जयन्ती वैशाखपूर्णिमाको सार्थकतालाई सहर्ष अनुमोदन गर्ने सुअवसर भैं भएको छ । अब आशा लिइन्छ, जहाँ जुन पक्षले जे कुरा बोले, भने, त्यो कुरा कार्यान्वयनमा पनि आउने नै छ । निराश हुनुपर्ने खालको वातावरण देखिएको छैन ।

एक वर्षभित्र अर्को बुद्धजयन्ती नआउदै बोलिए भनिएका कुरा नभएमा भने बौद्धजगत्‌मात्र होइन नेपालको सराहना गर्ने मित्राराष्ट्रहरूपर्यन्तले नेपालीहरूलाई तौलने छन् र नेपालीहरूलाई ढोंगी र फटाहाको दर्जामा राख्नेछन् । त्यस बेला बौद्धजगत् साचै पनि निराश हुनेछ । निराश प्रगतिको बाधक हुन्छ । एउटा कुरामा धोखा भएमा अर्को कुरामा धोखा नहोला भन्न सकिदैन । भनेअनुसार नभएमा बुद्धजयन्ती फटाहाहरूको भूठ र अन्तसन्त बोल्ने सभाको मंच भैं हुन जानेछ ।

आनन्दभूमिले आशा लिएको छ कि साधन र स्रोतबाट बाहिर नजाने नै भएर पनि स्रोतभित्र र संभवभित्रका कुराहरू पूरा हुदै लुम्बिनी एवं बौद्धस्थलको विकास र संरक्षण हुनेछ ।

श्रद्धेय भिक्षु अमृतानन्द

सर्वज्ञ - धातु

-दिवंगत महानायक भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर

आजसम्म सर्वज्ञधातु कसरी सुरक्षित भइ रहेका छन् भन्ने सजिलो प्रश्न हो र यसको उत्तर पनि उतिकै सजिलो छ । यसविषयको राम्रो श्रुतिपरम्परा छ, इतिहास पनि आंखा चिम्लेर यस्तै नै हो भनी विश्वास गर्नुपर्छ भन्ने छैन । बुद्धधर्ममा करकाप तथा बाध्य गराउने चलन पनि छैन । बुद्धधर्ममा कुनै कुरामा विश्वास गर्ने वा नगर्ने पूर्ण स्वतन्त्रा प्रत्येक नरनारीहरूलाई छ ।

कान्तिपुर, आनन्दकुटीमा रहेको श्रीलंकाचैत्य भित्र राखिएको सर्वज्ञधातुको बारे पनि यस्तै जिज्ञासा हुनु स्वाभाविक छ जुन बुद्धिवादी बौद्धहरूको प्रगतिको पूर्वलक्षण हो । जिज्ञासा ज्ञानको बिउ हो । तर्क बुद्धिको साथी हो । तर्क र बुद्धिलाई ठाउँ दिइएको नै बुद्धधर्मको विशेषता पनि हो । अब यहाँ सर्वज्ञधातु सम्बन्धमा केही कुरा स्पष्ट गर्न दुई कुराको विचार प्रस्तुत गर्दूँ ।

१. सर्वज्ञधातु कति प्रकारका छन् र त्यसको रङ्ग के हो ?

२. कसरी आजसम्म सर्वज्ञधातु सुरक्षित रह्यो ?

पहिलो प्रश्नको उत्तर हो,

१. धुलो नहुने अस्थि धातु र
धुलो हुने अस्थि धातु ।

धुलो नहुने अस्थि धातु हुन् चार वा दुई सुताहाड र निधारको हाड । अनि यी सातवटो बाहेक अरू सबै गोलो गोलो भएर गएको

अस्थिधातुलाई नै धुलो भएर गएको अस्थिधातु भनिन्छ । यसरी गोलो भएर गएको कारण भगवान्‌को अधिष्ठान हो । बरु यो गोलो भएर गएको धातु पनि ठूलो गोलो, सानो गोलो र अत्यन्त सानो गोलो अनुसार तीन प्रकारका छन् ।

ठूलो गोलो अस्थिधातु आधा टुक्रा मुङ्गीको दालजत्रो भए सानो अस्थिधातु चामलजत्रो आकार, अत्यन्तै सानो अस्थिधातु तोरीको गेडा जत्रा छन् । अनि ठूलो धातुको रङ्ग सुनजस्तो र सानो धातुको रङ्ग मोतीजस्तो अनि अत्यन्त सानो धातुको रङ्ग जाईजस्ता छन् ।

२. दोसो प्रश्नको उत्तरमा अब हामी विचार गरौ ।

भगवान् शाक्यमुनि कुशीनगरमा महापरिनिर्वाण हुनुभएपछि वहाँको शारीरिक अवशेष अस्थिधातु लिनको लागि राजगृह र कपिलवस्तु आदि सातवटा देशहरूबाट राजदूतहरू आए । धातु भाग राखेर बाँडिलिने कुरामा भगडा होला जस्तो भएको बेला सबै राजपरिवारहरूको गुरु भएका द्रोण ब्राह्मणले राज्यलाई आठ भाग गरेर प्रत्येकलाई एक एक द्रोण अस्थिधातु बाँडी, त्यस आठ भाग अस्थिधातुमध्येमा ठूलो र सानो पाँच नाली र अत्यन्त सानो गोलो अस्थिधातु छ नाली भएको भए फेरि प्रत्येक देशकाहरूले आफू आफूहरूलाई प्राप्त भएको द्रोण प्रमाण अस्थिधातु लिएर भव्य जात्रा गरेर आ-आपनो देशमा लगे ।

एक दिन महाकाश्यप महास्थविरले धातुको बारे भविष्य विचार गरी श्रद्धा भएका तथा राजभक्ति पनि भएका अजातशत्रु राजालाई यो कुरा आज्ञा भयो, “विभिन्न देशमा रहेका धातु सबै त्याएर एकै ठाउंमा राखेर निधान गर्नुपच्यो ।” अनि राजा अजातशत्रुले धातु सबै जम्मा गर्ने जिम्मा वहाँलाई नै दिइ, एकै ठाउंमा कसरी हुन्छ त्यसरी धातु राखेर निधान गर्ने जिम्मा आफैले लिए ।

अनि महाकाश्यप महास्थविर स्वयं कपिलवस्तु आदि छवटा देशहरूमा गएर त्यहाँका राजगणहरूलाई चित्त बुझ्ने गरी कुरा गरेर उनीहरूलाई पूजा सत्कार गर्ने पुग्ने मात्रामा अस्थिधातु दिएर रामग्राममा रहेको धातुबाहेक अरू सबै अस्थिधातु राजगृहमा त्याउनुभयो । फेरि यस प्रकारबाट परिनिर्वाणसमयमा बांडिदिएका अस्थिधातु सबै बढुलेर त्याई एउटा उचित ठाउंमा राजगृहमा अस्सी हात गहिरो खाल्डो खन्न लगाई सात द्रोण धातु सातवटा भाँडोमा राखेर ती सबै धातु एकै ठाउंमा राखेर महाकाश्यप महास्थविरले निधान गर्नुभयो ।

बुद्ध परिनिर्वाण भएको दुई सय वर्षपछि अशोक भारतका सम्राट् भए । अशोक राजाले बुद्धको विश्वमैत्रीले सन्देश विश्वमा प्रचार गर्न धेरै कार्य गरे । सम्राट् अशोकले छ्याँनब्बे कोटि धन खर्च गरेर चौरासी हजार चैत्यले युक्त भएको चौरासी हजार विहार बनाएर चौरासी हजार धर्मस्कन्धका नाममा समर्पित गरे । विहार बनाउन सकिएपछि अशोक राजाले भिक्षुसंघसंग निवेदन गरे, भन्ते ! चौरासी हजार विहार तयार भयो । त्यसैले धातु राख्नुपच्यो, धातु कहाँ लिने ? ”

भिक्षुहरूले भने, “महाराज ! भगवान्‌को अस्थिधातु सबै एकै ठाउंमा राखेर राजगृहमा निधान गरिराखेको छ । खोज्न योग्य छ ।”

भिक्षुसंघको यति कुरा सुनी सम्राट् अशोकले सबभन्दा पहिले राजगृह जानुभई, त्यहाँ रहेको चैत्यमा खन्न लगाई हेर्नुभयो, किन्तु धातु प्राप्त भएन । अनि राजा अशोकले पहिले जस्तो यिथो त्यस्तै गरी चैत्य बनाएर, त्यहाँबाट श्रावस्ती, कपिलवस्तु आदि देशहरूमा गई त्यहाँ भएको चैत्यमा पनि खन्न लगाई हेर्नुभयो तर त्यहाँ पनि धातु प्राप्त भएन । अनि सम्राट् अशोकले राजगृहमा घोषणा गर्नुभयो ।

“यदि कोही कसैले कही धातु रहेको थाहा पाएमा सूचना दिनू ।”

यो घोषणा सुनी १२० वर्षका महास्थविरले भन्नुभयो, “महाराज ! धातु छ भनेर त मलाई राम्ररी थाहाछैन, केवल मेरो गुरु महास्थविरले एक पटक म ७ वर्षको छाँदा धूपहरू बोक्न लगाएर एउटा छुङ्गाको स्तूपमा लिएर जानुभएको थियो । शायद त्यो ठाउंमा त केही छ कि ! परीक्षा गर्ने गरी हेर्न योग्य छ ।”

अनि सम्राट् अशोकले त्यस ठाउंमा खन्न लगाई हेर्नुभयो । सांच्चै त्यहाँ नै राजा अजातशत्रुका पालाका ताम्रपत्र भेटियो । फेरि अस्सी हात खाल्डो खन्न लगाएपछि सात द्रोण धातु रहेका सातवटा भाँडो भेटियो । सम्राट् अशोकले सहर्ष सर्वज्ञ - धातु लगेर सारा जम्बुद्वीपमा धातु फैलाउनुभयो । अभ मौद्रगालीपुत्र तिस्स महास्थविरले धर्म प्रचार गराउन स्वयं सम्राट् अशोकको छोरा महीन्द्र महास्थविरलाई लंकामा पठाउनुभयो । त्यसबेला लंकामा भखैरे देवानप्रिय तिस्स राजा हुनुभएको थियो । महीन्द्र महास्थविरले उसलाई नै बौद्धधर्ममा दीक्षित गर्नुभयो । त्यहाँबाट एक वर्षाबासपछि लंकामा भिक्षुहरूलाई भगवान्‌को दर्शनादि गर्न केही नभएर भारतमा गएर भगवान्‌को दर्शन गर्नमा लैजाने विचार महीन्द्र महास्थविरले गर्नुभयो ।

तथागत सम्यक्सम्बुद्धको परिनिर्वाणपछि वहाँको अस्थिधातुको दर्शन गर्नु पनि वहाँको दर्शन गर्नु जस्तै हो भनी वहाँले भन्नुभयो ।

यस्तो भन्नासाथ देवानंप्रिय तिस्स राजाले चैत्य र विहार बनाउने प्रतिज्ञा गर्नुभयो । केरि सुमन श्रामणेरसंग श्रीलंकाका राजाले चैत्यको बारे, धातुको बारे कुरा सोध्यो । सुमन श्रामणेरले भन्नुभयो ।

“महाराज! धातु थापिलिनलाई तपाईं शुद्ध वस्त्र लगाएर अष्टशील ग्रहण गरेर तयार हुनुहोस् । धातु प्राप्त हुन्छ ।”

उता महीन्द्र महास्थविरको सल्लाह अनुसार सुमन श्रामणेर पाटलिपुत्रमा पुग्नुभयो । अनि समाट अशोकले सुमन श्रामणेरको पात्र लिएर सुगन्ध्य युक्त जलले पखाली पात्रभरी मोतीवर्ण भगवान् शाक्यमुनिको शारीरिक अस्थिधातु राखेर वहाँलाई हस्तान्तरण गर्नुभयो । श्रामणेर त्यहाँबाट शक्देवकहाँ गएर भगवान्को सुताहाड मागी लिई त्यहाँबाट लंकामा पुग्नुभयो ।

धातु चेतियगिरि पर्वतमा वर्तमान महीन्द्र तल्लामा, महीन्द्र महास्थविरहरूकहाँ पुगेपछि धेरै लावालस्कर जम्मा भएर भव्य उत्सव गरे । हातीको शरीरमा राखेर जात्रा पनि गरे । राजाले महीन्द्र महास्थविरसंग सोध्नासाथ धानको रास जस्तै चैत्य बनाउनुभयो । अनि देवानंप्रिय तिस्स राजाले अनुराधपुरको दक्षिणतिर ककुसन्ध, कोणागमन र काश्यप बुद्धहरूको धातु राखेर पहिला पहिला चैत्य बनाइएको ठाउँमा चैत्य बनाए र विहार पनि बनाए । यसको नाम थूपाराम भयो । यो थूपाराम चैत्यभित्र शाक्यमुनि बुद्धको दाहिनेतिरको सुताहाड निधान गरे । यो चैत्यको कार्य समाप्त भएको बेला प्रफुल्लित भएर

बुद्धशासनमा प्रवजित भएका युवाहरू र राजकुमारहरू सयौं हजारौंको संख्यामा भए ।

फेरि प्रिय तिस्स राजाले थूपाराम बनाउन सकिएपछि लंकादेशभरी हरेक योजन योजनमा चैत्य र विहार बनाएर सर्वज्ञधातु स्थापित गरे । यसप्रकारले बुद्ध परिनिर्वाणपछि लंका देशमा सबभन्दा पहिलो सर्वज्ञधातुको प्रसार भएरगयो भनिएको पनि छ ।

“निधापेत्त्वान सम्बुद्ध, धातुयो पत्तमत्तका कारपेसि महाराज, थूपे योजन योजने ॥”

यसको पछि फेरि एकपटक लंकाद्वीपमा इस्वीपूर्व प्रथम शतवर्षमा दुट्ठगामणि राजाको पालामा भारतबाट सर्वज्ञधातु एक द्रोण लगिएको थियो ।

समय बित्तैजाँदा प्राचीन अनुराधपुर शहर निर्जन भएर गयो । त्यहाँका घर, विहार तथा चैत्य इत्यादि पनि क्रमैसंग भताभुग भएर गए तर वर्तमान लंकासरकारले अनुराधपुरमा रहेको नष्टावशेष पदार्थको परीक्षण गरे । पुरातत्त्ववेत्ताहरूबाट अनेक विहार चैत्य उत्खनन गरेर हेरे । त्यहाँ धेरै पुराना पुराना पदार्थहरू भेटिटए । सर्वज्ञधातु भएको चीबाहा: पनि भेटिए । यसरी नै केही नष्ट अवशेष भएको ठाउँमा खनेर हेर्दा, सर्वज्ञधातु र केही पुराना लौकिक राजाहरूको सुवर्ण आदि बस्तु भएको चीबाहा: एउटा अनुराधपुरनिवासी हरमानिस महाशयलाई पनि प्राप्त भयो । हरमानिस महाशय परलोक भएपछि श्रीमती हरमानिस उपासिकाले लंका देशमा विशेष प्रतिष्ठित भएको विहारलाई भगवान्को अस्थिधातु दिएर संग्रह गरे । यसप्रकारको संग्रह कोलम्बो बजिरारामलाई पनि प्राप्त भएको थियो ।

सन् १९४६ मा लंकाबाट नारद महास्थ-
विरले यो पंक्तिका लेखकसँग नेपालमा आउन
लागेको बेला नेपाली बौद्धहरूको लागि के वस्तु
लग्न योग्य हुन्छ भनी सोधनुभयो । सर्वज्ञधातु लग्न
पाए बडो असल हुन्छ भनेको शब्द-
अनुसार नारद महास्थविरले आफ्नो साथमा सर्वज्ञधातु
लिई आउनुभयो । नेपाल पुगेपछि वहाँ महास्थ-
विरले त्यस बखतका धातु ल्याइराखेको छु भनी

सूचना दिनुभयो । यसोभए प्रधानमन्त्री पदम
शमशेरले त्यस अस्थिधातु आनन्दकुटीमा राखेर
पूजा सत्कार गरी राख भन्नुभयो । यस कारणले
गर्दा अस्थिधातु निधान गर्न श्रीलंकाचैत्यको जग
स्थापना भयो । चैत्य तयार भयो । फेरि त्यस
अस्थिधातु श्रीलंकाचैत्यको गर्ममा प्रतिस्थापित
गरिराखे ।

अग्रश्रावकहरूको धातु स्वागत गरिबकस्दै राष्ट्रपिता श्री ५ त्रिभुवन, २००८, कार्तिक २२

नेपालमा पवित्र अस्थिधातु आगमनः एकलघु अध्ययन

- कोण्डन्य, संघाराम

पृष्ठभूमि

मध्यकालीन राजा जयस्थिति मल्लले थालेको तथाकथित सामाजिक सुधारको सर्वोच्च पछि नेपालमा बुद्धधर्मलाई पुनर्जागरण एवं पुनरुत्थान गर्न वि.सं. १९९९ श्रावण १३ गते स्वयम्भूको उत्तरखालडोमा स्वयम्भूको घ्याङ्गुठीको अमानतबाट बहालीपूर्जी पाएपछि भिक्षु धर्मालोकले एउटा सानो कुटी धर्मशाला बनाउन थाल्नुभयो जुन पछि गएर आनन्दकुटी विहारमा परिणत भयो । भिक्षु धर्मालोकले द्वितीय वर्षाबास वि.सं. १९९९ को जैनपूर्णिमा (ने.सं. १०६२ गुलाथ्व १५ पुन्हि) आनन्दकुटीमा विताउनुभयो र यतिवेलामा भिक्षु अमृतानन्दले स्वयम्भू पर्वतस्थानमा कार्तिक महिनाभरि विश्वन्तरजातकको कथा भन्नुभएको थियो ।

भिक्षुहरूलाई देशनिकाला र धर्मोदय

सभाको उद्दय

वि.सं. २००१ श्रावण (30th July 1944) का दिन तत्कालीन श्री ३ महाराज जुद्धशम्शेर जंगबहादुर राणाको शासनकालमा भिक्षुहरू कर्मशील (प्रज्ञानन्द), धर्मालोक, सुबोधानन्द र प्रज्ञाराशिम, श्रामणेरहरू प्रज्ञारस, रत्नज्योति, अगगधम्म र कुमारकाश्यप वर्तमान अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष गरी ८ जनालाई बुद्धधर्म प्रचार गरेको निहुमा बुद्धको जन्मभूमिबाट देश निकाला गरियो । त्यसपछि वि.सं. २००१ कार्तिक

१५ गते (31st October 1944) वनारसमा भिक्षु अमृतानन्दको सकृयतामा भिक्षु ऊ. चन्द्रमणि महास्थविरको अध्यक्षतामा र भिक्षु अमृतानन्दको सचिवत्वमा “धर्मोदय सभा” को स्थापना गरियो । अनि सरकारले गरेको अन्यायपूर्ण देशनिकालाको विरुद्ध आवाज उठाउन भिक्षु अमृतानन्द श्रीलंका जानुभई Buddhist Good Will Mission (बौद्ध शुभेच्छुक धर्मदूत मण्डल) समूहमा सामेल हुनुभयो । श्रीलंकाली धर्मदूतमण्डल नेपालआगमन

वि.सं. २००३ (April 1946) मा भिक्षु अमृतानन्दको विशेष सकृयतामा पांच सदस्यीय (स्थविर भिक्षुद्वय नारद र प्रियदर्शी, भिक्षु अमृतानन्द नेपाली, प्रोफेसरद्वय रत्नसुरीय र अरियपाल) श्रीलंकाली Buddhist Good Will Mission नेपाल आइपुग्यो । उक्त धर्मदूतमण्डलको नेतृत्व वजिराराम विहारका शिक्षु नारद स्थविरले गर्नुभएको थियो । स्मरणीय छ, उक्त धर्मदूतमण्डललाई धर्मप्रचारको रूपमा नभएर तीर्थयात्राको रूपमा मात्र नेपालसरकारबाट प्रवेशाज्ञा (Visa) पाएका थिए । धर्मदूतमण्डललाई तत्कालीन प्रधानमन्त्री श्री ३ पद्मशम्शेर जबराद्वारा दर्शनभेट बक्स भयो र यतिवेला उक्त मण्डलले २००१ सालमा भूतपूर्व श्री ३ महाराजद्वारा हुकुम बक्स भएबमोजिम नेपाली बौद्धभिक्षुहरूलाई स्वदेशबाट निकाला गरेको कुरा स्मरण गरायो र पछि श्री ३ महाराज पद्मशम्शेरद्वारा भिक्षु धर्मालोकलाई

प्रवेशाज्ञा दिइयो अनि पुनः भिक्षुहरूको स्वदेश फक्ने क्रम शुरू भयो ।

श्रद्धेय भन्ते नारद महास्थाविर

सर्वज्ञ बुद्धको पवित्र अस्थिधातु आगमन

Buddhist Good Will Mission का प्रमुख नारद स्थिवरले नेपालबासी बौद्धहरूका लागि पूजा सत्कार गर्न सर्वज्ञ बुद्धको पवित्र अस्थिधातु उपहारस्वरूप ल्याउनुभएको थियो । त्यस पवित्र अस्थिधातु नेपाली बौद्धहरूका लागि श्री ३ महाराज पद्मशमशेरलाई हस्तान्तरण गर्ने शुभेच्छा प्रकट गर्दै एउटा सन्देश पठाउंदा सम्पूर्ण बुद्धका अनुयायीहरूलाई दर्शनका लागि स्वयम्भूनिको आनन्दकुटी विहारमा नै चैत्य स्थापना गरी पवित्र अस्थिधातु प्रतिस्थापित गर्न भन्ने श्री ३ महाराजाद्वारा हुकुम भयो । यसै कुरालाई कार्यरूप

दिन बु.सं. २५९० (वि.सं. २००३) वैशाखपूर्णिमाका दिन धर्मदूतमण्डलका सदस्यहरूको सम्मुखमा ७ जवान श्राद्धलु दाताहरू मिलेर चैत्यको शिलान्यासको शुभकार्य सम्पन्न गरियो ।

नेपालमा सर्वप्रथम बुद्धको पवित्र अस्थिधातु प्रदर्शन तथा आनन्दकुटीस्थित श्रीलंका चैत्यको समुद्घाटन

सन् 1948 May 5 (२००५ साल) मा भिक्षु नारद स्थिवर नेपाल दोस्रोपटक भ्रमण गर्न वर्तमान नेपालका संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थिवरका साथमा पाल्नुभयो । बु.सं. २४९२ औं वैशाखपूर्णिमा बुद्धजयन्तीको शुभ दिनमा विहान आनन्दकुटी विहारमा बुद्धपूजा, शीलप्रार्थना र धर्मदिशनापश्चात् श्रद्धेय भिक्षु नारद स्थिवरका करकमलबाट आनन्दकुटीमा नवनिर्मित चैत्यको समुद्घाटनकार्य सम्पन्न भयो । उक्त चैत्यलाई श्रीलंका (राम) चैत्य नामकरण गरियो । सोही दिन दिउसो १-३ बजेसम्म लंकाद्वीपमा अवस्थित अनुराधपुरवाट ल्याइएको सर्वज्ञ बुद्धको पवित्र अस्थिधातु श्रद्धालु भक्तजनहरूका लागि प्रदर्शन गरियो । पवित्र अस्थिधातु दर्शन गर्न श्रद्धालु भक्तजनहरूको ठूलो भीड लागेको थियो । नेपालमा शाक्यमुनि सर्वज्ञ बुद्धको नवजागरणपछि पवित्र अस्थिधातु पुनः प्रदर्शन गरिएको यो नै इतिहासमा पहिलो घटना हो ।

पवित्र अस्थिधातु प्रदर्शनपछि सुरुंगको बाटो हुई श्रीलंकाचैत्यका गर्भभित्र निधान गरियो । श्रीलंकास्थित क्यान्डीमा रहेको बुद्धको पवित्र दन्तधातु सुरक्षा गर्न जसरी तीनवटा साँचो बनाई मन्दिरका प्रमुख भिक्षु निर्देशक पुजारी (दियवडन निलिमे) र सकर्तारी व्यक्तिसमेत तीनपक्षलाई साँचो बनाई हस्तान्तरण गरिन्थ्यो त्यसरी नै नेपालमा पनि ३ वटा साँचो बनाई २ प्रमुख भिक्षु र १ जना दातालाई हस्तान्तरण गरियो । त्यतिबेला

राणाकालीन अवस्थाको कारणले गर्दा सरकारलाई दिइने साँचो पनि प्रमुख भिक्षुसँगै रहेको हो । गर्भभित्रको सेफको साँचो दातालाई दिइने भनिए बमोजिम दाताहरूबाट क्रमशः चारजना तुलाधरहरू करुणारत्न, सप्तवीरसिं, हेराभाई र केशरत्न छानिनुभएको थियो । वहाहरू आफैले हरेक वर्ष पालैपालो सौ साँचो हस्तान्तरण गर्नुपर्ने नियम समेत बनाइएको थियो । यसरी हरेक वर्ष तीनवटा साँचोद्वारा सुरुङ्गको द्वारबाट प्रवेश गरी चैत्यगर्भको सेफ खोली वैशाखपूर्णिमामा दिन सर्वसाधराणलाई पवित्र अस्थिधातुं दर्शन गराउने चलन चल्यो ।

पवित्र अस्थिधातु नगर परिक्रमा गरिदाको दृश्य

पवित्र अस्थिधातुको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

कुशिनगरमा भगवान् बुद्धको महापरिनिर्वाण भएपछि मल्लहरूको पवित्र स्थल मुकुटबन्धनमा पुन्याई अन्तिम दाहसंस्कार गरिदा चिताको आगो निभिसकेपछि खरानीमा बुद्धको पवित्र अस्थिधातु बाकी रह्यो । आचार्य भिक्षु अमृतानन्दद्वारा लिखित बुद्धकालीन ब्राम्हण भाग १ अनुसार बुद्धका अस्थिधातुहरू जम्मा १६ नाली अथवा ३२ माना

थिए र ती अस्थिहरू स-साना गोलो गोलो आकारका तीन रंगका थिए । अस्थिधातु मुंगी, रायोको गेडा र चामलका कनिका जस्ता आकारका थिए । त्यतिबेला बुद्धको अवशेष अस्थिधातु प्राप्त गर्न ठूलो विवाद उठेको थियो । बुद्धको महापरिनिर्वाणपछिको ज्येष्ठ भिक्षु महाकाशयप महास्थविरको सल्लाहअनुसार द्रोणले अस्थिधातु आठ भाग लगाएर विभिन्न देश, प्रदेश र नगरलाई बाँडिए, सबैले चैत्य बनाई अस्थिधातु निधान गरी पूजा गरिराखे । कालान्तरमा मगधराजा अजातशत्रुले अस्थिधातु निधान गरेको ठाउँमा सम्राट् अशोकले उत्खनन गर्न लगाई ८४,००० चैत्य बनाई ती अस्थिधातु निधान गरेको कुरा बौद्धसाहित्यमा पाइन्छ ।

सम्राट् अशोकले श्रीलंकामा धर्मप्रचार गर्न आफ्नो छोरा भिक्षु महेन्द्र महास्थविरलाई पठाउँदा राजा देवानंपिय तिस्सलाई उपहारस्वरूप थुप्रै पवित्र अस्थिधातु पठाइएका थिए । अनुराधपुरमा धानको थुम्को (थुप्रो) को आकारको स्तूप बनाई विभिन्न स्तूपमा अस्थिधातु निधान गरे । पछि बीसौ शताब्दीको प्रारम्भमा श्रीलंकाका विभिन्न ठाउँहरूमा पुरातात्त्विक उत्खनन तथा अनुसन्धानको क्रममा अनुराधपुरमा लंकानिवासी हरमानिस नामक व्यक्तिले भेट्टाएको अस्थिधातुमध्येमा केही अस्थिधातु अफैसंग सुरक्षित राखे । उनको देहावसानपश्चात् उनकी श्रीमतीले केही अंश आफ्नो श्रद्धाको विहार कोलोम्बो स्थित वजिराराम विहारलाई चढाइन् र त्यसैको अंश पछि नारद महास्थविरले नेपालमा ल्याउनु भयो ।

कान्तिपुरी नगरीमा पहिलोचोटि पवित्र अस्थिधातुको नगरपरिक्रमा

बु. सं. २४९३ (वि.सं. २००६) औ वैशाख पूर्णिमा ३० गतेका दिन आनन्दकुटी विहारमा बुद्धपूजा, श्रीलंकार्थना, धर्मदेशनाको लगतै विहान

११ बजेसम्म श्रद्धालुहरूका लागि पवित्र अस्थिधातु प्रदर्शन गरियो । दिउंसो ३ बजे पवित्र अस्थिधातु आनन्दकुटी विहारदेखि फूलफूलको खटमा सजाएर विभिन्न सांस्कृतिक बाजागाजा, ज्ञानमालाभजन र त्रिरत्नानुग्रण स्मरणका साथ यात्रा गरी श्रीघः विहार, नःघलमा सांझ ६/२५ बजे पुगेको थियो । बाटोभरि सजाइएको घर-घरमा दीप बालिएको, लावालस्करले भरिएको उक्त अस्थिधातुको कान्तिपुरी नगरपरिकमाजात्रा यो पहिलो चोटिको थियो । कतिपय मानिसहरूले नै “फूलफूलले सजाइएका खटमा राखी कुन देवताको जात्रा गरेको” भनी जिज्ञासा राख्नेहरू पनि धेरै देखिए । यस पवित्र अस्थिधातुयात्राले गर्दा पनि तत्कालीन जनमानसमा वैशाखपूर्णिमा बुद्धजयन्तीको ठूलो प्रभाव पैदै गएको थियो । यस पवित्र दिनमा बेलुका घर-घरमा दीपावली मनाइएको थियो । यसको भोलिपल्ट वैशाख ३१ गते बिहान सूर्य उदाउन पाएकै थिएन श्रद्धालुहरू श्रीघः विहारमा दर्शनार्थ घुइँचो लाग्यो । दिउंसो पुनः ३ बजेतिर आनन्दकुटी विहार स्वयम्भूतर्फ लगेर श्रीलंका चैत्यको गर्भभित्र सो अस्थिधातु निधान गरिएको थियो ।

श्री ५ युवराजधिराज वीरेन्द्रको बाहुलिवाट गणमहा विहारमा पवित्र अस्थिधातु प्राप्तस्यापना गोरबक्सदै,
ब.सं. २५१३ (वि.सं. २०२६)

वैशाखपूर्णिमाका दिन बौद्धहरूका लागि सार्वजनिक बिदाको घोषणा

नारद स्थविर श्रीलंका फर्किनुअगाडि भिक्षु अमृतानन्द र वहाँ सिंहदरबार जानुभई वैशाख पूर्णिमाका दिन सार्वजनिक बिदा घोषणा गरियोस् भनी श्री ३ महाराज मोहनशम्शेरसमक्ष सविनय अनुरोध गर्नुभएको थियो । 30th June 1948 (२००५ साल) काठमाडौंको यटखाबहाल (हाल १९ वेढा) मा भिक्षु नारद स्थविरलाई नागरिक अभिनन्दन समारोहको आयोजना गरियो । श्री ३ महाराज मोहनशम्शेरका प्रतिनिधि रूपमा प्राइभेट सेकेटरी दीपराज मानन्धर एम. ए. को सभापतित्वमा भएको यो ऐतिहासिक सार्वजनिक सभा हो जुन २००४ सालको नेपालको पहिलो लिखित संविधान घोषणापछिको सर्वप्रथम सार्वजनिक सभा थियो । यसै सभामा श्री ३ महाराज मोहनशम्शेरद्वारा वैशाखपूर्णिमाका दिन सरकारी बौद्धकर्मचारीहरूका लागि सार्वजनिक बिदा दिने हुक्म भएको कुरा श्री ३ महाराजका सुपुत्र कमाण्डर इन चीफ शारदाशम्शेर जबराद्वारा हस्ताक्षरित अंग्रेजी पत्रमा लिखित श्री ३ महाराजको शुभ सन्देश पढेर सुनाउदा त्यहाँ उपस्थित जनसमुदायहरूद्वारा सुस्वागतम् को रूपमा बजाइएको करतलाईविनि गुञ्जायमान भएको कुराको प्रत्यक्षदर्शीहरू आज पनि छन् । यसरी दुई महिनाको अन्तरालमा श्रद्धेय भिक्षु नारद नेपालमा बुद्धशासन उत्थान गर्न ठूलो सघाउ पुच्याउनुभएर 10th July '48 मा उहाँ श्रीलंका फर्किनुभयो ।

पवित्र अस्थिधातु प्रथमपटक हात्तीमा सजाई नगरपरिक्रमा

ब.सं. २५९३ (२००७ साल) मनाउन श्रद्धेय नारद स्थविर 23rd April 1950 का दिन तेसो नेपालभ्रमणमा आउनुभयो । गत वर्षको बुद्धजयन्तीमा

थैं आनन्दकुटी विहारमा वैशाखपूर्णिमाका दिन शीलप्रार्थना, बुद्धपूजा, धर्मदेशनापश्चात् दिउसो ३ बजे सरकारद्वारा अस्थिधातु जात्रा गर्न बक्स भएको हात्तीलाई खूब सजाएर हात्तीमा पवित्र अस्थिधातु विराजमान गराएर थुप्रै बौद्धक्षण्डाहरू त्यसपछि बाजागाजा, फूल धूप चढाउदै हिँड्ने श्रद्धालुहरू बसे भने हात्तीको अगाडि भिक्षुसंघ लामाहरू, अनगारिका र अनीहरू बसे । हात्तीको दायाँ बायाँ र पछाडि साधु साधु पुकार्दै उपासको-पासिकाहरू सहित भएको सर्वज्ञ-अस्थिधातुयात्रा बेलुकी ७ बजेतिर सकियो । त्यसको भोलिपल्ट परेवाको दिन दिउसो १ बजे अस्थिधातु हात्तीमा सजाएर ५ बजेतिर आनन्दकुटी विहार पुच्छाइयो र भोलिपल्ट बिहान ९ बजे श्रद्धेय नारद स्थविरबाट धर्मदेशना भएपश्चात् पवित्र अस्थिधातुलाई श्रीलंकाचैत्यको गर्भभित्र पुनःस्थापना गरियो ।

ऐतिहासिक बुद्धजयन्ती तथा श्री ५ त्रिभुवनबाट बुद्धपूजा र पवित्र अस्थिधातु दर्शन एवं सार्वजनिक बिदाको घोषणा

ब.स. २४९५ औं बुद्धजयन्ती (२००८ साल) नेपालको बुद्धशासनको इतिहासमा ठूलो महत्त्वपूर्ण छ । १०४ वर्षीय राणाशासन अन्त्य भई प्रजातन्त्रको स्थापनापछि श्री ५ महाराजाधिराज त्रिभुवन र श्री ५ युवराजाधिराज महेन्द्र आनन्दकुटी विहारमा सवारी होइवक्स्यो । श्रीलंकाचैत्य प्रदक्षिणा गरिबक्सेपछि भिक्षुसंघद्वारा सुस्वास्थ्य दीर्घायु कामना गर्दै परित्राणपाठ भव्यरूपमा भयो र भिक्षु अमृतानन्दले मौसुफ श्री ५ महाराजाधिराज र श्री ५ युवराजाधिराजमा परित्राणसूत्र बाहुलीमा बाधिदिनुभयो । यसपछि मौसुफ सरकारद्वारा बुद्ध प्रतिमामा फूलमाला चढाई बुद्धपूजा गरिबक्स्यो र पवित्र अस्थिधातुको दर्शन गरिबक्स्यो । नेपालको इतिहासमा मध्यकालीन शासनव्यवस्थाको अन्त्यपश्चात् कोही राजा

बौद्धविहारमा पदार्पण गरिबक्सी बुद्धपूजा र अस्थिधातु दर्शनमा सरिक होइबक्सेको कुरा भेटिदैन ।

दिउसो स्वयम्भूकै भुइखेलमा श्री ५ महाराजाधिराजको सभापतित्वमा ब.स. २४९५ औं बुद्धजयन्तीको सार्वजनिक सभा सम्पन्न भएको थियो । उक्त सभामा तत्कालीन गृहमन्त्री विश्वेश्वर प्रसाद कोइराला र उद्योग तथा बाणिज्यमन्त्री गणेशमानसिंह, शिक्षामन्त्री नृपजंग, भिक्षु अमृतानन्द, धर्मादित्य धर्माचार्य, दयावीरसिं कंसाकार, लोकदर्शन बज्जाचार्य र १४ वर्षीय अन्धा बालिका मंगलदेवीहरू सबैले आ-आपना मन्तव्य पोखेका थिए । भिक्षु अमृतानन्दले श्री ५ महाराजाधिराजप्रमुख अन्तरिम मन्त्रीमण्डलसमक्ष निम्न चार प्रस्ताव पेश गर्नुभयो -

१. वैशाखपूर्णिमाको दिन नेपालभरि सबै जागि-रदारहरूलाई सार्वजनिक बिदाको घोषणा हुनुपर्ने ।
२. स्वयम्भूपर्वतमा रहेका पशुपंक्षी आदि प्राणीहरूको हिंसा नगर्ने र त्यहाँ शिकार खेल्न नदिने ।
३. स्वयम्भूमा रहेका वृक्ष कटान गर्न नदिने ।
४. छाउनीमा तारा हान्न नदिने ।

सभापतिको आसनबाट श्री ५ महाराजाधिराजद्वारा सम्बोधन बक्सदै हुकुम भयो, “दाजुभाइ दिदी बहिनी, बौद्धधर्मको बारे विद्वानहरूले बोलिसक्नु भएको छ । एक आपसमा मिलीजुली बस्नको लागि बुद्धधर्मको शिक्षा पालन गर्नु धेरै राम्रो हुनेछ । अमृतानन्दले पेश गरेको प्रस्तावका बारेमा बिचार गर्नला ।”

त्यसपछि ३ बजेतिर आनन्दकुटी विहारबाट पवित्र अस्थिधातु खटमा राखी श्रीधः विहारमा ल्याइसकेपछि पांचघोडे बर्गीमा राखी धुमधामसंग

नगरपरिकमा गराइयो । भोलिपल्ट विहानैदेखि श्रीघः विहारमा अस्थिधातु दर्शनार्थ राखी दिउंसो ३ बजे पुनः जात्रा गरी धातु आनन्दकुटी विहारमा लगी श्रीलंकाचैत्यको गर्भभित्र राखियो । अस्थिधातु नगरपरिकमामा उद्योग तथा बाणिज्यमन्त्री गणेशमानसिंह स्वयं पनि सरिक भएका थिए । यसरी २००८ ज्येष्ठ ७ गते (सन् १९५२) श्री ५ महाराजाधिराज त्रिभुवनबाट वैशाखपूर्णिमाका दिन सार्वजनिक विदाको घोषणा गरिबक्त्यो ।

त्रिपालमा अग्रश्रावकहरूको अस्थिधातु

वि.सं. २००८ भाद्र ४ गते मन्त्रीमण्डलले द वटा बुदासहित भगवान् बुद्धका अग्रश्रावकद्वय सारिपुत्र र महामौद्गल्यायनहरूको अस्थिधातु राजकीय सम्मानकासाथ स्वागत गर्ने निर्णय भएअनुसार २००८ कार्तिक २० गते विशेष हवाइजहाजवाट गौचरणहवाइअड्डामा अस्थिधातु पुरेपछि श्री ५ भित्रभुवनको वाहुलीमा हस्तान्तरण गरियो, सरकारी सलामी र ३१ तोप पट्टकाइसकेपछि हवाइअड्डावाट नारायणहिटीराजदरबारमा लगियो । २२ गते श्री ५ त्रिभुवनसहित श्री ५ बडा महारानीलाई अस्थिधातुको दर्शन गराइबक्त्यो र श्री ५ महाराजाधिराज स्वयं धातुसँगै सवारी भएर दुईखेलमा मौसुफकै सभापतित्वमा स्वागतसभाको आयोजना भयो र मौसुफवाट स्वागतभाषण गरिबक्त्यो । अग्रश्रावकहरूको अस्थिधातुलाई काठमाडौं पाटन, भक्तपुर र वनेपामा दर्शन गराइयो । श्री ५ युवराज महेन्द्र, श्री ३ महाराज मोहनशम्शेर (२४ कार्तिक, आनन्दकुटी), प्रधानमन्त्री मातृका प्रसाद कोइराला (शान्तिपूर्वक मन्त्रीमण्डलको परिवर्तन भएपछि मंसिर १ गते पाटन), गृहमन्त्री वी.पी. कोइराला, संसदीयमन्त्री खड्गमानसिं, कमाण्डर इन चीफ किरणशम्शेर जबराहरूले

धातुको दर्शन गरेका थिए । श्री ५ युवराजबाट पाटनमा सभापतित्वको आसनबाट सन्देश बक्स भएको थियो ।

अग्रश्रावकहरूको पवित्र धातु जात्रा हुँदाको दृश्य २००८ साल

त्यसबेला भारत, बर्मा, ल्हासा, श्रीलंका, थाइलैण्ड, बंगलादेश, कम्बोडिया, हेलसिंकी, यू.एस.ए., सिंगापुर, जापान, फ्रान्स, ग्रीस, बेलायत आदि देशहरूबाट शुभसन्देश प्राप्त भएको थियो । मंसिर ७ गते श्री ५ महाराजाधिराजवाट गौचरणमा धातुचैत्य महाबोधिसभालाई फिर्ता हस्तान्तरण गरिबक्त्यो । स्मरणीय छ अग्रश्रावकधातु ल्याउंदा र फर्काउने दिन सार्वजनिक विदा पनि दिइएको थियो ।

श्री ५ बाट पुनः बुद्धको अस्थिधातु दर्शन तथा बुद्धपूजा

बु.सं. २४९६ औं बुद्धजयन्ती (२००९ साल) को उपलक्ष्यमा विविध धार्मिक कार्य सम्पन्न भैसकेपछि सर्वज्ञ बुद्धको पवित्र अस्थिधातु दर्शन दिइयो । दिउंसो श्री ५ महाराजाधिराज त्रिभुवन

र युवराज श्री ५ महेन्द्र आनन्दकुटी विहारमा सवारीहोइबक्सी बुद्धपूजा र पवित्र अस्थिधातु दर्शन गरिबकस्यो । यसपछि श्री ५ महाराजाधिराजको सभापतित्वमा सञ्चालन भएको सार्वजनिक सभामा मौसुफले महत्त्वपूर्ण एवं गहन भाषण गरिबक्सेको थियो । स्मरणीय छ त्यतिबेला नेपालस्थित भारतीय राजदूत चन्द्रेश्वरी, अमेरिकन पोइन्ट फोरका प्रतिनिधिहरू र मन्त्रीमण्डल पनि उपस्थित थिए ।

यसपछि बु.सं. २४९७ देखि बु.सं. २५१७ सम्ममा पवित्र अस्थिधातु वैशाखपूर्णिमाका दिन आनन्दकुटी विहारमै सर्वसाधारणका लागि प्रदर्शन गरिए भने बु.सं. ५१८ औं बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा आनन्दकुटीमा विहानेदेखि विविध धार्मिक प्रवचन र शीलप्रार्थनापछि दिउसो अस्थिधातु बग्गीमा राखी नगरपरिकमा गराइयो । बु.सं. २५१९ र बु.सं. २५२० का बुद्धजयन्तीको दिनमा आनन्दकुटीमै अस्थिधातु प्रदर्शन गरिएका थिए ।

श्री ५ वीरेन्द्रबाट आनन्दकुटी सवारी होइबक्सी अस्थिधातु दर्शन

बु.सं. २५२१ औं बुद्धजयन्ती (२१ वैशाख २०३४) को शुभ पावन दिनमा श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र आनन्दकुटीमा सवारीहोइबक्स्यो । पवित्र अस्थिधातुको दर्शन र बुद्धपूजा पनि गरिबकस्यो । यो नै मौसुफ सरकारबाट प्रथमवार बुद्धजयन्तीमा सरिकहोइबक्सेको स्मरणीय दिन हो । यतिबेला मौसुफबाट शुभसन्देश दिइबक्स्यो । केही कारणवश विगत वर्षमा अस्थिधातुको माग गर्न नसकेको ले ४ वर्षमा एकचोटि बुद्धपूर्णिमाका दिन श्री ५ को सवारी हुने र पवित्र अस्थिधातुसहित नगरपरिकमा गर्ने नियम बस्तै गएको देखिन्छ । यसै वषेदेखि बुद्धजयन्ती समारोह समितिले हालसम्म बुद्धजयन्ती मनाउने काममा अग्रसरता देखाउदै निरन्तर लागिरहेको छ ।

यसरी नै बु.सं. २५२४, बु.सं. २५२६ र बु.सं. २५३० औं बुद्धपूर्णिमा बुद्धजयन्तीका पवित्र दिनमा श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र आनन्दकुटी विहारमा पवित्र अस्थिधातुको दर्शन, बुद्धपूजा एवं सार्वजनिक सभामा सहभागी होइबक्स्यो । पछि बुद्धको पवित्र अस्थिधातु साभिमा नगरपरिकमा गराई श्रीधः विहारबाट आनन्दकुटी विहारमा फर्काइयो ।

पवित्र अस्थिधातुको चोरी

बु.सं. २५३६ औं बुद्धजयन्तीका दिन सदा ऐं विहानदेखि दिउसोसम्म सर्वसाधारणका लागि पवित्र अस्थिधातु दर्शन गराई आनन्दकुटीस्थित श्रीलंकाचैत्यको गर्भभित्र पुनःस्थापना गरियो तर सारा बौद्धजगत्का लागि एउटा मुटु विभ्ने वेदनाको घटना घट्यो । श्रीलंकाचैत्यको गर्भभित्र निधान गरिएको पुरातात्त्विक ऐतिहासिक महत्त्वको भगवान्‌को सो पवित्र अस्थिधातु २०५० आपाढ २३ (August '93) को राती चोरी भयो । अहिलेसम्म त्यस चोरी गर्ने कुत्त्वहरूको सुराक्षासम्म पनि पाउन सकिएको छैन । यसमा समस्त बौद्धहरूलाई दुःख लागिरहेको छ ।

यसरी बु.सं. २४९० मा नारद स्थविरले नेपालकै लागि ल्याउनुभएको पवित्र धर्मोपहार नवनिर्मित श्रीलंकाचैत्यको गर्भभित्र पुनःप्रतिष्ठापित गरिएको उक्त पवित्र अस्थिधातु बु.सं. २५३७ औं बुद्धजयन्तीको केही महिनापछि हामीले गुमाउनु पन्यो । यो दुःखदायी कुरा हो ।

बुद्ध सं. २५३८ औं बुद्धजयन्ती र अस्थिधातु परिक्रमा

बु.सं. २५३८ औं वैशाखपूर्णिमाका दिन आनन्दकुटी विहारमा दशकौअगाडिदेखि अस्थिधातु दर्शनार्थ देखिने श्रद्धालुहरूको लावालस्कर देखन नपाइने स्थिति रोक्न वि.सं. २०२६ (ने.सं. १०८९)

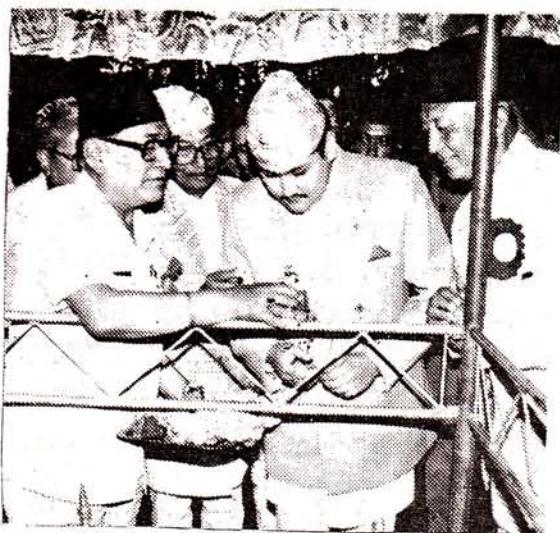
मा श्री ५ युवराजाधिराज वीरेन्द्रको बाहुलीबाट गणमहाविहारमा प्रतिस्थापित गरिबक्सेको बुद्धको पवित्र अस्थिधातुलाई त्यसै विहारमा श्रद्धालुहरूका लागि दर्शनार्थ राखी साँझ नगरपरिक्रमा गराई शोभायात्रा गरिएको थियो ।

राजकीय सम्मानपूर्वक श्रीलंकाबाट बुद्धको अर्को पवित्र अस्थिधातु प्राप्ति

वि.सं. २०५१ आषाढ ३ गते नेपाल सरकारका तर्फबाट उद्योग तथा श्रम राज्यमन्त्री रामकृष्ण ताम्राकारको नेतृत्वमा भिक्षु मैत्री, पुरातत्व विभागका निर्देशक खड्गमान श्रेष्ठ र लक्ष्मीदास मानन्धर गरी चार सदस्यीय प्रतिनिधि मण्डल पवित्र अस्थिधातु लिन श्रीलंको प्रस्थान गच्यो । बुद्ध तथा बुद्धधर्मप्रति नेपालीहरूमा भएको प्रगाढ श्रद्धा तथा श्रीलंकासरकारको मैत्रीपूर्ण व्यवहारअनुरूप राजकीय सम्मानपूर्वक धर्मपालाराम विहारमा नेपाली प्रतिनिधिमण्डललाई एउटा पवित्र अस्थिधातु हस्तान्तरण गरियो । २०५१ आषाढ ६ गते पवित्र अस्थिधातु त्रिभुवन विमानस्थलदेखि श्रीलंकासरकारको तर्फबाट बुद्धशासन मन्त्री डी. गामाको उपस्थितिमा भव्यरूपमा स्वागत गरी आनन्दकुटी विहारमा पुऱ्याइयो । वर्तमान नेपालका संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरलाई श्रीलंकाचैत्यको गर्भभित्र निधान गर्न हस्तान्तरण गरियो । उक्त अस्थिधातुका साथमा श्रीलंकाको बुद्धशासनमन्वालयका सल्लाहका र भिक्षु कोटुगोड धर्मावास र सरकारी प्रतिनिधि विजयतुंगे आउनुभएको थियो । साथमा नेपालका लागि श्रीलंकाली राजदूत रोवर्ट जयसिंधेको अपस्थिति थियो । विहारमा श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट भगवान् बुद्धको पवित्र अस्थिधातु पुनः प्राप्त भएको मा प्रसन्नता व्यक्त गरिबक्सेको थियो । उक्त पवित्र अस्थिधातु श्रद्धेय भिक्षु कोटुगोड धर्मावास महास्थविरले पूजा गरिराख्नुभएको थियो जुन

नेपालमा ल्याउने शुभकार्यको लागि भिक्षु मैत्रीको भूमिका सहाहनीय छ ।

श्री ५ युवराजाधिराज दीपेन्द्रबाट बुद्धपूजा एवं पवित्र अस्थिधातुको दर्शन

श्री ५ युवराज दीपेन्द्र पवित्र अस्थिधातु दर्शन गरिबक्सै, बु.सं. २५३९

बु.सं. २५३९ औं बुद्धजयन्तीको शुभ पावन दिनमा आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भूमा विहानैदेखि बुद्धपूजा, शीलप्रार्थना र पवित्र अस्थिधातु दर्शन गराइयो । दिउसो राजप्रतिनिधिपरिषद्का अध्यक्ष श्री ५ युवराजाधिराज दीपेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव सवारी होइबक्सेर बुद्धपूजा र पवित्र अस्थिधातुको दर्शन गरिबक्स्यो । मौसुफ युवराजाधिराजको प्रभुख आतिथ्यमा सार्वजनिक सभापश्चात् पवित्र अस्थिधातु धुमधामपूर्वक नगरपरिक्रमा गराइएको थियो । श्रीलंकाबाट पहिलोपटक प्राप्त पवित्र अस्थिधातु चोरी भैसकेर दोस्रोपटक प्राप्त पवित्र अस्थिधातुको नगरपरिक्रमा यो नै प्रथमबार हो भने श्री ५ युवराजाधिराज बुद्धजयन्तीमा सवारी होइबक्सी सर्वज्ञ बुद्धको पवित्र अस्थिधातुको दर्शन गरिबक्सेको यो प्रथमबार हो ।

राष्ट्रनायक श्री ५ वीरेन्द्रबाट बुद्धपूजा एवं पवित्र अस्थिधातुदर्शन

ब.सं. २५४२ औं बुद्धजयन्तीको शुभ पावन दिनमा आनन्दकुटी विहारमा बिहानैदेखि पवित्र अस्थिधातु दर्शनार्थ राखी बुद्धपूजा धर्मदेशना आदि कार्य सम्पन्न भयो । श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव आनन्दकुटी विहारमा सवारीहोइबक्सी बुद्धपूजा एवं पवित्र अस्थिधातुको दर्शन गरिबक्ख्यो । यसपछि २५४२ औं बुद्धजयन्ती समारोह समितिको तत्त्वावधानमा मौसूफ सरकारको प्रमुख आतिथ्यमा र भिक्षु सुदर्शन महास्थिवरको सभापतित्वमा एउटा सार्वजनिक सभा भएको थियो भने सम्माननीय प्रधानमन्त्री निरिजाप्रसाद कोइरालाले सम्बोधन भाषण गर्नुभयो । मौसूफ सरकारको फिर्तीसवारीपश्चात् पुनः पवित्र अस्थिधातु सर्वसाधारणको लागि दर्शनार्थ राखियो । साँझमा पवित्र अस्थिधातु श्रीघः विहार लगी सजाइएको बरगीमा राखी विभिन्न सांस्कृतिक बाजागाजा र भाँकीका साथ नगरपरिकमा गराइयो । नगरपरिकमापछि पवित्र अस्थिधातु आनन्दकुटी लगी श्रीलंकाचैत्यको गर्भभित्र निधान गरियो । दोस्रोपटक प्राप्त पवित्र अस्थिधातुको नगरपरिकमायात्राको यो पहिलो यात्रा हो ।

यसरी विगतका पानाहरूलाई केलाउदै जाँदा श्री ३ महाराजदेखि राष्ट्रनायक श्री ५ त्रिभुवन, श्री ५ महेन्द्र तथा श्री ५ वीरेन्द्र र युवराजाधिराज श्री ५ दीपेन्द्रलगायत मौसूफ सरकारहरूले पुजिबक्सेको, नेपाली तथा अभ विदेशीहरूको समेत आस्थाको केन्द्र हो, "सर्वज्ञ बुद्धको पवित्र अस्थिधातु" ! पवित्र अस्थिधातु नै गौरवको कुरा हो । यसलाई सुरक्षित एवं सम्बर्धन गर्नु हामी राष्ट्रका सम्पूर्ण नेपालीहरूको कर्तव्य हो भने पवित्र अस्थिधातुलाई सुरक्षा एवं समुचित व्यवस्थाको तर्जुमा गर्नेतर्फ श्री ५ को सरकारले पनि आफ्नो दायित्व सम्भिन्न सुखकर विषय हुनेछ ।

सन्दर्भसामग्री

- १) 'धर्मोदय' - ब.सं. २५९२ वर्ष १ अंक ८/९ (२०५५ साल) वैशाख पूर्णिमा विशेषांक, वर्ष १/अंक १०, वर्ष २/८, ९, वर्ष ३/७, ८, वर्ष ४/८, ९, ११, १२, वर्ष ५/१, २, ७, ८, वर्ष ६/९ (पूर्णांक ७०)
- २) 'आनन्दभूमि' - ब.सं. २५१७ (२०५५ साल) वर्ष १ अंक २, वर्ष ३/१, २, ३, ४, वर्ष ४/३, ४, वर्ष ५/१, २, वर्ष ६/३, ४, वर्ष ७/९, वर्ष १०/४, ५, वर्ष ११ देखि वर्ष २५ को अंक २ र वर्ष २६/१
- ३) 'धर्मकीर्ति' - वर्ष १२ अंक ५, ६
- ४) 'स्मारिका' - २५३९ औं ब. स. समिति
- ५) C.E. 1982 Bhikshu Amritananda, a short History of Theravada Buddhism in Nepal, Anandakuti V. Trust
- ६) C.E. 1998 Kondanya, Sangharam, Theravada Buddhism in Nepal (article) from Buddhist Views.
- ७) गोरखापत्र, कान्तिपुर, इनाप (नेपालभाषा), The Rising Nepal.

दोस्रो पटक ल्याइएको पवित्र अस्थिधातु नगरपरिकमा गरिए

बुद्धजयन्ती नेपालको गौरव

प्रस्तुतकर्ता - सुवर्ण शाक्य

भगवान् गौतम बुद्ध एशियाको ज्योति भनी कहलाई आज विश्वभरिमा उनको उपदेशलाई शान्तिको मार्ग भनी निसकोच मान्दै आएको छ । बुद्धधर्म आज विश्वव्यापी छ । बुद्धको जन्म नेपाल भूमिमा भएको छ । बुद्ध जन्मेको निश्चित स्थान लुम्बिनी बौद्धमात्रको पवित्र तीर्थस्थल एवं सबै धर्माविलम्बीको श्रद्धाको स्थान भएको छ । प्रत्येक वर्ष बुद्धजयन्ती मनाई बुद्धको गुण स्मरण गरी उनका उपदेशहरूको पालनमा हार्दिकता प्रकट गर्ने गरिएको छ । बौद्धसंघ संस्था र उनीप्रति श्रद्धा एवं आस्था राख्ने व्यक्तिहरू भएको कुनैपनि राष्ट्रको विहार, गुम्बा एवं संस्था रहेको स्थानमा बुद्धजयन्ती मनाउने गरिएको छ । २५४२ औं बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा मनाइएका समारोहरूमा आनन्दकुटी विहारमा भएको सार्वजनिक बौद्धसभा नै केन्द्रीय रूपमा महोत्सवको रूपमा रहेको छ । सो दिन सबैधानिक राजतन्त्रका नेपाली गौरव एवं शोभा बुद्धजन्मभूमि नेपालका राजा श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव आनन्दकुटीमा भएको सो सभामा सवारी होइबक्सेको थियो । राजाको सवारी आनन्दकुटीमा पुग्नासाथ बुद्धजयन्ती समारोह समितिका अध्यक्ष भिक्षु सुदर्शन महास्थविर ४ जना उपाध्यक्षहरू तीर्थनारायण मानन्धर, प्रयागराजसि सुवाल, लोकदर्शन वज्राचार्य, सुवर्ण शाक्यहरूसहित महासचिव श्यामकृष्ण मानन्धर र अन्य पदाधिकारी एवं सदस्यहरू बुद्धरत्न वज्राचार्य, लक्ष्मीदास मानन्धर, अमृत शाक्य,

माणिकरत्न शाक्यहरूबाट पुष्पगुच्छा चढाई स्वागत गरिंदा श्रीमती नारायणदेवी मानन्धर, श्रीमती लक्ष्मीकुमारी मानन्धर र श्रीमती रत्ना शाक्यहरूबाट परंपरागत स्वागतविधिबाट पूजापात्र, कलश र कुचोसहितले स्वागत गरी समारोहस्थलमा सवारी चलाइएको थियो । श्री ५ महाराजाधिराजबाट भगवान् बुद्धको अस्थिधातुमा श्रद्धाका साथ पूजागरिबक्सी अस्थिधातु दर्शन गरिबक्सेको थियो । त्यसबेला अमृतलाल रंजित र भिक्षु प्रज्ञाज्योतिले अस्थिधातुको परिचय गराउनुभएको थियो ।

सो बेलाको समारोह संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरसमक्ष पंचशील प्रार्थना भई शुरू भएको थियो । महासचिव श्यामकृष्ण मानन्धरबाट स्वागतभाषण र उपाध्यक्ष तीर्थनारायण मानन्धरबाट धन्यवादज्ञापन गरिएको थियो । सो समारोहमा संबोधन गर्दै प्रधानमन्त्री गिरिजाप्रसाद कोइरालाले भन्नुभयो- “शील, सदाचार र अनुशासनको पालनबाट नै मानिसको जीवन सार्थक भई अगाडि बढ्ने हुन्छ भन्ने भगवान् बुद्धको उपदेश अद्यापि समाजलाई गतिशील बनाउन विशेष महत्वपूर्णरूपमा रहेको छ । राष्ट्रलाई सुयोग्य नागरिक र अनुशासित व्यक्तिहरूको सधै खाँचो परिरहन्छ । बुद्धले ती नै शाश्वत गुणहरूको पहिचान गरी भिक्षुसंघको स्थापना गर्नुभएको थियो । आजको परिस्थितिमा रहेका राजनैतिक दलहरू भगवान् बुद्धको संघको परिमार्जित रूप हुन सक्यो भने राष्ट्र निर्माणमा ठूलो बल पुग्नेछ ।

राष्ट्र राष्ट्र र मानिस मानिसबीच मैत्री, सद्भावना र शान्तिको विकास गर्न भगवान् बुद्धले मानवजगत्लाई दिएको मार्गदर्शन अविस्मरणीय रहेको छ । पञ्चशीलका सिद्धान्तहरूलाई अहिले छिमेकी राष्ट्रहरूसंग कायम हुनुपर्दछ । भगवान् बुद्धको जाग्यथल लुम्बिनी गुरुयोजनास्थलमा २१ भन्दा बढी दातृराष्ट्रहरूले आ-आफना राष्ट्रहरूको धर्म र संस्कृति भल्कने विहार, गुम्बा र साधनाकन्द्रहरू निर्माण गरिहेका छन् । धार्मिक र सांस्कृतिक निधिहरूको संरक्षण र विकास गर्न एवं लुम्बिनी विश्वशान्तिको केन्द्रस्थल बनाउने संयुक्त राष्ट्रसंघको भावना र विश्वासप्रति श्री ५ को सरकार प्रतिबद्ध छ ।”

समितिका अध्यक्ष भिक्षु सुदर्शन महास्थविरले लुम्बिनी विकास समितिको समयावधि नसकिदै पुनर्गठन नगर्न, त्यहाँ शान्ति सुरक्षाको व्यवस्था गर्न, अन्तर्राष्ट्रिय विहार र नवग्रामको बीच सुरक्षाचौकी र गस्तीप्रहरीको वृद्धि गर्न, आगलागीबाट सालवृक्षको सुरक्षाको लागि दमकल एवं स्वास्थ्यसेवाको लागि ऐम्बुलेन्सको व्यवस्था गर्न सो बेला श्री ५ को सरकारसंग आग्रह गर्नुभयो । मन्त्रीसहित प्रधान न्यायाधीश, राजपरिषद् स्थायी समितिका सभापति, राष्ट्रिय सभाका अध्यक्ष, निर्वाचन आयोगका प्रमुख आयुक्त उपस्थित रहेको सो समारोहउप्रान्त दिउसो नःघल टोलस्थित श्रीघः विहारबाट भगवान् बुद्धको अस्थिधातु बरगीमा राखी नगरपरिकमा गराइयो । उक्त शोभायात्रामा भिक्षु अनगारिका बैण्डवाजा, स्काउट, सांस्कृतिक बाजागाजा, छात्रछात्राहरू र उपासक उपासिका बौद्ध भण्डाहरूसहित समावेश भएका थिए ।

बुद्धजयन्ती समारोह समितिको आयोजनामा साप्ताहिक धार्मिक प्रवचन र कार्यक्रमहरू टी.भी.र रेडियोबाट प्रचार संयोजक केदार शाक्यबाट,

निबन्ध प्रतियोगिता तथा बौद्ध हाजिरीजबाट प्रतियोगिता संयोजक सुवर्ण शाक्यबाट, बौद्ध कविताबाचन संयोजक श्रीमती बेटीमाया वज्राचार्यबाट, स्मारिका प्रकाशन संयोजक अष्टमुनि गुभाजुबाट, पात्रो प्रकाशन संयोजक संघरत्न शाक्यबाट, खीरभोजन व्यवस्था संयोजक हर्षवहादुर मानन्धर बाट, रक्तदान कार्यक्रम संचालन संयोजक रामेश्वरप्रसार श्रेष्ठबाट भएको थियो । उक्त रक्तदानमा निम्ने ५८ व्यक्तिले रक्तदान गरेका थिए- महर्जनहरू रूपेन्द्र, अशोक, राजन, विनोद, सुरेन्द्र, सुनील, ज्ञान, दिलिपकुमार, नारायणदेवी, दीपेन्द्र, सुरेन्द्र; डंगोलहरू संजय, ज्ञानुकाजि; मानन्धरहरू ध्रुव, श्याम, रामकृष्ण, सूनुमती, प्रियदर्शी; लामाहरू रत्नसागर, डिकबहादुर, सिन्ते, श्याम; अजय मोक्तान, विशाल गुरुड, वज्राचार्यहरू नरेशरत्न, परशुराम, राजन, वीरेश; शाक्यहरू वीणा, दीपकरत्न, स्वदेशरत्न, सानुकाजि, रीता; संघरत्न राजकर्णिकार, नीरज वैद्य, अनगारिका केशवती, भिक्षु प्रज्ञाज्योति, ताम्राकारहरू विजयरत्न, अनिल के.सी., धीरेन्द्र विष्ट; शाहीहरू अनिल, दिलिप; श्रेष्ठहरू सूर्यलाल, नवराज, शैशव, रज, शंकर, खेमकृष्ण; ववी रंजित, मिलन शर्मा, नारायणप्रसाद न्यौपाने, थापाहरू, संजय, विजय कुमार; तेनजिंग सियांग, नीता घिरैया, विदुर सिटावाल र बलराम कपाली । सो रक्तदानको बेला कान्छा चक्रधरद्वारा मिठाई र मणिरत्न तुलाधरबाट कोकफाण्टा प्रदान गरिएको थियो ।

सोको उपलक्ष्यमा साप्ताहिक ज्ञानमालाभजन, साप्ताहिक वज्राचार्य धमदेशना तथा जिल्ला जिल्लामा भिक्षुहरू जानुभई त्यहाँका समारोहहरूमा समावेश भएका थिए । अस्थिधातुजात्रामा सहभागी भएका संघ संस्थालाई समितिद्वारा प्रमाणपत्र वितरण गरिएको थियो । बुद्धजयन्तीसंबन्धमा समाचारहरू र ऐतिहासिक फोटोहरू समेत प्रकाशित गरी

प्रचार प्रसार गर्न बुद्धजयन्ती समारोह समितिले आन्दभूमि पत्रिकालाई रु. १०,०००। सहयोग प्राप्त गराइएका छ ।

बुद्धजयन्ती मनाई राजालाई सवारी गराउने प्रथम भिक्षु अमरत्वका भागी हुन् । आनन्दकुटी अन्तर्राष्ट्रमा परिचित थेरवाद बौद्ध विहार कुटी हो । महायानी बौद्ध विहारहरूमा भिक्षुका प्रतीकरूपमा सारिपुत्र र महामौद्गल्यायनका प्रतिमा कुँदने र लेढ्ने परंपरा अद्यापि प्रचलनमा छ । बुद्धजयन्तीका दिन यसरी मनाउने समारोहले बुद्ध, धर्म र संघका विनय एवं उपदेश विश्वसामू परिचय गराउने माध्यम बनिदिएको छ ।

२५४२ औं बुद्धजयन्ती बुद्धकै जन्मस्थल लुम्बिनीमा बुद्धपूर्णिमाकै दिनमा कुनै प्रकारले समारोह नमनाइएको मा जनगुनासो आएको कुरा कान्तिपुर दैनिकले लेखेको छ । लुम्बिनीमा विदेशी यात्रुहरू आइरहने गरेको मा यस वर्ष ७० प्रतिशतले कम भएको र केही यात्रुहरू वैशाखपूर्णिमाका दिन २३ किलोमिटर टाढा रहेको भैरहवाबाट त्यहाँ पुगेपनि यातायातको अभावमा फर्कन अलपत्र परेका थिए । आवास नहुनाले भएको सानो ठाउँमा खचाखच रहे र त्यहाँ बस्न चाहेर पनि बाध्यताबस भैरहवा फर्केका थिए । बुद्धजयन्तीका अवसरमा लुम्बिनी पुगेका गृह-राज्यमन्त्री देवेन्द्रराज कडेलले सरकारले कुनै कार्यक्रम गर्न त्रिसकेको स्वीकारै त्यससम्बन्धमा कुन निकायबाट के कमजोरी भयो केलाएर आगामी वर्ष त्यस्तो हुन नदिन सञ्चेष्ट हुने कुरा बताउनुभयो । त्यसै रूपन्देही जिल्ला विकास समितिका उपसभापति रामचन्द्र ढकालले जिल्ला-स्तरबाट पर्यन्त लुम्बिनीलाई ध्यान पुऱ्याउन नसकिएको स्वीकार गर्दै बुद्धजयन्तीसम्बन्धी कार्यक्रम राजधानीमुखी हुन पुगेको प्रतिक्रिया व्यक्त गर्दै लुम्बिनीमै कार्यक्रमको आयोजना गरिनुपर्यो तर उल्टै बुद्धजन्मस्थल नै ओझेलमा पन्यो भन्नुभयो ।

धर्मशाला नजिकै रहेका शौचालयहरू महिनौदेखि सफा गरिएका थिएनन् । लुम्बिनी विकासका सदस्यसचिवले मेलाका लागि अधिल्लो दिन सरसफाइ गरेको जानकारी दिएपनि यात्रुहरू लुम्बिनीको सरसफाइ देखेर वाक्क भएका थिए र यसपटक बुद्धजयन्ती काठमाडौँस्थित स्वयम्भूमा पनि मनाइएको ले लुम्बिनीमा यात्रुहरूको कम उपस्थिति भएको र कोषले मात्र यस्तो जयन्ती भव्यरूपमा गर्न सकैन, जनस्तरबाट पनि त्यतिकै चासो हुनुपर्छ भन्नुभयो । त्यहाँको मेलामा सहभागी भएका २ जना बैलायती पर्यटकले लुम्बिनीमा बुद्धजयन्तीको निराशाजनक स्थिति देखेर असन्तोष व्यक्त गरे । उनीहरूले आफूले सुनेअनुसार लुम्बिनीमा पूर्वाधारको विकास नभएको प्रतिक्रिया दिई लुम्बिनी पुगिने २ वटा काठेपुलहरू खतराजनक स्थितिमा रहिरहनु दुःखको पक्ष हो भने । जिल्लाका स्थानीय जनप्रतिनिधिहरूले पनि मेला मनाउने तयारीका लागि खासै सरोकार राखेको पाइएन । लुम्बिनीमा रहेको बुद्ध विहारमा केही हिन्दूहरूले वेद पाठ गरेको मा केही बौद्धधर्मावलम्बीहरूले विरोध पनि गरेका थिए । उपस्थित यात्रुहरूले त्यसलाई “धार्मिक असहिण्टा” भएको टिप्पणी व्यक्त गरे । लुम्बिनी बौद्ध र हिन्दूधर्मको आस्थाको केन्द्र भएपनि विरोधका कारण देवपाठ रोकिन पुगेको थियो ।

कान्तिपुर दैनिकको समाचारअनुसार, भैरहवामा आयोजित लुम्बिनी विकासमा शान्ति सुरक्षाको भूमिका विषयक विचार गोष्ठीको उद्घाटन गरी गृहमन्त्री गोविन्दराज जोशीले छिटो छिटो सरकार परिवर्तन हुनुले लुम्बिनीको विकसामा अवरोध ज्ञापन भएको र लुम्बिनीविकासप्रति आफू कटिबद्ध रहेको कुरा बताउनुभयो । वहाले केही महिनाअगाडि लुम्बिनीमा हत्या गरिएको भिक्षु युनाताका नावातामेको हत्यारा जहाँ भएपनि

सरकारले पकाउ गरी कार्यबाही गर्ने बताउनु भयो । त्यसैबेला प्रहरी महानिरीक्षक अच्युतकृष्ण खेरेलले समाजको विकासक्रमसंगसंगै अपराधी-करण पनि बढ़ने बताउदै भिक्षु नावातामेको हत्याबारे प्रहरीले गर्ने अनुसन्धान पारदर्शी हुने बताउनु भयो । यसैगरी भू.पू. मन्त्री रामकृष्ण ताम्राकारले लुम्बिनीको विकासले निरन्तरता पाउन नसकेको बताउदै लुम्बिनीको विकासले राष्ट्रिय महत्त्व राख्ने हुँदा पहिलो प्राथमिकता पाउनुपर्छ र भिक्षु नावातामेको हत्याले अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा नेपालको छवि एवं विश्वास गुमेको हुँदा यसतरफ सरकार सचेत रहन आग्रह गर्नुभई जनता कराए मात्र घटनाको छानबीन हुने नव सेलाएर जाने प्रवृत्तिको अन्त्य हुनुपर्ने बताउनु भयो । कान्तिपुरमा नेत्रापिएपनि सो बेला उद्गार व्यक्त गर्नुभएका भिक्षु सुदर्शन महास्थिवरको मन्तव्य महत्त्वपूर्ण रहेको छ जुन यस प्रकार छ - “भिक्षु नावातामे हत्यासंबन्धी मुद्दा कानूनी प्रकृया पारदर्शक भएन । मुख्य अपराधी भन्ने व्यक्तिलाई अपराधी सुपूर्दगीसन्धिअनुसार किन नेपाल त्याइएन ? यो ढिलाइ कानूनी प्रकृयाले अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा नेपालको कानूनीराज्यव्यवस्थामा नरामो दृष्टिकोणबाट हैदैछन् । यस्तै मदिरापान नियन्त्रणको लागि कमसे कम निश्चित ठाउंमा समयमा मात्र वसंको सेवनमा छूट दिइनुपर्छ । लुम्बिनी क्षेत्रमा मदिरा खरीद बिक्री एवं सेवन रोकनुपर्छ ।”

बुद्धज्यन्तीसंबन्धी कार्यक्रम राजधानीमुखी हुनपुरयो भन्ने रूपन्देही जि.वि.स. का उपसभापतिले लुम्बिनीमै कार्यक्रमको आयोजना गरिनुपर्ने र बुद्धजन्मस्थल ओझेलमा परेको कुरा बताउनु भयो । राजधानीमा त शुरूदेखि तै यस्ता कार्यक्रम गरिए आएको हो र अहिले पनि साँही परंपरा कायम रहेको हो । बुद्धजन्मस्थल ओझेल पारेको राजधानीका ले गर्दा होइन । यसको व्याख्या

गर्नुको सदृश बहाले जिल्ला स्तरबाट पर्यन्त लुम्बिनीलाई ध्यान पुऱ्याउन नसकिएको स्वीकार गरिनुबाट नै कारण र जिम्मेदारी अनि भावनाका कुरा स्पष्ट भइसकेको छ । यसपटक बुद्धज्यन्ती काठमाडौं स्थित स्वयम्भूमा पनि मनाइएको ले लुम्बिनीमा यात्रुहरूको कम उपस्थिति रहेको र कोषले मात्र भव्यरूपमा गर्न सक्दैन, जनस्तरबाट पनि त्यतिकै चासो हुनुपर्ने कुरा लुम्बिनी विकास कोषका सचिवले भन्नु भयो । स्वयम्भूमा यस पटकमात्र जयन्ती मनाइएको नभएको कुरा बहालाई थाहाभएन । कोषले मात्र गर्न नसक्ने नकारात्मक कुराभन्दा कोषको प्रयास जारी हुनुपर्ने कुरा गम्भीरूपले लिन सकिन्छ । जनस्तरबाट चासो लिन लगाउने कार्यक्रम एवं क्रियाकलाप कोष जस्तो जिम्मेदारी संस्थाको हुन्छ भन्ने कुरा विस्तर हुने कुरा होइन । बुद्धधर्मको समाज र प्रकृया नै अनभिज्ञ भएमा लुम्बिनीविकास जस्तो कुरा कतातिर पर्ला, लुम्बिनी विकास समिति गठन गर्नेहरूलाई अवगत हुनुपर्ने कुरा हो । बेलायती यात्रु २ जनाको प्रतिक्रिया आउनु स्वभाविक हो, यससंबन्धमा विचार पुऱ्याउनुपर्ने कुरा मागको रूपमा प्रस्तुत गरेर आनंदकुटीमा भिक्षु सुदर्शन महास्थिविरले राजा र प्रधानमन्त्रिको अगाडि सार्वजनिक बौद्ध सभामा प्रस्तुत गरिसक्नु भएको हो । लुम्बिनीमा रहेको विहारमा वेदपाठ हुँदा बौद्धहरूले प्रतिक्रिया जानाए र त्यसप्रतिक्रियामाथि “धार्मिक असहिष्णुता” भनी टिप्पणी पनि गरिएको कुरा धार्मिक क्षेत्रमा ज्यादै मार्मिक कुरा हो । धर्म संवेदनशील कुरा हो, यसमा सहिष्णुता नभएमा भयंकर धार्मिक कलह उत्पन्न हुन्छ अतः बुद्धिमान्, विवेकी र महात्माहरू यस्ता विषयमा मध्यस्थ भई समस्या समाधान गर्नमा लाग्न सफल हुन्छन् । नाममात्रको धर्मात्मा र शिखित पंडितले यस्ता कुरामा समाधानको बाटोमा लाग्न सक्दैन । बौद्धस्थलमा वेदपाठ

गरिदैन। धार्मिक भावले ओतप्रोत भएर अनजानमा त्यसरी पाठ गरिएको हो भने गुनासो आउनासाथ तत्काल छोडिदिनुपर्दछ, तब वास्तविक धार्मिक भावना स्पष्ट हुन्छ। जानाजानी धृष्टतापूर्वक गरेको र गुनासोलाई वास्ता नगरिएको भए प्रतिक्रिया कडा हुन जाने कुरा स्वभावसिद्ध छ, त्यहाँनिर असहिष्णुताको कुरा नै आउदैन। बुद्धलाई नवौं अवतार मानी पूजा गर्नु रामो कुरा हो तर स्वयं बुद्धलाई अबौद्ध बनाएमा नवौं अवतारको बुद्ध भनिएको व्यक्ति भगवान् सर्वार्थसिद्ध तथागत बुद्ध हुन सक्दैन। यस्ता कुरामा ध्यान राखी आ-आफ्नो स्थलमा आ-आफ्नो आराध्य देवताको पूजापाठ, जप, ध्यान र भजन कीर्तन गर्नु रामो हुनेछ। भिक्षु नावातामेको हत्याले लुम्बिनीमा जापानी पर्यटकको ७० प्रतिशतले हास हुनुमा कुनै आशर्च्यको कुरा होइन, बुद्धिमानीले पुनः यात्रु बढाउने प्रक्रिया अपनाउँछन्, यसतिर ध्यान पुग्नु आवश्यक कुरा भएको छ।

आजको समाचारपत्रले जनाएनुसार २५४२ औं बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा घनश्याम राज-कर्णिकारद्वारा प्रवचन कार्यक्रमको आयोजना गरिंदा भिक्षु बोधिसेन र साहित्यकार तेजेश्वरबाबु रवांगःले आफ्ना विचारहरू प्रस्तुत गरेको थाहाभएको छ। “आजको सन्दर्भमा भगवान् बुद्धको विचार” विषयमा भएको प्रवचनकार्यक्रममा भिक्षु सुमंगलको सभापतित्व र प्रवीणकुमार ताम्राकारको स्वागतमन्तव्य रहेको थियो। सो बेला घनश्याम राजकर्णिकारका पुस्तकहरू “बुद्धको संझना कल्याणको कामना” र “पवित्र संझना आमाको” पुस्तक वितरण गरिएको थियो। वितरित पुस्तकको समीक्षात्मक टिप्पणी समालोचक कृष्ण गौतमद्वारा गरिएको थियो। समाचारपत्रले बुद्ध शरण गच्छामि भनी स्वयम्भूको तस्वीर छापेको छ।

बुद्धधर्मको विषय र पुस्तकको विषयमा साहित्यकारहरूद्वारा आफ्ना मन्तव्य एवं टिप्पणी

दिंदा साहित्यक तवरले मात्र नभई धार्मिक कुराहरू पनि औगालिएको छ। सो कुरा हिमालय टाइम्सवाट स्पष्ट थाहाभएको छ। बुद्धधर्मको आत्मा र जरोलाई लिएर श्रेष्ठ र ब्राह्मण बन्धुहरूले यसरी समीक्षा गर्ने गरी आयोजित त्यस कार्यक्रम अवश्य मानवधर्मसंग संबन्धित कुरामा फलदायी भयो होला। बौद्ध साहित्यकार घनश्याम राजकर्णिकारले अरू यस्ता पुस्तकहरू समाजलाई दिनेछ भन्ने आशा लिन सकिन्छ।

“वैशाखपूर्णिमा मनाउने हो भने” शीर्षक भएको रीना तुलाधरद्वारा लिखित लेख समाचार पत्रद्वारा प्रकाशित गरिएको छ, त्यसको सार संक्षेप हो - ‘भगवान् बुद्धले बताउनुभएका सद्गुणहरूको अभ्यास गरेर नै बौद्धहरूले मात्र होइन अबौद्धहरूले पनि आफ्नो मनुष्यजीवन सफल पार्न सक्छन्।’ यसले मानिसमा सद्गुण हराउदै गएको आभास दिएको छ।

हिमालय टाइम्सले बुद्धजयन्तीको अवसरको कृयाकलाप विश्वशान्तिको लागि पहल तथा धर्मकीर्ति विहारको आयोजनामा फोटो तथा बुद्धका पवित्र अस्थिधातुको दोहोन्याएर प्रदर्शन गरेको कुरा प्रकाशित गरेको छ। उक्त प्रदर्शनीमा चैत्र २५ देखि २७ गतेसम्म लुम्बिनी उद्यानमा संचालन भएको शान्तिको लागि कलाशालाको समयमा सृजना गरिएका चित्र, कागजका बस्तुहरू, लुम्बिनीसंबन्धी हुलाकटिकट तथा फोटोहरूको साथै धर्मकीर्ति विहारका संस्थापिका धम्मवतीलाई म्यानमारबाट उपहारस्वरूप प्राप्त भएको अस्थिधातु प्रदर्शित थिए। लुम्बिनीस्थित उद्यानमा उपलब्ध पानी, माटो, ईंट, ढुंगा, पात र तोरण जस्ता पवित्र बस्तुहरूको प्रयोगबाट सिर्जित प्रदर्शित कृतिहरू विश्वशान्ति तथा लुम्बिनीको महत्त्वमा केन्द्रित रहेका थिए। कूल ५६ बस्तुमध्ये बुद्धजन्मस्थलकै सामग्रीहरू प्रयोग भएका २१ वटा चित्रहरू,

माटोबाट बनेका ४ वटा मूर्तिहरू, १० वटा जापानी कागजका ओरिगामीमा आधारित कृतिहरू सन् १९५८ देखि लुम्बिनीसंबन्धी नेपालबाट प्रकाशित ९ वटा दुर्लभ हुलाकटिकटहरू तथा शान्तिका लागि कलाशालाको समयमा खिंचिएका १५ वटा रंगीन फोटोहरू थिए ।

गोरखापत्रको एक समाचारअनुसार बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा विश्वबौद्ध महासंघ (लुम्बिनी) नेपाल र शान्ति युवा क्लबको संयुक्त आयोजनामा स्वयम्भूस्थित भगवान् पाउमा भएको विश्वशान्ति गुड्छोपूजा र धार्मिक प्रवचन हुँदा कार्यक्रमको उद्घाटन गर्दै उपप्रधानमन्त्री सुश्री शैलजा आचार्यले भगवान् बुद्धले देखाउनुभएको बाटोमा हिँड्न सक्ने मानवमात्रको कल्याणरत हुने कुरामा दुई मत छैन भन्नुभयो । लामाहरूबाट शीलप्रार्थना र बुद्धवन्दना भएको सो समारोहको सभापतित्व विश्व बौद्ध महासंघ नेपालका अध्यक्ष कृष्णकुमार श्रेष्ठले गर्नुभएको छ ।

उप-प्रधानमन्त्रीको स्वच्छ हृदयको उद्गार सहाहनीय र विश्वसनीय छ । बौद्धजगत्मा महासंघ विद्यमान रहनु अति खुशीको कुरा हो । बौद्ध संघ संस्था र महासंघले बुद्धको अनीश्वरवादीता, अनात्मवादीता र अहिंसा जस्ता कुरामा जोडिर्दै आफ्ना कार्यक्रमहरू यसै गरी बढाउन सके वास्तविक बौद्धजगत्ले शान्त र सन्तोषले जीवन निर्वाह गर्न सक्छन् कदाचित् नाममात्रको बौद्धसंघ बनी बुद्धधर्मको मर्मविपरीत क्रियाकलाप भइदिएमा बुद्धधर्मलाई विकृतिर दोच्याउने माध्यम हुन जानेछ ।

भारतको उत्तरपश्चिमी मरुभूमि शहर पोखरानमा २४ वर्षअघि पारमाणिकिक परीक्षणपछि २५४२ औं बुद्धजयन्तीका दिन दोस्रोपटकको रूपमा आणविक परिक्षण गरिए । मानवहिंसाका लागि नै

सृजित ती आणविक शस्त्र शान्तिको लागि सन्देश दिएका बुद्धको जयन्तीका दिन प्रयोग गरिए शान्तिप्रिय विश्व स्तब्ध भएको छ । “बुद्ध फेरि मुस्कुराएकै हुन् त” भनी गोरखापत्रले शीर्षक दिई यी कुरा छापेका छन् सन् १९७४ मा उत्त परीक्षणमा सफल हुँदा तत्कालीन प्रधानमन्त्री इन्द्रिरा गान्धीलाई यसबारे सूचित गर्न प्रयोग गरिएको गोप्य सन्देश थियो “बुद्ध मुस्कुराइरहेछ” यसपटक पनि परीक्षण बुद्धसंगै अप्रत्यक्षरूपमा संबन्धित हुन पुगेको छ किनकि भारतले दोस्रो पटक पारमाणविक परीक्षण गरिरहेको बेला सिंगो विश्व बुद्धजयन्ती मनाइरहेका थिए ।

बुद्धजयन्तीलाई लिएर “भ्रमणवर्षमा लुम्बिनी” शीर्षक दिई कान्तिपुरले संपादकीयमै लेखेका छन् “लुम्बिनीमा बुद्धजयन्तीका दिन कुनैपनि कार्यक्रमको आयोजना नगर्नु पर्यटनमन्त्रालय र नेपालभ्रमण वर्ष सचिवालयको गैर जिम्मेवार व्यवहार हो । बुद्धको जन्म नेपालमा भएको तथ्य अब ऐतिहासिक र पुरातात्त्विक अध्ययनबाट समेत पुष्टि भइसकेको जानकारी संसारका सामु छ तर यससम्बन्धमा आवश्यक प्रचार प्रसार गर्ने मामलामा भने नेपाल धेरै पछाडि नै रहेको पाइन्छ । पर्यटकीय आकर्षणका थप क्षेत्रहरूको विकास मा शान्ति सुरक्षाको कमी, पर्याप्त हवाईयातायातको अभाव र अव्यवस्था जस्ता कुराहरू नेपालको पर्यटनविकासमा थप अवरोध हुन पुगेका छन् । यसपटक लुम्बिनीमा बुद्धजयन्तीसंबन्धी विशेष कार्यक्रम आयोजना गरेर पनि त्यस्ता अवरोधहरूको प्रभावलाई न्यून गरिनुपर्यो । नेपालभ्रमणवर्ष मनाइरहेको सन्दर्भमा महत्वपूर्ण अवसर हुन सक्ने बुद्धजयन्तीलाई उपेक्षा गरिएको गलती र कमजोरीलाई सामान्य मानेर अवश्य पनि पछाउन मिल्दैन ।

यहाँ पर्यटकीय आकर्षणतिर राम्ररी कोट्याइदिएको मननीय छ र तीर्थस्थलमात्र पर्यटन

स्थल नभै सांस्कृतिक एवं धार्मिक व्यवहारगत पनि बताइनु अरु आवश्यकताको विषय पनि हो ।

कनितपुरले बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा तनहूंको दुलेगौडामा गुरुडसमाजद्वारा निर्माण गरिएको बौद्ध गुम्बाको उद्घाटनसमारोहलाई प्रकाशित पारिदिइएको छ । सो बेला उद्योग तथा श्रम राज्यमन्त्री अमरराज कैनीले एक धर्मले अर्को धर्मलाई सम्मान गर्ने परिपाटीको थालनी गर्न सकेमा नै बौद्धधर्मको सार्थकता रहने विचार प्रकट गर्नुभएको छ र भगवान् बुद्धले हिंसामा हिङ्नेहरूलाई अहिंसाको बाटोतिर लैजाने प्रेरणादायी भूमिका निभाउनुभएको थियो भनेर पनि मन्त्रव्य पोख्नुभएको छ । तमु छोजधिङ्का केन्द्रीय महासचिव श्रीप्रसाद गुरुडले विश्वलाई अहिंसाको बाटो सिकाएर मानवजातिको कल्याण भगवान् बुद्धले गर्नुभएको चर्चा गर्नुभयो । गुरुड समाजका अध्यक्ष दलमान गुरुडको सभापतित्वमा सम्पन्न भएको सो कार्यक्रममा जिल्ला विकास समितिका सभापति विश्वबहादुर अधिकारी, सदस्य पूर्णवहादुर गुरुड, दुलेगौडा गा.वि.स.का अध्यक्ष भक्तबहादुर रिमाललगायतका वक्ताहरूले आ-आफ्नो मन्त्रव्य प्रकट गरेका थिए ।

हिंसा र बलिप्रथाले बास लिन आएको गुरुडसमाजमा आफ्नो वास्तविक बुद्धधर्मको चेतनामा जागृत हुई आएको बेला गुम्बाको उद्घाटन हुनु हिंसारहित भई बौद्धधर्मानुकूल रहनु र बहुधार्मिक देशमा एक धर्मले अर्को धर्मको सम्मान गर्नुपर्ने जस्ता कुरा उठेको यो कार्यक्रम अति नै समसामयिक र उपयोगी कार्यक्रम भइदिइएको छ ।

बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा भएका कार्यक्रमहरूलाई स्थानीय नेपालभाषाका दैनिक पत्र विश्वभूमिले विविध समाचारलाई अँगालि दिएको छ । सोअनुसार काठमाडौं बुद्धजयन्ती समारोह समितिद्वारा संचालित “आजको विश्वमा

भगवान् बुद्धको उपदेशको आवश्यकता” विषयक निबन्धप्रतियोगितामा विश्वनिकेतन मा.वि. प्रथम, शहीद शुक्र मा.वि. द्वितीय र ज्ञानकुञ्ज मा.वि. तृतीय भएका थिए । त्यस्तै चौधौं बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगितामा कन्या मन्दिर उच्च मा.वि. प्रथम, महांकाल मा.वि. द्वितीय र प्रबल मा.वि. तृतीय भएका थिए । अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष भिक्षु कुमार काश्यपद्वारा पुरस्कार वितरण गरिएको समापन समारोहमा सभापतिको आसनबाट बौद्ध विद्वान् भुवनलाल प्रधानले बौद्धहरूले बौद्धव्यवहार अपन्नाउनुपर्ने कुरा बताउनुभयो । सो बेला समितिका उपाध्यक्ष लोकदर्शन वज्राचार्य, उपाध्यक्ष एवं संयोजक सुवर्ण शाक्य र प्रधानाध्यापिका सानुकुमारी नेपालले धार्मिक व्यवहारप्रति आ-आफ्नो मन्त्रव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो । व्यवस्थापन सहयोगी रहेका टेगलको बालकष्ट विनायक भजनखलःका अध्यक्ष रामेश्वरप्रसाद श्रेष्ठले धन्यवाद जापन गर्दै कदरपत्र पनि ग्रहण गर्नुभयो । कन्यामन्दिर विद्यालयका शिक्षकहरू, प्रतियोगिताका सहायक संयोजक राजभक्त श्रेष्ठ, सदस्य पुष्पराजन शाक्य आदिबाट संचालनमा सहयोग पुऱ्याइरहनुभएको थियो । यसै उपलक्ष्यमा म.न.पा. २१ बडाका श्री गणेश युवा क्लबबाट रक्तदान कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो । वसन्त महर्जनले एक लेख लेखी गैतम बुद्ध शान्तिको दूत नभएर शान्तिको नायक हो भन्ने कुरामा व्याख्या गरिदिइएको छ ।

पाटन मयूरवर्ण महाविहारको आयोजनामा भएको बौद्धसमाजको उद्घाटन गर्दै प्रधानमन्त्री गिरिजाप्रसाद कोइरालाले भन्नुभयो - “राजनैतिक क्षेत्रभन्दा बुद्धधर्मको क्षेत्र राम्रो छ । बुद्धको शरणमा गइसकेपछि मात्र आफू राजनैतिक क्षेत्रमा सफल भएको हो । बुद्धको शान्ति र सहिष्णुताको उपदेशद्वारा प्रभावित भएर अफूले राष्ट्रिय सहमति

र मेलमिलापको नीति अंगालेको हो । बुद्धको चिन्तन र उपदेशलाई आधार मानी राजनीति गरेमा भगडाको भावना नरहने हुन्छ । सिनामंगल जाने तीनकुने ठाउँमा बुद्धको प्रतिमा स्थापना गर्न लागेको छु र त्यसको लागि सबैबाट सहयोगको लागि अनुरोध गर्दछु ।” सो बेला महाविहारको इतिहास र बुद्धजयन्तीस्मारिकाको विमोचन र पं. हेमराज शाक्यलाई बुद्धधर्म, संस्कृति, लिपि र पुरातात्त्विक वस्तुको अन्वेषण गर्नुभएको वापतमा अभिनन्दित गरिएको थियो । धम्मानुशासक बुद्धघोष महास्थविरसमक्ष शीलप्रार्थना भएको सो सभाको सभापतित्व चक्रेश्वर सानुकाजि वज्राचार्यले गर्नुभएको थियो ।

सुखद समाचार हो, प्रधानमन्त्री स्वयं बुद्धउपदेशबाट प्रभावित मात्र नभई बुद्धप्रति समर्पित व्यक्ति हुनुभएको छ । बुद्धजन्मभूमि नेपालमा विश्वका महानुभावहरूले पहिलोपलट दृश्यावलोकन हुने प्रमुख स्थान सिनामंगलको तीनकुनेमा अगलो बुद्धको मूर्तिको स्थापना गर्ने प्रतिबद्धता प्रधानमन्त्रीबाट जाहेर हुनुबाट यस पटकको बुद्धजयन्ती श्रद्धापूर्ण एवं फलीभूत भएको नेपालीमात्रले ठान्ने भएको छ ।

भारतले गरेको आणविक परीक्षणमा नेपाल लगायत विश्वले आपत्ति देखाएको छ भने बुद्धजयन्ती समारोह समितिका अध्यक्ष तथा अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका उपाध्यक्ष भिक्षु सुदर्शन महास्थविरले सोसंबन्धमा एंडुटा वक्तव्य प्रकाशित गरी भन्नुभएको छ - “भारतको भाजपा सरकारले बुद्धजयन्तीको पवित्र दिनमा यस्तो विनाशकारी परमाणु विस्फोट गरेको ले बौद्धजगत्ते दुःखको अनुभव गरेको छ । स्मरणीय छ, भारतको सत्तारूढ पार्टी भाजपालाई भारतमा हिन्दू अन्तर्राष्ट्रवादी पार्टीको रूपमा लिने गरिन्छ । यसैले त्यस पार्टीले बौद्धहरूको पवित्र दिनमा नै यस-

प्रकारको कार्य गरेको आशंका पनि उठाउदै ल्याएको छ ।

कीर्तिपुर नगरमण्डप श्रीकीर्ति विहारमा २५४२ औ बुद्धजयन्तीका दिन शीलप्रार्थना, बुद्धपूजा, धम्दिशना र ज्ञानमाला भजनको कार्यक्रम संचालन भएको थियो । त्यसै दिनदेखि शुरूभएको ज्योति एफ. एम्. रेडियोद्वारा त्यस कार्यक्रमलाई प्रत्यक्ष प्रसारण गरिएको हो । यसै दिन “बुद्धको शान्ति सन्देश विश्वमा फैलियोस्” भन्ने नारा राखी युवक समूहको शान्तिदौड पनि भएको थियो । त्यस शान्तिदौडमा १६ वर्षका देखि २३ वर्षसम्मका १३ जना धावकहरूले भाग लिएका थिए । विहान ६ बजेदेखि स्वयंस्मृ काठमाडौं, भक्तपुर, पाटन, कीर्तिपुर भई काठमाडौंको श्रीध: विहारमा पूरा गरिएको त्यस समूहले करिब ६० मीटर बोटोको यात्रा गरेको थियो । रमेश शाक्यको नेतृत्वमा भएको त्यस शान्तिदौडमा एकजाना युवतीधावकले पनि भाग लिएकी थिइन् । त्यस धावकसमूहलाई भक्तपुरको धर्मदिव्य शाखा, पाटनको युवक बौद्धमण्डल र काठमाडौंको धर्मकीर्ति-विहारद्वारा सत्कार गरिएको थियो ।

यसरी नै सायमि दबू सांखूको आयोजनामा शान्तियात्रा भएको थियो । महामानव गौतम बुद्धका प्रतिमा साथै नगरपरिक्रमा गरिएको त्यस यात्रामा सांखूका विभन्न टोलका वाद्यखलहरू, शिक्षक विद्यार्थीको समूह र भक्तजनहरूका साथै गुम्बाका भिक्षुहरू पनि उपस्थित थिए । सांखू इलाटोलको नारायणस्थानबाट शुरूगरिएको त्यस यात्रामा प्रत्येक यात्रुहरूद्वारा बौद्धभण्डा फहराइएको थियो । सो बेला आयोजक समितिका अध्यक्ष कृष्ण सायमिले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको थियो ।

धर्मादित्य धर्माचार्यको सालिक राख्न शिलान्यास गरियो । बौद्धपरंपरा कायम रहेको

नेपाल देशमा शुद्ध बुद्धधर्मको पुनर्जीवारोपणको प्रथम प्रकाश दिने पहिलो व्यक्ति धर्मको आदित्य धर्माचार्यको सालिक प्रतिष्ठापन गर्न ललितपुर उप-महानगरपालिकाका प्रमुख बुद्धिराज वज्राचार्यले २ आना ३ पैसा जग्गा तथा २५०००/ रुपियाको सहयोग उपलब्ध गराउने बचन दिइएको थियो । पं. हेमराज शाक्यद्वारा शिलान्यसित सो बेला भिक्षु सुदर्शन महास्थाविर, मल्ल के. सुन्दर, छत्रबहादुर कायष्ठले नेपाली बुद्धधर्मको व्याख्या धर्माचार्यको जीवनीविना पूरा नहुने कुरा बताउनुभयो । मांभाय् पुचःद्वारा संस्थापन गरिन लागैको सो बेला सभापतिको आसनबाट पुचःका अध्यक्ष हीरारत्न शाक्यबाट मन्तव्यका साथै रत्न शाक्यबाट स्वागतमन्तव्य र हीराकाजि महर्जेनबाट धन्यवाद ज्ञापन भएको थियो ।

दैनिक सन्ध्याटाइम्सले आफ्नो शुक्र-वासरीय विशेषांकमा बुद्धजयन्तीअंकको रूपमा विभिन्न लेखकहरूबाट लेख संग्रह गरी प्रकाशित गरेको छ । “लुम्बिनी हिजो आज” शीर्षकमा सानुराजा शाक्य “बुद्ध अस्थिधातु एक अवलोकन” गंगालाल श्रेष्ठ, “बौद्ध समाजमा भगवान् बुद्ध” के.बी. उदय, “लुम्बिनीमा सुरक्षा व्यवस्था” भिक्षु सुदर्शन महास्थाविर, “बुद्धपूर्णिमाको महत्त्व र यसले दिइरहेको सन्देश” कोण्डन्य संघाराम जस्ता लेखहरू लेखकहरूद्वारा समीक्षात्मक एवं नेपालीको जिम्माका विषयहरूमा प्रभावोत्पादक विषयमा विचारहरू पोखेका थिए । पानाभरि भरि नै बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यको बधाइ एवं शुभकामना व्यक्त गरिएका विज्ञापनहरू प्रशस्त थिए ।

बुद्धजन्मको ठाउँ लुम्बिनी विश्वशान्तिको लागि त्यसै नै भावनात्मक संबन्ध भएको ठाउँ हो । त्यस ठाउँको भावनात्मक महत्त्वलाई चित्रकला र मूर्तिकलाको माध्यमबाट पनि अभिव्यक्त गर्नको

लागि केही दिनअघि एक जट्टा कलाकारहरू लुम्बिनी गएको थियो । ग्लोबल इनिसिएटिभ फर सस्टेनेब्ल डेभेलपमेण्ट एण्ड ह्यूमैनिटेरियन एक्सन नामक समहूले यसको आयोजना गरिएको थियो । त्यस कलाकार समूहले दुई दिनसम्म लुम्बिनीमा वसी त्यहाँकै माटोबाट मृत्तिकामूर्ति र त्यहाँकै भारपात र बौद्धभण्डाका कपडा प्रयोग गरी चित्रकलाहरू बनाएका थिए । केही दिनअगाडि यहाँको होटेल हारतीमा लुम्बिनीमा सृजना गरि एका यी वस्तुहरूको प्रदर्शनी भएको थियो ।

भक्तपुर जिल्ला नगदेशमा बुज्यन्ती मनाउदै बुद्धको प्रतिमा खटमा राखी विभिन्न सांस्कृतिक बाजागाजासहित नगरपरिक्रमा गराएर सप्ताहव्यापी ज्ञानमाला भजन पनि गाइएको थियो । यसै गरी धर्मोदय सभा शाखा, बौद्ध महिलासंघ र ज्ञानोदय बुद्धिहार समितिको साभा आयोजनामा बागलुडमा बुद्धजयन्ती मनाई सोको उपलक्ष्यमा आयोजित अन्तर्मावि बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता र प्रा.वि. स्तरीय चित्रप्रदर्शनीमा संस्कृत विद्यार्थीहरूलाई ज्ञानोदय बुद्ध विहारका संरक्षक रामलाल शाक्य सहितै पुरस्कार एवं प्रमाणपत्र वितरण गरियो ।

नेपाल तामाङ घेदुड ललितपुर नगर-समिति र काठमाडौं म.न.पा. वडा नं. ६ बौद्ध एकाइ समितिको आयोजनामा आयोजित बुद्ध जयन्ती समारोहमा सांसद मणि लामाले बुद्धधर्म र मानवअधिकार अनि विश्वशान्ति र विकासको आधार समयोचित ढंगबाट बताउनुभयो । घेदुडका केन्द्रीय अध्यक्ष पुण्यवज्र लामाको सभापतित्वमा भएको उक्त समारोहमा एकाइका किसान लामा, केन्द्रीय महासचिव सोमवहादुर तामाङ, काठमाडौंका उपाध्यक्ष कपुर लामा, बुद्धजीवी गणेश योञ्जनलगायतका वक्ताहरूले मानवअधिकार र बुद्धधर्मविषयमा मन्तव्य पोखेका थिए । यसै उपलक्ष्यमा भक्तपुर नगरपालिका वडा नं. १६ को

वंशगोपाल टोलमा संचालित स्वास्थ्यशिविरमा बच्चाको रोग विशेषज्ञ डा. चन्द्रदेशरत्न तुलाधर सहितले १४ जना बच्चाहरूको स्वास्थ्यपरीक्षण गरिएको थियो । यसै गरी केरि पाल्पाको तानसेनको आनन्द ज्ञानमालाद्वारा गरेको प्रवचन कार्यक्रममा जगतबहादुर जोशीले मन्त्रव्य दिनुभएको थियो । संघका अध्यक्ष विश्वमान वज्राचार्यको सभापतित्वमा भएको उक्त कार्यक्रममा गुरुमां धम्मदिन्ना, दशरथमुनि शाक्य लगायतका वक्ताहरूले बुद्धदर्शन-बारे मन्त्रव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो ।

यसपालिको बुद्धजयन्ती लण्डनमा ज्ञानमाला भजन गरी मनाइएको छ । बेलायतको राजधानी लण्डनमा रहेको लुम्बिनी नेपालिज बुद्धधर्म सोसाइटी (यू.के.) को आयोजनमा लण्डनमा बसेका नेपालीहरूले त्यहाँको करुणामय बुद्धविहारमा नेपाली धार्मिक सांस्कृतिक परंपरानुसार मनाइएको जयन्तीको शाही नेपाली राजदूतका प्रतिनिधि काउन्सेलर प्रसादकुमार प्रसार्द्वारा बुद्धमूर्तिको अगाडि मैनबती वाली शुरूगरिएको थियो । नेपालीभाषा र नेपालभाषाका ज्ञानमाला भजनगरी मनाइएको सो कार्यक्रममा बेलायतका संघनायक थेरवादी भिक्षु डा. वजिरज्ञान महास्थिविर, लामा भिक्षु लादोथाय् र वज्रयानीको तर्फावाट डा. डेविड गेल्नरले धार्मिक प्रवचन गर्नुभएको थियो । सो बेला संघनायक भिक्षुले भगवान् बुद्ध नेपालमा जन्मेको ले नेपालीहरू अति नै भाग्यमानी छन् र त्यति नै गौरवशाली पनि छन् भन्नुभयो । लामाभिक्षुले बुद्धधर्मलाई आफैले आफ्नो जीवनमा प्रयोग गर्न्यो भने मात्र त्यसको सार बुझिन्छ भन्नुभयो । डा. गेल्नरले आफ्नो अध्ययनको क्रममा नेपालको पाटनमा शाक्यहरूसंग बसेर वज्रयान अथवा नेवारबौद्धधर्मका कुरा धेरैमात्रामा सिकेर बुझेर लिन सक्यो भन्दै नेपालीहरूको गुण स्मरण गर्नुभयो । त्यस उत्सवमा बेलायतमा बसिरहेका नेपालीहरूको अतिरिक्त

अंग्रेजहरू र अन्य देशका बौद्धधर्ममा आस्था भएका करिब १०० जनाले भाग लिएका थिए । बेलायतमा अध्ययन गरिरहेका भिक्षु नेपाली भिक्षु सुगन्धले संचालन गर्नुभएको त्यस समारोहमा वैशाखपूर्णिमा संबन्धमा सानो प्रदर्शनी पनि गरिएको थियो । सोही उपलक्ष्यमा सोसाइटीले आफ्नो मुख्यपत्र “लुम्बिनी” नाउंको एउटा जोर्नल पनि प्रकाशित गरेको थियो । यो जोर्नल वाण्मासिक रूपमा प्रकाशित हुने भएको छ ।

बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा गौरवमय कार्यक्रमहरू प्रकाशित भई नेपाल र नेपालीको प्रतिष्ठानमा थप आयाम भै भइदिएको छ । वर्षेदेखि मनाइदै आएको बुद्धजयन्तीको विकासक्रमले बुद्ध र बुद्धधर्मको आवश्यकतालाई मानवसमाजमा अपरिहार्यताको आभास दिई आएको छ । आजकाल बुद्धधर्मविषयक ठोस ज्ञानबुद्धिका कार्यक्रमहरू हुँदै आएको छ ।

धर्मोदय सभाको आयोजनामा “लुम्बिनी विकास र विश्वसंपदासूची” विषयमा भएको अन्तर्किर्यामा बोल्नुहुँदै भूतपूर्व मन्त्री एवं इतिहासविद् भुवनलाल प्रधानले लुम्बिनीमा भेटिएका विभिन्न प्राचीन ऐतिहासिक बस्तुहरू परीक्षण गर्न भनी पटनामा लगिएको मा अहिलेसम्म फिर्ता आएको छैन र त्यसै बस्तुको आधारमा भारतले पिपरहवाको नक्कली कहानी बनाइरहेको छ भन्नुभयो । प्रेमलाल चित्रकारद्वारा कार्यपत्र प्रस्तुत गरिएको र डा. तुलसीराम वैद्यद्वारा टिप्पणी गरिएको सो बेला २५४२ औं बुद्धजयन्ती समारोह समितिका अध्यक्ष भिक्षु सुदर्शन महास्थिविरले भन्नुभयो, “लुम्बिनीमा जति उत्खनन भए त्यसको पुर्णरूपको रिपोर्ट प्रकाशित भइरहेको छैन । सिद्धार्थजन्म स्मारक (मायादेवी मन्दिर) को उत्खनन भयो, त्यसको पनि पूरा रिपोर्ट प्रकाशित

भएन । रिस्तो विश्वविद्यालयले तिलौराकोटमा १० वर्ष उत्खननकार्य नरेर तीन भागको रिपोर्ट प्रकाशित हुनुपर्नेमा ३०,०००/- भन्दा बढी पर्ने त्यहाँ प्राप्त भएको द्वाराको रिपोर्ट एउटामात्र प्रकाशित भएको छ ।” भिक्षु कुमारकाश्यपसमक्ष शीलप्रार्थना भई सभाव्वे उपाध्यक्ष लोकदर्शन वज्ञाचार्यको सभापतित्वमा भएको सभामा महासचिव डा. त्रिरत्नमान तुलाधरद्वारा स्वागतमन्तव्य दिइएको सो बेला धर्मोदय सभाद्वारा प्रकाशित षाण्मासिक पत्रिका पनि वितरण गरिएको थियो ।

बुद्धजयन्तीकै उपलक्ष्यमा युवा नेत्रसंघ कीर्तिपुर शाखाले “आखाको शल्यक्रिया कार्यक्रमको उद्घाटन गन्यो । नेपालको लागि थाई राजदूत प्रिया प्रितिशानले उद्घाटन गरेको सो कार्यक्रममा डा. चुन्दुक तेन्जिंग, भिक्षु सुदर्शन महास्थविर, संघका केन्द्रीय अध्यक्ष सिद्धार्थ रंजित, सदस्य शर्मिला डंगोल, जीवन महर्जन, मेयर हीराकाजि महर्जनले आ-आपनो मन्तव्य पोख्नुभएको थियो । त्यसबेला १५ जवानको मोतिविन्दुको अप्रेशन सफल भएको थियो र थाई राजदूतद्वारा संस्थाको सहयोगार्थ रु. १०,०००/- प्रदान गरिएको थियो ।

भिक्षु आनन्दको सभापतित्वमा भोजपुरमा भएको बुद्धजयन्ती सभारोहमा पंचशील प्रार्थना गरियो । सो बेला अन्तर्विद्यालय बौद्ध हाजिरीजवाफ प्रतियोगिता भएको थियो भने भगवान्को प्रतिमासहितको शान्तिपद्यात्राले झगरपरिक्रमा गरिएको थियो । बुद्धपूजा र धमिदेशना भएको सो उपलक्ष्यमा अस्पतालका विशामीहरूलाई फलफूल पनि प्रदान गरियो ।

बुद्धजयन्ती र मानवअधिकारिदिवस एकैसाथ मनायो । मानवअधिकार घोषणापत्र जारी भएको ५० वर्ष र २५४२ औ बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा मानवअधिकार वर्ष १९९८ राष्ट्रिय समिति नेपाल र मानवअधिकार संगठनको साभा आयोजनामा

पूर्वीय दर्शनमा मानवअधिकारविषयमा भएको एक गोष्ठीको उद्घाटन प्रधानमन्त्री गिरिजाप्रसाद कोइरालाद्वारा भयो । ललितपुर उप-महानगर-पालिकाका मेयर बुद्धिराज वज्ञाचार्य र संगठनका अध्यक्ष कपिल श्रेष्ठले कार्यक्रमबारे मन्तव्य दिनुभएको थियो । कानून तथा न्यायमन्त्री सिद्धराज ओझाको सभापतित्वमा भएको सो कार्यक्रममा प्रा. आशाराम शाक्यले प्रस्तुत गर्नुभएको कार्यपत्रमाथि सांसद् हिरण्यलाल श्रेष्ठ, विदुर पौडेल, डा. जयराम आचार्य, प्रा. लालदेउसा राई, लामा भिक्षु छुसाङ रिम्पोछे र भिक्षु सुदर्शन महास्थविरबाट टिप्पणी गरिएको थियो । अक्षेश्वर विहारमा भएको उक्त गोष्ठीमा कानूनमन्त्रालयका सचिव तीर्थमान शाक्यले स्वागतभाषण दिनुभएको थियो ।

महामानव सिद्धार्थ बुद्धको उपदेश मानव-कल्याणको लागि हो । उनका शुरूदेखि अन्तसम्मको उपदेश मानवकल्याणको लागि भएपनि कर्तव्यमा नै विशेष जोड दिइएको देखिन्छ । कर्तव्य भनेकै अधिकारको परिपुष्टि हो । कर्तव्य पालन गरेमा अधिकार स्वतः प्राप्त हुन्छ । मानवअधिकार पक्षका व्यक्तिहरू पहिले कर्तव्यनिष्ठ रहनुपर्ने यस गोष्ठीले सन्देश दिएको छ । अधिकारको नाममा कर्तव्य विस्तै गोष्ठी भएमा राजनैतिक दाउपेचमात्र हुनजाने भएको ले कुनैपनि प्रशासक र राज्य सचालन गर्नेले अधिकारको माग नआउदै कर्तव्यका साथ मानवअधिकार हनन नहुने गरी प्रशासन वा राज्यसचालन गर्ने गरेमा विश्वशान्तिको पक्षको रूपमा बोलिरहने कुनैपनि राज्यको सञ्चालनले विश्व विश्वसित हुन्छ, परन्तु मानवअधिकारको नारा नारामा सीमित रहेको र मानवाधिकारको सीमा स्पष्ट नभएको ले बुद्धका शान्तिनीतिका मानकल्याणार्थका उपदेशहरू बुद्धजयन्तीको सिलसिलामा उद्धृत हुने भएको आजको विशिष्ट

क्रियाकलापभित्र पर्दछ ।

नेपालमा संघनायकको व्यवस्था भएदेखि संघनायक पद खाली रहेन । हाल बुद्धधर्म व्यापक गर्ने कार्यमा निरन्तर लाशिरहेका भिक्षुसंघको संघनायकपदमा रहनुभएका भिक्षु अनिरुद्ध महास्थिविरलाई अखिल भारतीय बाबासाहेब अम्बेदकर समाज सुदूर उत्तरप्रदेशद्वारा आयोजित अभिनन्दनसमारोहमा अभिनन्दित गरियो । डा. अम्बेदकरलाई बुद्धधर्म ग्रहणार्थ सबभन्दा पहिले बौद्धदीक्षा दिनुभएका दिवंगत भिक्षु चन्द्रमणि महास्थिविरका शिष्य पनि रहनुभएका भिक्षु अनिरुद्धलाई गुरुकै जन्मदिनको उपलक्ष्यमा अभिनन्दन प्राप्त भएको छ । कुशी नगरका संरक्षक भिक्षु ज्ञानेश्वर महास्थिविरको सभापतित्वमा भएको उक्त कार्यक्रममा समितिका पदाधिकारीहरूबाट भिक्षु अनिरुद्धका बौद्धक्रियाकलापविषयमा प्रकाश पारिएको थियो ।

नेपाली व्यक्तित्व विदेशमा सम्मानित एं अभिनन्दित हुनु नेपालको लागि गौरवको कुरा भएतापपनि बौद्धजगत्‌मा बौद्धआचरणको संरक्षण र व्यवहारलाई अगाडि सारिरहनमा सचेत रहिरहनुपर्नेमा यस अभिनन्दनले चेतावनी र शिक्षा दिएको छ ।

ज्ञानमाला भैजनखल: स्वयम्भूको आयोजनामा नेपालसम्बत् १९१३ देखि महिनैपि च्छे विभिन्न बहाल, बहिल, ननी, ओक र लाधीहरूमा आयोजना गर्दै आएको ज्ञानमाला बौद्धजागरण बुद्धपूजा धर्मदेशना तेसौं पटकका बहालपूजा चितलाङ्डको अशोकचैत्यदेखि शुरूभई ने.स. १९१८ चौल्हा पष्ठी (वैशाख ५ गते) पागाको अशोकचैत्यमा संपन्न भएको थियो । यसै ज्ञानमाला बौद्धजागरण बुद्धपूजालाई निरन्तरता दिई संचालन गर्दैरहने ज्ञानमाला भजनखल: को अठोटअनुसार चौथो पटकको बौद्धजागरणकार्यक्रम विभिन्न गुम्बाहरूमा गई पूजा र

भजन गर्ने खल:को निर्णयअनुसार २०५५ जेठ ९ गतेदेखि भक्तपुर नगरपालिका वडा नं. १ तोलाछै टौलको आदिपद्म गुम्बाबाट शुरूगरिएको छ । शील, सदाचार र बौद्धअनुशासनलाई ध्यानमा राखी पूजाकार्यक्रम संचालन गरी बौद्धजागरणमा संलग्न रहने उद्देश्यको यो पूजा संपन्न भएको छ ।

गुम्बाका भिक्षुद्वय एं विहारका सहयोगीहरूमा खल:का अध्यक्ष शान्तरत्न शाक्यद्वारा खातावस्त्र चढाई ज्ञानमाला पुस्तक उपहार दिई सम्मान प्रदानगरिएको सो बेला पूज्य भिक्षु अश्वघोष महास्थिविरसमक्ष शीलप्रार्थना, वहाँकै नेतृत्वमा बुद्धपूजा संपन्न भएको थियो । खल:का महासचिव किरणकुमार जोशीद्वारा संचालित पूजामा खल:का धर्मानुशासक भिक्षु अश्वघोष महास्थिविरले बौद्धधर्मानुकूल व्यावहारिक आचरणको लागि भैरहेको गुम्बापूजाले जनजनमा वास्तविक आचरणसुधार घरकोठादेखि राष्ट्रका जिम्मेदारी वर्गसम्ममा हुनुपर्ने कुरामा जोड दिई धर्म देशना गर्नुभयो । सो बेला खल:का सल्लाहकार अध्यक्ष प्रा. सुवर्ण शाक्यले बौद्धजागरण गुम्बापूजाको उद्देश्यमाथि प्रकाश पार्नुभएको थियो । काठमाडौं देखि यातायातको व्यवस्था गरी पूजामा सम्मिलित खल:का श्रद्धापूर्वक दर्ता गरी सदस्य बनेका महिला पुरुषहरूले वास्तविक विनय (अनुशासन) शीलतामा रही सहभागी बनी ज्ञानमालाको उद्देश्य पूर्तिमा नमूना प्रदर्शन गरेका थिए । त्यस आयोजनामा विभिन्न उपसमितिहरू गठन भई सबैको सामूहिक सहयोग प्राप्त भएको थियो ।

२५४२ औं बुद्धजयन्ती समारोहको आयोजना गरी बनेपाको सुदर्शन विहारबाट चालीसहित बुद्धको प्रतिमालाई रथमा राखी नगरपरिकमापश्चात् बोधिचर्या विहारमा पुगी सभामा परिणत गरियो । सभामा नगरपालिकाका प्रमुख डा.

सुरेन्द्रवहादुर वादे श्रेष्ठले बुद्धधर्मको नाममा धर्म मानेर त्यसलाई व्यवहारमा लागू गर्न नसके त्यसको कुनै औचित्य नरहने कुराको उल्लेख गर्दै आज बोलीमा एउटा र व्यवहारमा अर्को गर्ने प्रवृत्ति बढिहेको कुरा बताउनुभयो । धर्ममानुशासक स्थिर वोधिसेनले धर्मदेशना गर्नुभएको सो कार्यक्रममा न.पा. का उप-प्रमुख कञ्चनचन्द्र वादे, लम्बोदर कायष्ट, रामकुमार मुल्मी, शम्भुप्रसाद. न्यौपाने र धर्मलाल मानन्द्यरले आ-आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो ।

हिमालय टाइम्सले लुम्बिनीको सुरक्षाका लागि सरकार संवेदनशील रहेको विषयको समाचार प्रकाशित गरेको छ । बौद्ध अधौसदन पोखराद्वारा आयोजित धार्मिक प्रवचन तथा अभिनन्दन समारोहको उद्घाटन गर्दै स्थानीय विकासमन्त्री प्रकाशमानसिंहले बुद्धवचनलाई व्यवहारमा उतार्न सकेमात्र बुद्धप्रति कदर हुनेछ र भगवान् बुद्धले अवलम्बन गर्नुभएका मार्गहरूको अनुसरण गर्न सकेमा विश्वमा विद्यमान विकृति स्वतः हटेर जाने धारणा व्यक्त गर्नुभयो । मन्त्री सिंहले सदनका संस्थापक कप्तान बुद्धिवल गुरुडलाई अभिनन्दन तथा तमु सेवा सहयोग समिति पार्दी र बुद्धचोक तमु आमासमूहलाई कदरपत्र वितरणका साथै तमु आमासमूहको सक्रियतामा विभिन्न श्रद्धालुहरूको आर्थिक सहयोगमा रु. ४ लाख ५० हजारको लागतमा निर्मित पक्की भवनको उद्घाटन गर्नुभयो । सदनको अध्यक्ष शंकर गुरुडको सभापतित्वमा भएको सो, समरोहमा धर्मोदय शाखाका अध्यक्ष हरिष्वज तुलाचन, सह-प्राध्यापक छत्रराज शाक्य, भिक्षु कोण्डन्य, उपाध्यक्ष उमाध्वज गुरुड. र भूतपूर्व अध्यक्ष बिलबहादुर गुरुडले मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो । सो बेला शीलप्रार्थना, बुद्धपूजा र शान्तिरथयात्रा पनि गरिएको थियो ।

यसै गरी लुम्बिनीमा भएको धार्मिक सभामा गृहराज्यमन्त्री देवेन्द्रराज कंडेलले हिंसा, आतंक र भयले ग्रस्त आजको विश्वमा नेपालमा जन्मनुभएका भगवान् बुद्ध सबैका लागि अनुकरणीय रहनुभएको कुरा बताउनुभई विश्वका पर्यटकहरूका लागि आकर्षणको केन्द्र रहदै आएको भगवान् बुद्धको जन्मथलोको सुरक्षाका लागि सरकार संवेदनशील रहेको बताउनुभयो । त्यस्तै गृहराज्यमन्त्री कंडेलले नवलपरासी जिल्ला रामग्राम नगरपालिकाद्वारा परासीचौबाटोमा नवनिर्मित भगवान् बुद्धको प्रतिमाको अनावरणगर्दै बुद्धस्तूपहरूमध्ये महत्त्वपूर्ण रहेको रामग्रामस्तूपको संरक्षण, संवर्द्धन र अनुसन्धानमा सबैले सक्रिय हुनुपर्ने आवश्यकतामा जोड दिनुभयो । सो अवसरमा प्र.जि.अ. बालकृष्ण प्रसाई, थेरवाद बौद्ध दायक केन्द्रीय परिषद्का अध्यक्ष बखतबहादुर चित्रकार र नगरपालिकाका उप-प्रमुख शिवशंकर रायले आ-आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो ।

हिन्दू र बौद्धको साभा नेपालमा साभा धर्मदर्शनको प्रचार प्रसारमा जिम्मेदार पत्रकार समूहले निष्पक्षरूपमा २५४२ औं बुद्धजयन्तीका सारसंक्षेप प्रस्तुत गरी मानवधर्मप्रति गुण लगाएको छ । राष्ट्र साभा भए भैं पत्रिकोहरू पनि नेपाली मात्रको साभा संपत्ति हो, यो कसैको मालिक र कसैको गुलामीबाट अलग्या रहेको छ । यस्ता पत्रिकाहरूले बुद्धधर्मका समाचारप्रति आस्था एवं स्वच्छपत्रकारिता प्रदर्शन गरिएको मा बौद्धजगत्ले आभार व्यक्त गरेको छ ।

बौद्धक्रियाकलापका समाचारहरू सीधै आनन्दभूमि कार्यलयमा पनि आउने गरेका छन् । यसले बौद्धचिन्तनको अभिवृद्धि भएको जनाएको छ ।

२५४२ औं बुद्धजयन्तीको उपलब्ध्यमा स्वयंभू आनन्दकटी विहारमा गत जेठ ३ गतेदेखि ९

गतेसम्म त्रिरत्न मैत्रीसंघको आयोजनामा चन्द्रदेव शाक्यको संयोजकत्वमा प्राकृतिक चिकित्सा, ओकुपंकचर, ओकुप्रेसरको निःशुल्क स्वास्थ्यशिविर संचालन भयो । लगभग ६६६ रोगीहरूले सेवा प्राप्त उक्त शिविरको लागि विशेषतया योपोगी यंकाई र यूआई. हेल्प सेण्टरबाट सहयोग प्राप्त भएको थियो । स्थानीय १५ नं. वडा अध्यक्ष ईश्वरमान डंगोलद्वारा उद्घाटित सो शिविरमा आनन्दकुटी विहार गुठीका सदस्यसचिव भिक्षु धर्ममूर्तिले यसप्रकारको सेवाको अपरिहार्यतालाई उल्लेख गर्दै शिविरको सफलता र अभिवृद्धिको कामना गर्नुभएको थियो । सो शिविरको समापन समारोहमा संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरले सहयोगीहरूलाई कदरपत्र वितरण गर्नुभएको थियो र अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष भिक्षु कुमार काश्यपले धर्म र सेवाको वारेमा आफ्नो मन्तव्य पोखनुभएको थियो । सोही बेला संघनायक हुनुभएको मा त्रिरत्न मैत्री संघले भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरलाई अभिनन्दन पनि गरिएको थियो

यसैगरी आनन्दकुटी विहार र युवा नेत्र सेवाको संयुक्त आयोजनामा जेठ १७ गते एकदिने आंखाशिविर संचालन गरिएको थियो । सोको उद्घाटन संयुक्तरूपमा भिक्षु अनिरुद्ध र भिक्षु कुमार काश्यपबाट भएको थियो ।

सम्यक् शिक्षासमूह स्वयम्भू चैत्य महाविहार धरान १२ को आयोजनामा वैशाख २२ गतेदेखि सप्ताहव्यापी कार्यक्रम राखी बुद्धजयन्ती संपन्न गच्छो । सो कार्यक्रममध्ये गरिएको बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगितामा प्रथम, द्वितीय र तृतीय क्रमशः अशोक शाक्य, रमा घिमिरे र अर्पण शाक्यको टीम; कञ्चन खड्का, वीरेन्द्र शाक्य, सृजना राईको टीम; रोहिना ताम्राकार, नवीन रायमाझी, चेतनाथ सापकोटाको टीम

भएका थिए । त्यसमा विद्या शाक्यको अध्यक्षता, श्यामगोविन्द श्रेष्ठको प्रमुख आतिथ्य, कैलाश कार्कीको संयोजकत्व र अनिल शाक्यबाट कार्यक्रम संचालन एवं समयसूचक र सहयोगीमा कमल नेपाल एवं कुलदीप शाक्य रहेका छन् । संपूर्ण कार्यक्रमका मूल संयोजक नवीन रायमाझी भएको साप्ताहिक कार्यक्रममा अन्तर्विहार तथा गुम्बा बुद्धशिक्षाको महत्त्व”, “परिवारप्रति आफ्नो दायित्व” र “सेवा नै परम धर्म हो” विषयमा भई प्रथम, द्वितीय, तृतीय र सान्त्वनाबाट पुरस्कृत क्रमशः प्रणीता तामाङ, कमल सरकार, कैलाश कार्की र रमा घिमिरे रहेका थिए । कृष्णप्रसाद श्रेष्ठको प्रमुख आतिथ्यमा अर्पण शाक्यको संयोजकत्व रही मोहन श्रेष्ठबाट संचालित सो बेला निर्णायकमा श्रीमती इन्दु श्रेष्ठ, केशव श्रेष्ठ र भवानी बराल रहेका थिए । सुश्री पानस गुरुडको संयोजकत्वमा भएको “तातो आलु” खेलमा पुतलीमाया शाक्य, दिलकुमारी शाक्य र मैया शाक्य क्रमशः प्रथम, द्वितीय र तृतीय रहेका थिए । १ मिनेट खेलमा नवीन रायमाझी विजयी भएको थियो । अजित राईको संयोजकत्वमा सुरज शाक्यबाट संचालित सम्यक् शिक्षा प्र.वि. को उप-प्रमुख कृष्णनारायण पालिखेको प्रमुख आतिथ्यमा भएको थियो । केशव श्रेष्ठको संयोजकत्वमा किशोर राईको प्रमुख आतिथ्यमा ३१ जनाद्वारा रक्तदान गरी रक्तदान कार्यक्रम गरिएको थियो । तेजु श्रेष्ठको संयोजकत्वमा कल्पवृक्षदान राजेश श्रेष्ठको संयोजकत्वमा पुरस्कार वितरण पनि भएको थियो ।

साप्ताहिक कार्यक्रमको तर्जुमा गरी विराटनगरमा बुद्धजयन्ती मनाइयो । उपासिका संघको आयोजनामा प्रत्येक विहान बुद्धपूजा र धार्मिक प्रवचन गरियो । भिक्षु श्रद्धानन्दको प्रमुख आतिथ्यमा भएको पूजा कार्यक्रममा ज्ञानमाला

भजन पनि भएको थियो । ५ वटा माध्यमिक विद्यालय सहभागी भएको हाजिरी जवाफ प्रतियोगितामा स्टार बोर्डिङ स्कूल, गौतम बुद्ध बोर्डिङ स्कूल र देवकोटा स्कूल क्रमशः प्रथम, द्वितीय र तृतीय भएका थिए । साँझ बडा नं. १५ बुद्धविहारबाट धर्मबाध रोडको बुद्धमन्दिरसम्म साँझ दीपयात्रा भई भिक्षु श्रद्धानन्दारा दीपयात्राको महत्त्वारे प्रकाश पार्नुभएको थियो । बौद्धभण्डा एवं व्यानरहरूसहित राखी सांस्कृतिक बाजा र ज्ञानमाला भजनका साथ शान्तिपदयात्रा पनि भएको थियो । सो उपलक्ष्यको मूल कार्यक्रम धार्मिक सभा भव्यताका साथ संपन्न रह्यो । धर्मोदय सभा विराटनगर शाखाको अध्यक्ष धर्म-कुमार हलवाईद्वारा स्वागतमन्तव्य भई बौद्ध संघका अध्यक्ष लालधन शाक्य, लु.वि. कोषका सदस्य नरेन्द्रकुमार मल्ल र प्रमुख अतिथि भिक्षु श्रद्धानन्दवाट मन्तव्य व्यक्त गरिएको थियो । सो उपलक्ष्यमा भएको अन्तर्माध्यमिक चित्रकला प्रतियोगितामा प्रथम, द्वितीय, तृतीय सान्त्वनाबाट पुरस्कृत भएका लाई सो समारोहमा पुरस्कार वितरण गरियो ।

चाबहिलको ऐतिहासिक चारूमती विहारमा भिक्षु तपस्सीधम्मको प्रमुख संयोजकत्वमा पंचशील र बुद्धपूजाबाट शुरू गरी २५४२ औं बुद्धजयन्ती मनाइयो । सो बेला भिक्षु भद्रियबाट धमदेशना हुनुको साथै त्यहाँका ७ नं. बडाका अध्यक्ष गोपाल पण्डितले बुद्धको अहिंसाधर्म र शान्ति सन्देशबाट नेपालीहरूलाई धेरै लाभान्वित गराएको र चाबहिलमा रहेका बौद्धविहार एवं सांस्कृतिक बौद्ध स्तूपहरूको संरक्षण गर्नुपर्ने कुरामा जोड दिई आफूले सकदो प्रयास गर्ने कुरा बताउनुभयो । सो उपलक्ष्यमा बुद्धको प्रतिमा खटमा राखी बाजागाजासहित शहर परिक्रमा गराइएको थियो ।

थेरवाद बुद्धधर्ममा प्राथमिक रूपमा परियतिशिक्षा ग्रहण गराइन्छ । नेपालको

सरकारी शिक्षापद्धतिमा परियतिशिक्षाको पाठ्यक्रम नभएपनि बौद्धविहारहरूमा यसका कक्षा संचालन गरी धार्मिक र नैतिक शिक्षा दिइन्छ । काठमाडौं जिल्लाको बलम्बूस्थित प्रेणिधिपूर्ण महाविहारमा परियतिशिक्षा संचालनका लागि दाताहरूबाट १५,५००/- रूपियाको सहयोग उपलब्ध गराइएको छ । ती दाताहरूमध्ये भिक्षुमंगल बलम्बूबाट ५०००/-, जनकदेवी श्रेष्ठ क्षेत्रपाटीबाट ५०००/-, मानदास एवं शारदा शाक्यबाट ५००/-, ठमेलमा शारदा तथा प्रेमदास श्रेष्ठबाट १०००/- सात घुम्तीका लक्षण र ईश्वर श्रेष्ठबाट १०००/-, जमलका ईश्वर र कमला श्रेष्ठबाट १०००/-, टेकूका मीना माथेमाबाट १०००/- प्राप्त भएका हुन् । क्षेत्रपाटीका बरदेश मानन्धरबाट प्रतिमहिना रु. २५०/- सहयोग दिने भएको छ ।

तानसेनको करुणा बौद्धसंघको आयोजनामा पाल्पामा बुद्धविहार होलाडीमा संघका उपाध्यक्ष विश्वमान वज्राचार्यको अध्यक्षतामा ज्ञानमालाभजन, बुद्धपूजा, पञ्चशीलप्रार्थना र प्रवचन कार्यक्रम गरी एक धार्मिक समारोह संपन्न गरियो । सो बेला “भिक्षु शाक्यनन्दस्मृति गुठी” आनन्दविहारमा सथापना भएको कुरा पनि जानकारी गराइएको थियो ।

त्यहाँ नियमितरूपमा हुने गरेको धार्मिक कार्यक्रम संघको अध्यक्ष छत्रराज शाक्यको सभापतित्वमा बुद्धगयाका भिक्षु धर्मज्योति महास्य-विरबाट धमदेशना भई सम्पन्न गरियो । सो बेला मा प्रस्तुत भएको मासिक प्रतिवेदन अनुसार भवन निर्माण समिति गठन भई २ कोठाको थप भवन निर्माण हुने कुरा जानकारी गराइएको छ । सो बेला बैशाखपूर्णिमा समारोह मनाउने संबन्धमा सरसल्लाह भई जिल्लास्तरीय समारोह समिति अन्तर्गत मनाउन पाए राम्रो हुने विचार व्यक्त गरिएको थियो ।

धर्मोदय शाखा बुटवलको संयोजकत्वमा बुटवलनगरका विभिन्न बौद्ध संघसंस्थाहरू सम्मिलित भई ५ दिने कार्यक्रम राखी बुद्धजयन्ती समारोह मनाइयो । कार्यक्रमअनुसार ७ वटा निजी मा.वि. र ५ वटा सार्वजनिक मा.वि. ले भागलिएको बौद्ध हाजिरीजबाट प्रतियोगिता गरिएको थियो । यसमा प्रथम, द्वितीय र तृतीय क्रमशः न्यू होराइजन उच्च मा.वि. न्यू प्राइवेट लाईड वोर्डिंग स्कूल र ज्ञानोदय मा.वि. रहेका छन् । देवदह गा.वि.स. को शीतलनगरमा २५३ जनाको निःशुल्क स्वास्थ्य परीक्षण गरी शिविर संचालन गरिएको थियो । निःशुल्क संचालित सो शिविरमा नेपाल चिकित्सक संघको तरफबाट मेडिकल सुपेरिन्टेण्डेण्ट डा. बाबुलाल शाह, डा. सुशीलकुमार श्रीवास्तव, डा. घुटन साहू र डा. विष्णुप्रसाद शर्माको अमूल्य सहयोग प्राप्त भएको थियो । देवदह गा.वि.स., अमृतलाल शाक्य, नेपाल स्वास्थ्यकर्मी संघ लुम्बिनी रूपन्देही शाखा, नेपाल मेडिकल रिप्रिजेन्टेटिभ एण्ड सेल्स एशोसिएशन बुटवल, जनस्वास्थ्य शाखा रूपन्देही पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय मेडिकल स्टोर्स, लुम्बिनी अञ्चल अस्पताल व्यवस्थापक समिति र बुटवल नगरपालिकाबाट यातायातको सहयोग उपलब्ध गराइएको थियो । सभाका अध्यक्ष आनन्दमानसिंह शाक्य र सचिव पूर्णकाजि शाक्यको नेतृत्व एवं उत्तरकाजि शाक्य र प्रेमलाल उदासको संयोजकत्वमा उत्कृ कार्यक्रम संचलन भएको थियो । पद्मचैत्यविहार संचालन समितिका अध्यक्ष संभ्रतल वज्राचार्यको सभापतित्वमा मेयर भोजप्रसाद श्रेष्ठको प्रमुख आयोगीयमा सल्लाहकार विमलबहादुर शाक्यबाट स्वागतभाषण भई समापनसमारोह भएको थियो । चुन्द महास्थविरबाट पुरस्कार वितरण एवं आनन्दमानसिंह शाक्यबाट धन्यवाद ज्ञापन भएको थियो ।

नारायणगढमा चितवनका विभिन्न धार्मिक

संघहरूबाट संयुक्तरूपमा बुद्धजयन्ती मनाइयो । बुद्धप्रतिमासहित रथयात्रा गरी नगरपरिकमाको कार्यक्रम गरिएको सो बेला काठमाडौंका अनगारिका कुसुमबाट धार्मिक प्रवचन र रक्तदान कार्यक्रम पनि भएको थियो । कार्यक्रमको संयोजकमा लक्ष्मीचरण श्रेष्ठ रहनुभएको थियो ।

भारतले आणविक परीक्षण गरेको मा थेरवाद बौद्ध दायक केन्द्रीय परिषद्बारा क्षोभ प्रकट गरिएको छ । क्षोभप्रकट गर्दै परिषद्ले उल्लेख गरेको छ- “शान्तिका महानायक तथागत बुद्धको जन्म, सम्बोधिलाभ र महापरिनिर्वाण जस्ता संयोग परेको अति नै पूजनीय वैशाखपूर्णिमाको दिन जुन बेला विश्वमा बुद्धजयन्ती मनाइरहेको थियो, त्यसै बेला दक्षिण एशियाली मुलुकहरूलाई त्रसित तुल्याई शाति भंग गर्ने गरी भारतीय सत्तासीन वर्गले राजस्थानको पोखरनमा ३ वटा शक्तिशाली आणविक बमहरू पड्काई परीक्षण गरेको मा शान्तिमयी मानवतावादी बुद्धर्ममाथि खिल्ली उडाई बौद्धजगत्लाई प्रत्यक्षरूपमा चुनौती दिएको महसूस गरी उक्त आणविक परीक्षण गरी शान्ति भंग गरेको मा आजको बैठकबाट क्षोभ प्रकट गर्ने निर्णय गरेको छ ।”

२०५५ वैशाख १० का दिन दिवंगत भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविरको स्मृतिमा आनन्दविहारमा “भिक्षु शाक्यानन्द स्मृतिगुठी” स्थापना गरिएको छ । अक्षयकोष र संग्रहालय स्थापना गर्ने, प्रतिमा स्थापना गर्ने, गरिब तथा जेहेन्दार विद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्ति दिने, स्मृतिग्रन्थ, पुस्तक एवं पत्रिकाहरू प्रकाशित गर्ने उद्देश्य राखिएको यस गुठीका सल्लाहकारद्यमा भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर र भिक्षु सुदर्शन महास्थविर हुनुहुन्दै । अध्यक्षमा सह प्रा. छत्रराज शाक्य र सदस्यहरूमा दशरथमुनि शाक्य, प्रेममान शाक्य र सन्तलाल वज्राचार्य रहनुभएको छ ।

तानसेन पाल्पास्थित ज्ञानमाला सभा, बौद्ध महिला संघ महाचैत्य विहार र युवक बौद्ध मण्डल पाल्पाको संयुक्त आयोजनामा विभिन्न-कार्यक्रमहरू सहित बुद्धजयन्ती मनाइयो । विहारहरूको बुद्धप्रतिमा दर्शन, बुद्धप्रतिमासहितको रथयात्रा, शीलप्रार्थना र कृष्णप्रसाद शाक्यबाट प्रवचन भई समारोह मनाइएको थियो । प्रभात-फेरी, ज्ञानमाला भजन र धमिदेशना प्रमुख भएको सो बेला नगरस्तरीय अन्तर्मावि बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता पनि भएको थियो । सो प्रतियोगितामा न्यू होराइजन स्कूल प्रथम, जनता मा.वि. दोस्रो र पाल्पा आवासीय मा.वि. तेसो भएको मा प्रमुख अतिथिको आसनबाट नगरप्रमुख अशोक शाहीबाट पुरस्कार वितरण र सभाका अध्यक्ष कृष्णप्रसाद शाक्यबाट धन्यवाद ज्ञापन भएको थियो ।

२५४२ औ बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा युवा बौद्धसंघ पोखराद्वारा पोखरेली युवा सांस्कृतिक परिवारको सहयोगमा वैशाख २१ गते बौद्ध वाढमय एक चिनारी विषयक गोष्ठीको विश्वशान्तिस्तूप तालपारीमा आयोजना गरियो । मिक्षु श्रद्धानन्दसमक्ष शीलप्रार्थनापछि धर्मशीला बुद्धविहार दायक सभाका अध्यक्ष तिलकमान गुभाजूले कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको मा तीर्थ श्रेष्ठ र धर्मोदय कास्की शाखाका सचिव प्रकाशमान गुभाजूले टिप्पणी गर्नुभएको थियो । ज्ञानमाला संघका अध्यक्ष कृष्णमान गुभाजू र कृष्णप्रसाद भण्डारी “मुमुक्षु” ले विभिन्न बुद्धाभायि प्रश्न गरिएको थियो । पुष्टकरमान बुद्धाचार्यले शान्तिस्तूपको परिचय दिनुभएको थियो । युवा बौद्ध संघका अध्यक्ष उत्तममान बुद्धाचार्यको सभापतित्व र धर्मोदय सभा कास्कीका अध्यक्ष हरिध्वज तुलाचनको प्रमुख अतिथ्यमा भएको सो गोष्ठी विक्रम बुद्धाचार्य-द्वारा संचालन भएको थियो । सोही उपलक्ष्यमा युवा बौद्धसंघ पोखराद्वारा अनदूमा आयोजित

कार्यशाला गोष्ठीमा उपाध्यक्ष प्रकाश उदासले स्वागतभाषण गर्नुभएको थियो । सो गोष्ठीमा ११ जना व्यक्तिहरूले भाग लिएका थिए ।

सोही अवसरमा भएको घुम्ती रक्तदान कार्यक्रमअन्तर्गत धर्मशीला बुद्धविहारवाट प्रारम्भ भई गाउँ गाउँ घुमी महेन्द्रपुलमा विसर्जित भएको थियो र द जना महिला र ५७ जना पुरुषले रक्तदान गरेको मा मोहोरिया टोल निवासी इच्छामान बुद्धाचार्यले २५ औं पटकको रूपमा रक्तदान गरेका थिए । प्रकाशदेव पालिखेको संयोजकत्वमा भएको सो कार्यक्रममा पाल्पाका सह-प्राध्यापक छव्रराज शाक्यले प्रशंसापत्र वितरण गर्नुभएको थियो ।

यसैगरी मिक्षु कोण्डन्यद्वारा दीप प्रज्वलन गरी दीपयात्र पनि भएको थियो र त्यसको लागि मैनबत्ती शेखरमान विजुकछेले दिवंगत दिदी चमेलीदेवी विजुकछेको स्मृतिमा प्रदान गरेका थिए ।

सोही अवसरमा आयोजित अन्तर्मावि स्तरीय बौद्ध हाजिरीजवाफ प्रतियोगिता नीलकण्ठ उदासको संयोजकत्वमा भएको थियो । १२ वटा स्कूल सहभागी रहेको उक्त प्रतियोगितामा प्रतिमा सेकेण्डरी स्कूल प्रथम, अमरसिंह मा.वि. द्वितीय, लक्ष्मी शिशु बोर्डिङ स्कूल तृतीय र नव प्रभात मा.वि. चौथो भएका थिए । यसको लागि पुरस्कारमा रनिंग शील्ड एलिगेन्स ट्रेड सेन्टरद्वारा, पूरस्कार न्यू होटेल क्रिस्टलद्वारा र जलपान दिवंगत मिन्दी गुरुडको संझनामा अम्बर गुरुडद्वारा प्रायोजित भएका थिए ।

युवा बौद्धसंघ, पोखराको वार्षिक क्रियाकलाप अन्तर्गत आन्तरिक बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता संपन्न गरेको छ । सो प्रतियोगितामा देवदहसुमूह प्रथम, कपिलवस्तुसमूह द्वितीय र रामग्रामसमूह तृतीय भएका थिए । युवा बौद्ध संघका

कार्यकारिणी सदस्य विनोद शाक्यको संयोजकत्वमा भएको सो प्रतियोगिताको पुरस्कार वितरण बुद्धजयन्तीको विशेष समारोहमा गरिएको थियो ।

२५४२ औं बुद्धजयन्तीको उपलब्धमा नगदेश बौद्धसमूह र लायन्स क्लब अफ् नगदेशको संयुक्त आयोजनामा तिलगांगा आँखाकेन्द्रको सहयोगवाट वैशाख २६ गते नगदेश बुद्धविहारमा एकदिने निःशुल्क आँखा उपचार शिविर संचालन गरिएको मा नगदेशक्षेत्र र बौद्धक्षेत्रबाट गरी २०० जना

स्थानीय वासिन्दाहरूको आँखाको निःशुल्क उपचार भएको थियो । उक्त शिविरबाट ३४ जनालाई मोतिबिन्दु भएको थाहालागेको छ । तीमध्ये १९ जनाको अपरेशन भइसकेको छ । सो अवसरमा बुद्धपूजा धमदिशना र भगवान् बुद्धको प्रतिमाको नगरपरिक्रमा भएको थियो । यस्तै नगदेश ज्ञानमाला भजनखलबाट साप्ताहिक ज्ञानमाला भजन गरी उत्सव मनाइएको थियो ।

श्री ५ वीरेन्द्र तथा श्री ५ ऐश्वर्य २५३० औं बुद्धजयन्ती समारोहमा सवारी होइवक्सी आनन्दकुटी विहारमा

बुद्ध जयन्तीकै दिनमा आणविक क्षेप्यास्त्र प्रहार

विश्वपरिवार, चैतन्य

२५४२ औं बुद्धजयन्तीकै दिन भारत सरकारले अचानक तीनवटा एटम वम दक्षिण भारतको राजस्थानमा प्रयोग गरेर सैन्यशक्तिलाई प्रदर्शन गरी बुद्ध जस्तो महान् व्यक्तित्व भएको उहाँकै जन्म दिनमा भारतले आफ्नो सैन्यशक्ति प्रदर्शन गर्नुपर्ने थिएन। अन्य कुनै दिनमा पनि प्रदर्शन गर्न सक्थ्यो। भारतको राष्ट्रिय झण्डा तीनरंगिएको माझमा बुद्धकै आदर्शअनुरूप अशोकचक्र अंकित छ।

यस आदर्शका विपरीत सोही दिन, सोही पर्वमा यस किसिमको सैन्यशक्ति प्रयोग गर्नु विश्वका सारा बौद्धमार्गी दुःखले विव्लित छन्। बुद्धजीवीहरू चकित छन्, के यस्तो आर्दशमय झण्डामा अंकित (बौद्ध) अशोकचक्रमा कालो बादलले छाएको त छैन? के भारत विनाशतिर अब लम्के? भारतमात्र यस प्रतियोगितामा सफल र अन्य एशियन मुलुकहरू यस होडवाजीमा पछि पर्नेछन् भने के यी राजनेताहरूको अदूरदर्शी कदम त हैन? जतिसुकै ठूलो आणविक परीक्षण र हाइड्रोजनको प्रयोग गरोस् यसले भारतको आदर्श बढ्ने होइन बरु भारतबासीहरू छिटै नै अहिलेको भन्दा गरिबीको रेखामुनि जिउनुपर्ने अवस्था सृजना रहनेछ।

इष्ट इण्डिया कंपनीले भारतवर्षको लगाम छोडेको पचास वर्षको लगत्तैमा यस्तो छ। खुल्ला

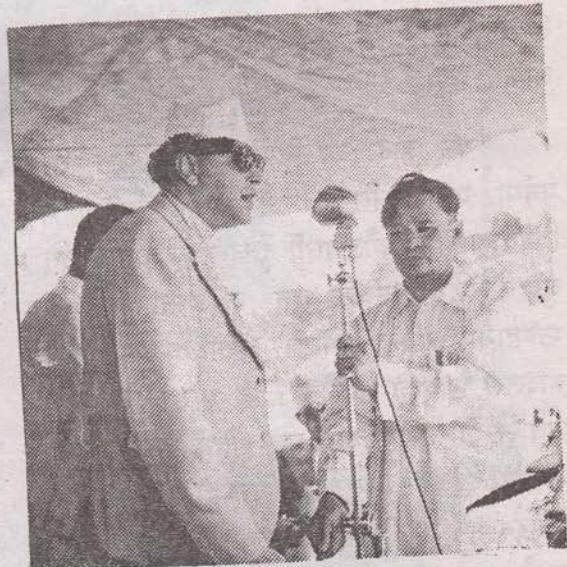
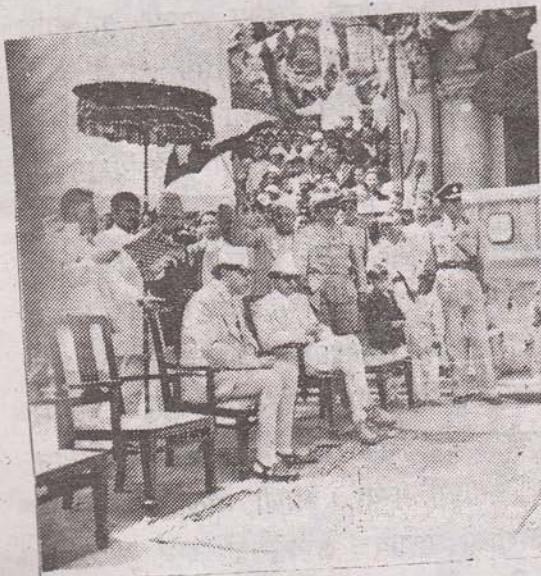
साढेको स्वभाव देखाउनु कसको लागि होला? भारतका छिमेकी पाकिस्तानको लागि कि अहिले को ठूलो राष्ट्र र जनसमुदायको लागि या नेपाल जस्तो सानो देशको लागि यो छाडुवा साढेपन र ताण्डवनृत्यमात्र हो।

तीनवटा लगत्तैपछि अरू फेरि २ वटा थप आणविक परीक्षणको नाममा आफ्नै धर्तीमाथि पड्काएर अरबौं जनसंख्याको बीचमा यसरी प्रयोग गर्नु कहाँसम्मको औचित्य होला? फ्रान्सले त्यस्ता आणविक क्षेप्यास्त्रहरूको प्रयोग गर्दा यूरोपबाट पनि धेरै टाढा एशियाको पनि दक्षिण पुच्छर न्यूजल्याणको समुद्री तटमा प्रयोग गरेर जनसमूहको बीचमा हुने आणविक कणहरूको खराबीहरूलाई सुरक्षित राख्ने उत्तरदायित्व बोकेको थियो भने यसको विपरीत भारत सरकारले बुद्धको जन्म दिनको दुहाइ दिएर आफ्नो उत्तरदायित्वविहीन कार्य समाप्त गन्यो। लाखौं लाख गर्भवतीहरू शक्तिशाली आणविक क्षेप्यास्त्रको आवाजले कति छटपटिए होलान्, कति गर्भवती महिलाहरूको गर्भपात भए होलान्, निस्तेज आखाहरू भन्, कति निस्तेज भए होलान्, बालबालिका बृद्धहरू कति रोए कराइरहे होलान्, मुटु र दमका रोगीहरू कति त्रसित भएर छटपटाए होलान्। त्यो काम त्रिपुरदाह गरेको भन्दा कम थिएन। हिरोसिमा र नागासाकीमा प्रयोग भएको बखतभन्दा भू-कम्प

थिएन। हाई.....हाई..... रस्साको चेर्नोवेल अणु विद्युत् विष्फोटन हुंदा हल्याण्ड, वल्याण्ड, जर्मन, यूरोपियन देशहरूमा उप्रिएका सागसब्जी खान नहुने भएर ध्वस्त भएका थिए। माटो र हावामा विपालु अणुबम फैलिएका थिए। त्यसब्खत सबैभन्दा ठूलो राष्ट्र रस्सा भएर अनि आर्थिक कमजोरीको बहानामा कुनै छिमेकी राष्ट्रहरूले पनि मुआवजा पाउन सकेका थिएनन्।

यही हालत पाँचवटा आणविक क्षेप्यास्त्र परीक्षणमा नेपाल, भारत, बंगाल, भूटान, माल्दीभस

र एशियाका अन्य देशहरू जापान, मलेशिया, इण्डोनेशिया, वर्मा, थाइल्याण्डलगायत सबैले यही हालत भोग्नुपरेको छ। संयुक्त राष्ट्र संघले पनि यी प्रश्नवाचक कुराहरूको निराकरणमा ढुलढुलु हेरेर बस्ने हो कि निराकरण पनि हुन सक्ने हो ? यस्तै सार्क संगठनबाट पनि लाचार अवस्थामा बस्नुपर्ने हो !

२००८ सालको वुद्धजयन्तीमा श्री ५ महाराजाधिराज तथा श्री ५ युवराजाधिराज महेन्द्र सवारी भई श्री ५ महाराजाधिराज त्रिभुवन वीर विक्रम शाहदेवबाट सार्वजनिक बौद्ध सभामा सम्बोधन बक्सेको।

तोरो वढ़ौ

- भिक्षु सुबोधनानन्द

- अनु. दिव्यरत्न तुलाधर

भगवन् ! प्रभुको चरणमा ।
गर्हु वन्दना, म गर्हु वन्दना ॥

दुःखीउपरमा दया राख्ने प्रभु नै हो
अनाथलाई सनाथ गर्ने प्रभु नै हो ॥

माग्न आउनेलाई पुत्र दान दिनुभयो ।
पुत्री कृष्णाजिनी पनि त्यस्तै दिनुभयो ॥

भूखी बधिनीलाई आफै मासु दिनुभयो ।
हे दानवीर ! आफै आंखा किकी दिनुभयो ॥

आजदेखि प्रभुको पछि पछि लाग्नेभो ।
प्रभुको धर्मविना अरू शरण नहुनेभो ।

शीलपालन गर्दै मैत्री वढाउनेभो ।
शान्तिवस्त्र लगाई भारसंग युद्ध गर्नेभो ।

अनिरचित संखारा

आनन्दवृट्टी विहार
एवं बुद्धधर्म र बोद्धजगतमा
६८ वर्षीय कनकमान शाकात्कारो
सकलपरिवार दिव्यतापति
साथे अपूरणीय क्षतिको वेदनाले
वारमा हार्दिक सम्बोधना प्रकट

गुठीका कार्यकारिणी सदस्य
योगदान पुन्याउँदै आउनुभएका
निधनमा आनन्दकुटीसंबन्धी
सद्गतिको कामना गर्दछ ।
दुखित शोकसन्तप्त परि-
गर्दछन् ।

आनन्दकुटी विहारगुवी
एवं
आनन्दभूमि परिवार
स्वयम्भू काठमाडौं ।

श्री ५ महाराजाधिराज सरकारको समुपस्थितिमा आनन्दकुटी विहारमा सरपन्न पुद्गजयठती समारोहमा समितिका अध्यक्ष मिंक्षु सुदर्शन महास्थविरबाट दिनुभएको सर्वोधन माषण

“ कपिलवस्तुका राजा शुद्धोदन तथा रानी महामायादेवीका पुत्ररत्न लुम्बिनीउपनिषदमा जन्मनुभएको आजको दिन चिरस्मरणीय छ । उनी बोधिसत्त्व सिद्धार्थको सम्बोधिलाभको आजको दिन चिरप्रेरक छ । त्यस्तै तथागत अर्हत् सम्यक् सम्बुद्धको महापरिनिर्वाणदिवस चिरसंवेगदायी छ ।

यस त्रिविधि पुण्य संयोगका दिन हामी भगवान् बुद्धको गुण स्मरण गछ्नौ । बुद्धगुणको अनुस्मरण गर्दा, प्रार्थना गर्दा हाम्रो मन, वचन र कर्ममा शुद्ध सजगता तथा विशुद्ध सक्रियता आउँदछ ।

आजको पवित्र दिनमा समस्त बौद्धहरूका केही चाहना सविनय अनुरोध गर्न अनुमति चाहन्दूँ । लुम्बिनी विकास समितिलाई बार बार पुनर्गठन प्रौक्तियाबाट मुक्ति दिने व्यवस्था होस् । लुम्बिनी विकास समिति अन्तर्राष्ट्रिय शान्ति र प्रगतिको प्रतीक लुम्बिनीगुरुयोजना कार्यान्वयनमा विशुद्ध गति दिने निकाय हो । यो पेशाउपलब्धिको अथवा व्यवस्थाको अवसर क्षेत्र होइन् । तसर्थ राष्ट्रिय सहमतिको आधारमा स्थिर एवं निश्चित समयका लागि लुम्बिनी विकास समितिको संगठन गरियोस् ।

लुम्बिनी विकास योजना आउनुभन्दा अगाडिको व्यवस्थाको शान्ति सुरक्षाको व्यवस्था आज उत्तरतिर गुरुयोजनाको कार्यक्षेत्र फैलिदै गएको सन्दर्भमा अपर्याप्त भइसकेको छ । लुम्बिनीको अन्तर्राष्ट्रिय विहारक्षेत्र र लुम्बिनी नव ग्राम क्षेत्रको बीचमा एउटा अर्को सुरक्षाचौकी र गस्ती प्रहरी व्यवस्थाको नितान्त आवश्यक भएको छ । लुम्बिनीको खरमा आगलागी भएर धेरै शालवृक्षको विनाश भइसकेको छ । आगजनीको प्रकोपबाट

शालवन र नवनिर्मित विहारहरूको सुरक्षा गर्न तत्कालै एउटा दमकलको व्यवस्था गरियोस् । यात्रुहरूको र पर्यटकहरूको आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाको निमित्त एउटा एम्बुलेंस गाडीको पनि जरूरत छ ।

सिद्धार्थको जन्मस्मारक मायादेवीमन्दिरमा बौद्धपद्धतिअनुसार नित्यपूजा हुनका लागि र भविष्यमा अनावश्यक पुजारीको हकको विवाद उठ्न नदिन पनि समयमा नै बिचार गर्नु वाञ्छनीय छ । शुद्ध बुद्धधर्मपद्धतिअनुसार हामी थेरवांदी नेपाली भिक्षुहरू बुद्धमा चढाइएका कैनै बस्तु कहिल्यै व्यक्तिगत उपयोगमा ल्याउदैनौ । चढाइएका खाद्यबस्तु पनि भिक्षुहरू खाइनन् किनभने यसबाट चित्तवृत्तिमा तृष्णाको विकार उब्जाउने स्थिति ल्याउन सकिन्दू । चढाइएका खाद्यबस्तु गरिब, दुखी, रोगी वा अरु आवश्यक कसैलाई दिने हाम्रो विनयव्यवधान छ ।

अन्तमा आजको पवित्र दिनमा श्री ५ महाराजाधिराज सरकारको दीर्घायु, सुस्वास्थ्य, सुख, शान्ति समृद्धिका लागि र देशको प्रजातान्त्रिक व्यवस्था स्वस्थ, स्थिर र सुदृढ र्भई देश र नेपालीमात्रको सुख समृद्धि तथा प्रगतिको लागि बुद्ध, धर्म र संघमा प्रार्थना गर्दछु ।

भवतु सब्ब मंगलं, रक्खन्तु सब्ब देवता ।
सब्ब बुद्धानुभावेन, सदा सुखी भवन्तु ते ।

भवतु सब्ब मंगलं, रक्खन्तु सब्ब देवता ।
सब्ब धम्मानुभावेन, सदा सुखी भवन्तु ते ।

भवतु सब्ब मंगलं, रक्खन्तु सब्ब देवता ।
सब्ब संघानुभावेन, सदा सुखी भवन्तु ते ।

आओ सुदर्शन आओ! कैसे हैं?

- भिक्षु सुदर्शन महास्थविर

“आओ सुदर्शन आओ ! कैसे हैं ?” (वा सुदर्शन वा ! महंफुला ?) न्हचावलें वसपोल पूज्यपाद सुमेधाधिपति भन्तेन थथे आज्ञा जुयाः नतुयाबिज्याइ । वात् थाई बुद्धगया बरंदापिने वसपोल फेतुनाच्चनाबिज्याःगु खः । वसपोल व बरन्डाय् मदुसा लिक्क चंगु थःगु क्वथां पिहां बिज्यानाकथं न अथे हे वरंडाय् च्चनाबिज्याइ । तसकं हे सामान्यगु सालुसे चंगु छ्पाः थाई सुखुलिइ कापः निबःजक दुगु पा:चालासाय् चंच्चनाबिज्याइ । वसपोलयागु व्यक्तित्व व वसपोलयागु बुद्धशासनया कार्यक्षमता अन न्हचःनेसं तुरन्त खनेदइ मखु तर वसपोलयागु बुद्धशासनया निमित्त सेवा समर्पित व्यक्तित्व व सलललं न्हयाइगु स्वाभाविक कार्यक्षमता वसपोललिसे छन्हु निन्हु च्चनेवं हे सीके थ्वीके फइ ।

वसपोलयात जिं वन्दना याये । अले जि वन्दनायाये सिध्येव वसपोलं आज्ञा जुयाबिज्याइ, “सामान गन तया ?” जिं अन लुखाय् पिनेसं सामान दु धकाः बिन्ति याये । अले खालि चिया थम्हं न त्वनाबिज्याइ, जितः न त्वंकाविज्याइ । अले सुं भिक्षु खनेव हानं थाइभासं छु आज्ञा जुयाबिज्याइ । थुकीया आशय जितः च्चनेत क्वय्यागु व्यवस्थाया निति निर्देशन खः । भारतय् छगू वौद्ध विहारयात यच्चुसे पिच्चुसे चंक संरक्षण यान्तरयेगु, अले गज्याः गज्याःपि मनूत वल अजाःअजाःपिन्त माःगु व त्वःगुकथं व्यवहार यायेगु अःपुगु खं मखु । विहारय् थाइलैण्ड व श्रीलंका आदि बौद्धदेशया

भिक्षुपि व उपासक उपासिकापि बइसा, गुलिं छुं दइला छुं कायेला धकाः वझपि नं मदुगु मखु तर वसपोल माःमाःपि मनूतयत माःमाःगुकथं करुणापूर्ण व्यवहारयानाबिज्यात । वसपोल तःदंतक थाइ विहारया विहाराधिपति जुयाबिज्याःगुलिं वसपोलं गुकथं गथे विहार स्थिर यायेगु, गथे विहार न्हचाकातयेगु बालाक सियाःथुयाबिज्याःगु जुयाच्चन ।

बुद्धगया, कुशीनगर, सारनाथय् थीथी देशया विहारत दु । विहाराधिपतिपि नं दु तर वसपोल विहाराधिपतिया कर्तव्यजक मखु, सुं विहाराधिपति हे मयाःगु शासनया ज्या नं यानाबिज्यात । भारतय् बुद्धशासनया निमित्तं छुं यायेगु मतिइ तयाबिज्यात । भारतय् विभिन्न राज्यं बुद्धधर्म व्यनातःपि भिक्षुपि दत । महापण्डित राहुल सांकृत्यायन, महन्त आनन्द कौशल्यायन, भिक्षु जगदीश काशयप, भिक्षु धर्मरक्षितपिसं नं बुद्धधर्मया विकास व त्रिपिटकया अनुवादय् तःधंगु योगदान यायेधुकूसां नं भिक्षु संघपिंगु छगू बल्लाःगु संगठन अबलय् तक मदुनिगु खः । डा. भीमराव अम्बेडकरया कुतलं महाराष्ट्र आदि भारतीय प्रान्तय् राज्यय् यक्व नवदीक्षित भिक्षुपि व उपासक उपासिकापि दयावइच्चन । थ्वहे प्रसंग भारतय् भिक्षुसंघपिनि छगू बल्लाःगु संगठन माःगु अवस्था वयाचंगु खः । थ्वहे आवश्यकतायात चायेकाः वसपोलं वातथाइ बुद्धगयाय् सलसः भिक्षुपिन्त सःताः वातथाइ बुद्धगयाय् हे नयेगु, त्वनेगु, च्चनेगु प्रबन्ध यानाबिज्यात । अखिल भारतीय भिक्षुसंघ स्वनेगु

प्रबन्ध यानाविज्यात । तःगृ मधि वैठक च्वना: भारतीय भिक्षुसंघ थःगु संरक्षण्य् स्थापना यानाविज्यात । थ्व इलय् सकसितं चीवरवस्त्र आदि परिस्कार नं दान यानाविज्यात । जितः लुमंकथं अखिल भारतीय भिक्षुसंघ सुसंगठित मजूतले तःक्वःमधि हे वातथाइ बुद्धगयाय् वार्षिक वैठक्य् सःताविज्यात, थुपि याना: भारतीय भिक्षुसंघ बालाक गठन व आःतक न्हचानाच्चंगु दु । थ्व हे गुणयात पूजा यायेकथं नव नालां पालि महाविद्यालय वसपोलयात डक्टरेट सम्मान देष्ठाःगु जितः आःतक थौं थें लुमंति ।

अबलय् वसपोलं जितः आज्ञा जुयाविज्यात, नेपालय् ला भिक्षु महासंघ संगठन दु तर अथे न अखिल भारतीय भिक्षुसंघया संगठन खनेवं सुदर्शनयात छुं ज्ञान अनुभव बृद्धि जुइथकाः जिं सःताहयागु खः ।

वयालिपा हानं छक्वः जि बुद्धगयाय् वना । न्हचावलेया निमित्तं लुखाचाःगु वातथाइ बुद्धगयाय् च्वं वना । अबलय् वसपोलं विहारय् हे यक्व यक्व बुद्धमूर्ति दयेकेवियाच्चेषु खः । लुरंग पाकाच्चनाविज्याः गु खः । वसपोलं अबलय् आज्ञाजुयाविज्यात, “सुदर्शन, बुद्धमूर्ति मालधकाः धाःवइपि यक्व यक्व दु । माक्व बुद्धमूर्ति थाइलैण्डं हयाच्चने थाकु । उकिं थाई प्रविधिं बुद्धमूर्ति दयेकेसःपि भिक्षुपि सःताः थन हे थासा थाना: थुपि बुद्धमूर्ति दयेकेवियाच्चना । धात्यें अन खन, दर्जनौ दर्जन ३/४ या बुद्धमूर्ति दयेकातल । दर्जनौ दर्जन दयेकावं च्वन । वसपोलं धयाविज्यात, “छन्त नेपालय् विहारय् विहारय् तयेत बुद्धमूर्ति माःसा यंकि ।” जि उबलय् बिन्ति याना, “आःयात म्वानि । मालेवं बिन्ति याये ।” वसपोलं हानं धयाविज्यात, “थन नेपाली भिक्षु श्रामणेर ययेमाःसा नं ब्वना हति । वसपोलयागु थ्वहे वचन शिरोपर याना: च्यदं मयाक आयु दुम्ह श्रामणेर शासनपालयात वातथाइ बुद्धगयाय् यका । वसपोलया हे उपज्ञायत्वय्

शासनपालया भयकथं उपसम्पदा सम्पन्न जुल । थुम्ह भिक्षु ९५/९६ आयुतक म्वानाः गणबहालया विहारय् दिवंगत जुयावन ।

अथेहे छक्वः बुद्धगया वनागु खः । अबलय् बुद्धगयायागु बोधिसिमा नेपालय् पीमास्ति वःगु खं बिन्ति याना । वसपोलं बुद्धगयाय् च्वंगु बोधिवृक्ष पुसां थसालातःगु बोधिवृक्षमा न्यामा वियाविज्यात । लिसें वसपोलं धयाविज्यात, “छं गथे याना: थुपि बोधिवृक्ष यंकेगु ?” जिं पटनानिसें हवाइजहाजय् तयायंकेगु खं बिन्ति याना तर वसपोलं आज्ञाजुया विज्योत, “बोधिवृक्षयात आदर गैरवसाथ यंकेमा:” । अले हानं वसपोलं छम्ह थाई भिक्षुयात सःताः बुद्धगया पटना, पटनां काठमाडौं वयेगु प्रबन्ध याकाविज्यात अथे धयागु बुद्धगयां गयातक वनेबलय् थाकुइ, बोधिवृक्षप्रति अनादर जुइ धकाः थ्व व्यवस्था यानाविज्याःगु खः । अबलय् बुद्धगयां पटनाया हवाइ सर्भिस नं दुगु जुयाच्चन । शायद आः थौं कन्हय् बुद्धगयाय् हवाइ सर्भिस मदु । थुपि बोधिवृक्षतमध्यय् छमा आनन्दकुटीइ, छमा आनन्द-कुटीविद्यापीठय्, छमा बलम्बुइ, छमा गणमहाविहारय्, छमा श्री सुमंगल विहारय् पीगु ज्या जुल । थुपि बोधिवृक्षमध्यय् आनन्दकुटी व आनन्दकुटी विद्यापीठय् च्वंगु बोधिवृक्ष निमा माकलं स्यंकल । सुमंगल विहारय् च्वंगु बोधिवृक्ष तसकं तःमा जुइंकल । गणवहालय् पिनागु बोधिवृक्ष हे कलम यानागु बोधिवृक्ष छमा हया: आः जि च्वंच्चनागु नगरमण्डप श्रीकीर्ति विहारय् बुयावइच्चंगु दु । थुपि बोधिवृक्ष दत्तले वसपोलया गुण न्हचावले ताजा जुयाच्चनी ।

छक्वः हानं वातथाइ बुद्धगयाय् च्वना बलय् जि थाइलैण्डय् वने त्यनागु खं विहारय् च्वंपि भिक्षुपिन्ति धयागु खः । व खं पसपोलं सिया विज्यायेवं जितः सःताः गुबलय् वनेगु गुबलय् च्वनेगु, गन च्वनेगु धकाः न्यनाविज्यात । जिं

चाःहिलेत वनेगु व याकनं हे वनेगु खै विन्ति याना
 लिसें न्हयाथाय्सां विहारय् च्वनेगु खै नं धया ।
 वसपोलं आज्ञाजुयाविज्यात, “छ दक्षिवय् न्हापा
 थाइलैण्ड वनेत्यगु खनी तर अन च्वनेत महस्यौपि
 मदयेकं मज्यू । छं महस्यौपि उपासिकापि
 वात्महाधातुयापि खः । उकिं छ दुई नम्बरया
 कुटिइ जि च्वनाथाय् च्वै धकाः आज्ञाजुयाः भिजिटिंग
 कार्डय् ल्यूने छुं च्वया: जितः वियाविज्यात । धायें
 वसपोलयागु उगु भिजिटिंग कार्ड मदुगु जूसा जि
 अन च्वने थन च्वने मदइगु जुयाच्वन । वात्महाधातुइ
 २ नम्बर सेक्सनय् मेडम लेक व मेडम सुनी आदि
 उपासिकापि नापलात । अले छु मानि ? नयेगु,
 त्वनेगु व चाःहिलेगु फुकं प्रवन्ध उपि श्रद्धालु
 उपासक उपासिकापिंस यानाविल । थुकथं दक्कलय्
 न्हापांगु जिगु थाइलैण्डयात्रा वसपोलया करुणां हे
 सुख सुविधापूर्ण जुल नत्रसा न्हयाथाय्जूसां च्वने

धकाः वंगु जूसा तसकं हे बरबाद जुइगु खः । उकिं
 थाइलैण्ड वनेवलय् फतिंफतले वसपोलयात दर्शन
 याः वनेगु याना । छक्वः वसपोलं देवदहय् छुं
 यायेगु इच्छा दुगु खै न्हयथनाविज्यात । भिक्षु
 मैत्रीयात अन छुं यायेत धयावयागु खै नं कनां
 विज्यात । वसपोलया देवदहय् सहयोग छुं भतीचा
 ज्या नं जूगु खः तर थुखे जिं पूरा ध्यान वी
 मफुनि । दक्षिवय् लिपा अथे हे स्वर्दंति न्ह्यः
 वसपोल नापलाः वलय् नं वसपोलया अथे हे ख्वाः,
 अथे हे वर्ण, अथे हे अनुकम्पां जाः गु मिलनशील
 स्वभावं जितः स्वयाविज्यात । वसपोलं अथेहे वात्
 महाधातुस वैकक जूसां नं वातथाइ बुद्धगयाय् थें
 हे आज्ञाजुयाविज्यात, “आओ सुदर्शन आओ! कैसे
 हैं ? (वा सुदर्शन वा ! म्हंफुला ?)”

२५४२ औं बुद्धजयन्ती समारोहमा श्री ५ महाराजाधिराजको स्वागतार्थ प्रतीक्षामा रहेका
 समारोह समितिका पदाधिकारी तथा अन्य विशिष्ट व्यक्तिहरू

THIS ENIGMATIC SELF

- Ganesh Pathik

One of the perennial problems of philosophy has been the problem of self. "Know Thyself" was the motto of Socrates.

Obviously, motto cannot be something easily attainable, but something worth-attaining. It may demand the effort of a lifetime or even more, or it may be attainable in a short duration depending on the intensity of the effort.

Realization of self has remained the major aspiration of the philosophers and religious persons of all ages. Major religions of the world revolve around the concept of self (Atman, soul), the Big Self (Paramatman) or non-self (Anatman). The highest moral standards of humanity would flow out of the conquest of self because a self, besmeared with the filth of lust, hatred and delusion, a selfish self that discriminates between oneself and others, lies at the root of human miseries and suffering. No wonder, therefore, that to know oneself completely became the major concern of all seekers of wisdom and righteousness, because without knowing one's self, it was not possible to have mastery over itself.

What is this thing called self, about which volumes have been written and endless discourse have taken place, a self which every living object on earth feels that it has one, about which one would say that it is not just the ever-changing perishable body, it is not just the fleeting states or fluxes of

the mind that come and go, it is not just one particular thought or feeling that constitutes the mind, it is not even an aggregate of all these, it is not any of the changing states of matter or energy that make up the mind, the body or the universe. Yet it is something whose existence any living object in the universe would not deny. Can there be any living object on earth that would doubt its 'own' existence ? Perhaps by being so common and so close to everyone, perhaps closer than one's fleeting physical and mental states, this self has presented such a baffling problem to mankind. It appears as if the self is our very existence, our very self, our 'self' itself, which as soon as we try to grasp or catch hold of, vanishes, probably in trying to catch hold of it, we try to step out of it, (which we cannot) and in the attempt, miss it completely.

Once our hunting for it ceases and we settle down leisurely to disentangle ourselves from the snares of desires arising out of the physical and mental states in and around us, this 'self' starts to become so real. It appears therefore that the self is at once so simple and by its very simplicity has become so elusive that it has presented one of the enigmatic problems of all times.

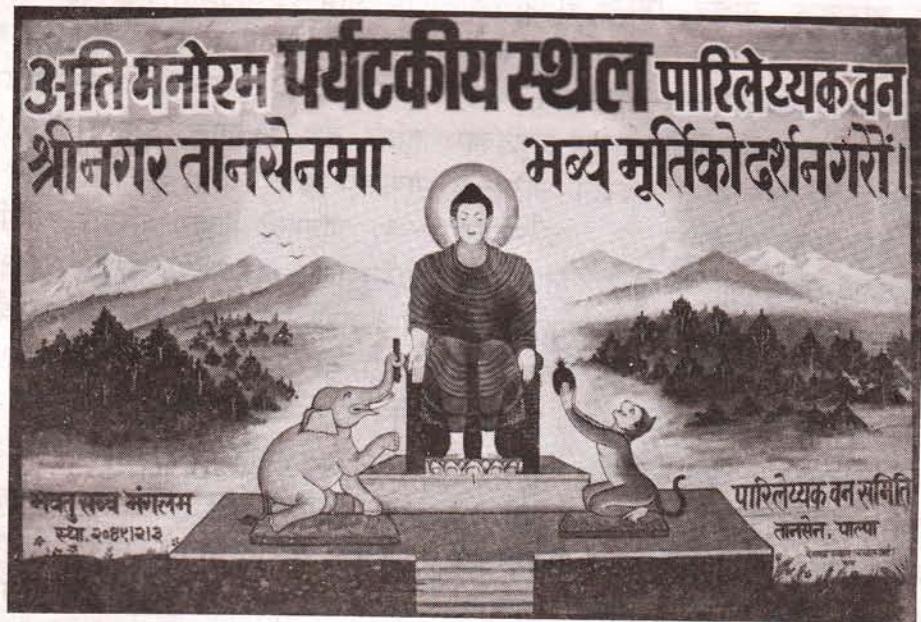
If we approach the problem from the point of view of science, we find that its existence can nowhere be traced in the universe, for whatever science can analyses

must consist of matter and/or energy states so that concrete studies could be made in the laboratories. If we take matter and energy states away from this universe only void remains, and science cannot do anything with void or nothingness. Similarly, we cannot trace the existence of self in the body, whether dead or living, by scientifically analysing the matter and energy states within it, for then we would come across with various fleeting states but not the self. We would at best be handling a bunch of electrons, protons and neutrons and nothing else, what then can be done for knowing what the 'self' is ?

The only way that remains is to turn the searchlight inwards and examine deep. Meditate, concentrating search for self within the recesses of the mind where it is felt so obviously, but then be cautious not to catch hold of self, for then we would be stepping out of pure selves, and miss our catch. Forget about the self and noon watching the

mental states, interconnected, yet fluctuating as a whole, yet none at which we acknowledge as our selves. Free ourselves from the sense of all kinds of belongingness to these fluctuating impermanent stuffs, and when the self is thus detached and isolated, we willful THAT is IT: We will feel that sorrows and anxieties arising out of the attachment of the self with different mental and physical states have vanished, and that the true nature of self is blissfulness.

But then what is it ? Nothingness ? Void ? Non-self ? Universal essence ? A drop in the ocean of Big-Self ? About it is said that the non-knower speaks of it too loudly and the knower is silent. Perhaps to the knower, there is only the cosmic dance the music and the void:

पाल्पा तानसेनको श्रीनगरमा स्थापना हुने बुद्धमूर्ति

संघनायक अभिनन्दन समारोहमनाइयो

नेपालमा ज्येष्ठतम भिक्षु महास्थविर अनित्यद्व संघनायक हुनुभएको मः यहाँको नयाँ बानेश्वर स्थित र विश्वशान्ति विहारमा गठन भएको अभिनन्दन समारोह समितिद्वारा एक समारोहका बीच अभिनन्दित गरियो । सभापतिको आसनमा रहनुभएका समितिका अध्यक्ष भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरसमक्ष शीलप्रार्थना भई शुरूभएको उत्त समारोहमा प्रमुख अतिथि सम्माननीय प्रधानमन्त्री गिरिजाप्रसाद कोइरालाद्वारा शाक्यमुनि बूद्धसामुदीप प्रज्वलन गरी समुद्घाटन भएको थियो । समारोह समितिका सचिव भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरवाट स्वागतमन्तव्य व्यक्त गरिनुका साथै प्रमुख अतिथिवाट संघनायकमा चीवरवस्त्र प्रदान हुदा संघनायकबाट प्रमुख अतिथिको सुख समृद्धिका लागि आशीर्वाद एवं बुद्धमूर्ति प्रदान गरिएको थियो । सो बेला स्यानमार र थाइलैण्डका राजदूतहरू एवं श्रीलंकाका नेपाली राजदूतावासको चार्ज डे आफियसद्वारा चीवरवस्त्रदान एवं बधाइमन्तव्य व्यक्त गरिएको थियो । विश्वशान्ति विहार दायक समितिका अध्यक्ष प्रेमलाल श्रेष्ठद्वारा धन्यवाद जापन र नगरमण्डप श्री कीर्तिविहार, कीर्तिपुर; धनश्याम राजकर्णिकार कमलादी, धर्मदास ताम्राकार क्षेत्रपाटी र लक्ष्मीराज राजकर्णिकार राजभण्डार थापाथलीबाट सयुक्तरूपमा जलपानको व्यवस्था गरिएको थियो ।

समारोह समितिका सहसचिव सुर्वण

शाक्यद्वारा संचालित सो समारोहमा विभिन्न बौद्ध संघ संस्थाले संघनायकमा अभिनन्दनपत्र एवं उपहार चढाएका थिए । ती संस्थाहरूमा (१) धर्मादय सभा बुद्धविहार काठमाडौं (२) ललितपुर बौद्धविहार संघ (३) काठमाडौं महानगर पालिका (४) ललितपुर उपमहानगरपालिका (५) अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध समाज लुम्बिनी (६) शाक्यसिंह विहार ललितपुर (७) धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी श्रीघः विहार (८) स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन खल: स्वयम्भू (९) सुमंगल विहार परिवार ललितपुर (१०) बौद्ध महिलासंघ नेपाल काठमाडौं (११) युवा बौद्ध संघ काठमाडौं (१२) नागार्जुन इन्स्टिच्युट ललितपुर (१३) मञ्जुश्रीनक महाविहार संरक्षण सुधार संघ झुँबहाल, काठमाडौं । (१४) मैत्री युवासंघ भक्तपुर (१५) आशा सफूकुथि काठमाडौं (१६) चारुमती विहार परिवार चावहिल (१७) विश्वशान्ति पुस्तकालय ललितपुर (१८) युवक बौद्ध मण्डल ललितपुर (१९) नेपाल बौद्ध समाज काठमाडौं (२०) सिद्धार्थविश्वविद्यालय प्रबन्ध तथा योजना परिचालन समिति बनेपा (२१) बुद्धजयन्ती समारोह समिति काठमाडौं (२२) आनन्दकुटी दायक समिति काठमाडौं (२३) ध्यानकुटी विहार संरक्षण समिति बनेपा (२४) थकाली समाज काठमाडौं (२५) गोरखा स्मारक कोष काठमाडौं (२६) प्रज्ञानन्द सिर्पा: उपहार समिति (२७) नमो बुद्ध सेवा समिति (२८) नेपाल शोर्पा संघ

(२९) तमु छोजधिं सिन्धुपालचोक (३०) अखिल नेपाल हिमाली बौद्ध संघ (३१) श्रीघः विहार परिवार, काठमाडौं (३२) अन्तर्राष्ट्रिय भिक्षुणी अनुयायी संघ रहेका थिए ।

नेपालको संघनायकको स्वास्थ्यसेवाका लागि संघनायक स्वास्थ्यसेवाकोषको स्थापना भएको र १ लाख ५ हजार रूपियाँको रकम प्राप्त भएको जानकारी पनि सो समारोहबीच गराइएको थियो । सो अक्षयकोषका लागि निम्न महानुभावहरूबाट चन्दा प्रदान गर्नुभएको थियो । भक्तिदास श्रेष्ठ लजिम्पाट, लक्ष्मीदास मानन्दर लजिम्पाट, पद्मज्योति जमल, सानुरत्न स्थापित ज्याठा, दीर्घमान श्रेष्ठ ज्याठा, भाइरत्न वज्राचार्य कुमारी हल, प्रेमसुन्दर तुलाधर पुतलीसडक, सुश्री रूजा दर्शन तथा श्रीमती वासन्तीदेवी वज्राचार्य कमलादी, श्री तथा श्रीमती इच्छाहर्ष वज्राचार्य नयाँसडक, श्रीमती सत्यवती शाक्य नयाँसडक, श्रीमती केशावती, श्री गोपीलाल, श्री तथा श्रीमती भाइरत्न तुलाधर दगूबाहाः, श्री तथा श्रीमती रत्नसिद्धि छाउनी, जे.बी. शाक्य हःखा ललितपुर, पूर्णसिद्धि वज्राचार्य त्रिपुरेश्वर, श्रीमती विमला वज्राचार्य स्वयम्भू डा. यशोधरा सानेपा, शकुन्तला प्रधान थैबहि, बौद्धमहिला संघ नेपाल, काजिरत्न शाक्य नकबहिल ललितपुर, छिरिंग तेजिङ लामा, पुष्परत्न सागर त्यौड र बाबुकाजि शाक्य तानसेन ।

बुद्धजयन्ती मनाइयो

२०५५ वैशाख २८, सप्तरी-

२५४२ औ बुद्धजयन्ती बौद्ध शान्तियात्रासहित सप्तरी, सिराह र उदयपुर जिल्लाका विभिन्न स्थलहरूमा मनाइयो । सिराहाको मिचैया, गोलबजार र लाहान, उदयपुरको गाइघाट र बसाहामा मनाई फत्तेपुरदेखि ३६ कि.मि. पश्चिम महेन्द्र

राजमार्गनजिक रहेको कनकपट्टीसम्म शान्तियात्रा गरिएको थियो । इशाको तेसो शताब्दीतिरको गुप्तकालको एउटा चैत्य प्राप्त भएको मा पूजा अर्चना गरी मटीगढा (प्रसवनी) मा नवनिर्मित चैत्यको परिकमा गरियो । यहाँ उपासिका श्रीमती रामवतीदेवी लेखोले खीर तथा फलफूल प्रदान गरेकी थिइन् । उनकै प्रव्रजित हुनुभएका छोरा भिक्षु अशोककीर्तिले त्यस बेला हीन धर्म र भिथ्यादृष्टिमा नलाग्न बुद्धले भन्नुभएको निम्न श्लोकको व्याख्या गर्नुभएको थियो -

हीनं धम्मं न सेवेय् य पमादे न संवसी ।
मिच्छादिङ्गं न सेवेय् य न सिया लोक बड्दनो ॥

सोही बेला पाँच कक्षामा अध्ययन गर्ने विद्यार्थी सुवासकुमार लेखी र उनका साथीहरूले त्रिरत्नवन्दनाको समूहगायन गरेका थिए । यसैगरी भू.पू. महान्यायाधिवक्ता रामानन्दप्रसादसिंह, शिक्षक उपेन्द्र शाही, शिक्षिका निर्मलादेवी चौधरीले समकालीन समाजमा रहेका अन्धविश्वास, मिथ्यादृष्टि, अशिक्षा र गरिबी आदि हटाउन बुद्धको शिक्षा अति आवश्यक भएको कुरामाथि आ-आपनो मन्तव्य पोछ्नुभएको थियो । युवा थारू बौद्ध समूहका अध्यक्ष महेश चौधरीको संयोजकत्वमा सुसम्पन्न सो समारोहमा काठमाडौंका अनुप श्रेष्ठाचार्यले बुद्धका सिद्धान्तहरूमाथि चर्चा गर्नु भएको थियो ।

दुइदिने जयन्तीसमारोह

२०५५ वैशाख २८, चितौन-

२५४२ औ बुद्धजयन्ती चितौनमा दुई दिनसम्मको कार्यक्रम बनाई मनाइयो । उक्त समारोहमा काठमाडौंबाट जानुभएका भिक्षु धर्मकीर्ति र प्रणिधिपूर्ण विहारका गुरुमांहरू कुसुम र चन्द्रशीला सम्मिलित हुनुभई धर्मदेशना गर्नुभएको

थियो । नारायणगढस्थि बौद्ध गुम्बामा पनि बुद्धपूजा भई विभिन्न विद्वानहरूबाट बुद्धको उपदेशविषयमा प्रवचन गर्नुभएको थियो । उक्त अवसरमा बुद्ध प्रतिमालाई रथमा राखी नगरपरि कमा गरिनुका साथै साँझ दीपावली पनि गरिएको थियो ।

अस्थिधातुको पूजा दर्शन

२०५५ जेठ २७, कीर्तिपुर-

जेठपूर्णिमाको उपलक्ष्यमा यहाँको श्री कीर्तिविहारमा भएको एक समारोहको उद्घाटन गर्दै थाइलैण्डका राजदूत प्रिछा प्रितिसान्तले भिक्षुनी यशोधराको महत्त्वबारे प्रकाश पारी यशोधराको अस्थिधातु थाइलैण्डबाट उपलब्ध भएको कुरा बताउनुभयो । अस्थिधातुको पूजा र दर्शन गरिएको सो समारोहमा श्रीलंकाका चार्ज दे अफियर्स एन. करुण दासले पठाएको सन्देशमा महेन्द्र महास्थिवर श्रीलंकामा धर्मदूत भई जानुभएको कुरा स्मरण गराई जेठपूर्णिमाको महत्त्व बताइएको कुरा उल्लेख रहेको बताइयो । त्यस बेला २५४२ औं बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा प्रकाशित १९ वटा विभिन्न पत्रिका र स्मारिकाहरूमा प्रकाशित १५२ जना लेखकहरूमा रचनाहरूको समीक्षा गर्दै लोटस रिसर्च सेण्टरका अध्यक्ष डा. वज्रराज शाक्यले साधुवाद ज्ञापन गर्नुभएको थियो । सुश्री अरनीतारा वज्राचार्यबाट संचालित सो समारोहमा भिक्षु सुदर्शन महास्थिवरले यशोधरा महाथेराबारे धर्मदेशना गर्नुभएको थियो ।

आनन्दभूमिको पुनर्व्यवस्था

२०५५ वैशाख १२, काठमाडौं-

२६ वर्षदेखि बुद्धधर्मसंबन्धी प्रचार प्रसार एवं बौद्ध गतिविधि प्रस्तुत गर्दै निरन्तररूपमा प्रकाशित भइआएको आनन्दभूमि पत्रिकाको सक्रिय

व्यवस्था	र संचालनको लागि पुनर्व्यवस्था भएको छ । सोअनुसार कार्यकारी संचालकमा निम्न प्रकारले व्यवस्था गरिएको छ ।
सल्लाहकार	- भिक्षु कुमार काश्यप महास्थिवर
सल्लाहकार	- तीर्थनारायण मानन्धर
संपादक	- सुवर्ण शाक्य
व्यवस्थापक	- अष्टमुनि गुभाजु
प्रकाशक	- आनन्दकुटी विहार गुठी, सदस्य सचिव पदेन भिक्षु धर्ममूर्ति

उक्त पुनर्व्यवस्थाउप्रान्त वितरण व्यवस्थामा सुचारुता ल्याई समयमा पत्रिका प्रकाशित गर्ने र कागज आदिको यथासंभवन स्तरीयतातिर पनि जोड दिने भएको छ । काठमाडौंबाहिर पत्रिका पठाउन पत्रिकाको मूल्यभन्दा हुलाक खर्च बढी लाग्ने भएको ले आवश्यकतानुसार हुलाकखर्च पनि समावेश गरी ग्राहकशुलक लिनुपर्ने जस्ता कुरा पनि पारित गरिएको छ ।

(नेपालभाषा)
क्यासेट विमोचन

१११८ बछला १५, यै-

२५४२ क्वः गु बुद्धजयन्तीया लसताय् वज्राचार्य संरक्षण गुथिया ग्वसालय् च्यान्हुयंकं धर्मदेशना व भजन जुल । मणिरत्न वज्राचार्यया संयोजकत्वय् जूगु उगु ज्याभ्वलय् पं. बद्रीरत्न वज्राचार्यपाखे धर्मदेशना व करुणामय पुजाखलः पाखें ज्ञानमाला भजन जुल । उगु हे लसताय् रत्नकीर्ति महाविरया चक्रेश्वरपाखें नामसंगीति तुतः पुचः या क्यासेट नं विमोचन जूगु खः ।

लयपतिंया धार्मिक प्रवचन

१११८ दिल्ला १५, यै-

धर्मोदय सभाया ग्वसालय् जुयावयाच्चंगु लयलयपतिंया पुन्हिकुन्हया धार्मिक प्रवचनय् प्रा.

आशाराम शाक्यं “बौद्धस्थलया संरक्षण” विषय् प्रवचन यासे धयाबिज्यात, “२३०० दं न्हचवःनिसें चारुमती वसेनिसें थन बुद्धधर्म स्यनेकने यायेगु बौद्धजीवन न्हचानावःगु दु । ७ औं शताब्दीनिसें थन बौद्धकेन्द्र जुयावःगु खः । थन विहारत यक्वं दयां नं संरक्षणया व्यवस्था छ्वासुया वनाःलि आःवयाः तसकं हे दुःखपूर्णकथं बौद्धस्थल न्हनाः, तनाः स्यनावनाच्चंगु दु । चतुर्थ विश्वबौद्ध सम्मेलनया इलय् हे बौद्धविहार संरक्षण याये माःगु खं व लिप्ट दयेकूगु खः । उबलय् स्वयम्भूइलः हयेगु बन्दोबस्त जुल तर स्वयम्भूयापिसं थःथःगु छेय् मनूत बालं तयाः लः सितिकं छ्वल । लखं स्वयम्भू भासय् जुलकि छु ज्वी । आ वयाः विहार संरक्षण यायेत यलय् ललितपुर विहार संघ दयेकाः ३७ गू विहार या लालपूर्जा काये धुंकूगु दु । न्हापा नं सरकारं धार्मिक स्थल दयेकेत धकाः पिने दुहाँवःगु छो इनाबिल । उगु छो कयाः जिं गाःबाःहालय् दयेका, दयावीरसिंहं जनबहालय् दयेकल, हिन्दुतसें अथे काःगु छो मियाः नल । उकिं श्रद्धासंस्कार मदुपित गुगुं बालाःगु खंया जिम्मा बीमज्यू ।”

धर्मदूत तथा प्रवचन समितिया संयोजक सुवर्ण शाक्यं न्हचाकूगु उगु ज्याभ्वलय् सभाया उपाध्यक्ष लोकदर्शन वज्ञाचार्य सुभाय् देछासे संरक्षणया गतिविधिया खं न्हचाथनाविज्याःगु खः ।

थथे हे लय् पतिकं जूगु प्रवचनय् बुद्धजयन्तीया दिं कुन्हु धार्मिक प्रवचनयासे फणीन्द्ररत्न वज्ञाचार्य व्रतविधिया खं कंसे धयाबिज्यात, “मुस्मांतय् दूजकी चाँद धकाः अवसं च्वनी । भी तिथिपतिकं पुज्याइ अले सप्तमी कुन्हु सुर्द्यःया धलं दनी । अष्टमी कुन्हु

चन्द्रमाया धलं दनी । चतुर्दशी कुन्हु पीथय् पुजा वनी, व्रत च्वनीबलय् स्याये पाले याइ मखु । न्हिं छ्वाःजक नयाः देवव्रत पितृव्रत आदि याइ । अवसं च्वनेगु धैगु उपासना यायेगु खः । धलं दनीबलय् काय, वाक् व चित्त स्वतां शुद्ध याये माः । व्रत च्वनीबलय् दशअकुशलया खं कनी ।”

थुबलय् सभाया उपाध्यक्ष भिक्षु सुमंगलं बुद्ध, धर्म व संघप्रति आस्था तयेगु ज्या वज्ञाचार्य धर्म खः, थथे धर्मया खं कनेबलय् विधिया अर्थ नं छ्वानाः कनेगु यायेगु बालाःजू । थथे याःसा धर्म ल्यनी धयाबियात ।

सुवर्ण शाक्यं हे न्हचाकूगु थुगु देशनाया इलय् मेम्ह उपाध्यक्ष ॐकारप्रसाद गौचनं सुभाय् देछायाद्यूगु खः ।

“७वं संसार सतः खः छ्णू”

महेन्द्र थक्

थं संसार सतः खः छ्णू
वनेमानि गन तर मस्यू ।
स्वां खः भी थं धरतीया-
ह्वाला ह्वाला नस्वाके नु ।
च्वतले प्रेमया माःहनाः
शील पालन यानाः याकाः
जीवन भीगू सार्थक याये नु ।

२५४२ औं बुद्धजयन्ती समारोहमा अध्यक्ष भिक्षु सुदर्शनद्वारा
श्री ५ महाराजाधिराजको सवारी चलाउनुहुँदै ।

आनन्दभूमिको सानुरोध जानकारी

१. व्यवस्थापनसम्बन्धका केही कठिनाइले ग्राहकहरूमा समयमा पत्रिका पुऱ्याउन नसकिएको मा क्षमाप्रार्थी हुँदै नयाँ वर्षको शुरुअंकदेखि समयमा पत्रिका पुऱ्याउने यथासंभव प्रयत्नरत रहने भएको छ ।
२. ग्राहकको स्याद सकिएका ले निरन्तरताको लागि शुल्क पठाई नवीकरणगर्नुहुन अनुरोध छ ।
३. आजीवन ग्राहक वा साधारण ग्राहकपर्यन्तमा पत्रिका नपुगेका ले आफ्नो पूर्ण ठेगाना लेखी पत्रिका नपुगेको सूचना पोष्ट बक्स नं. ३००७ वा संपादक, व्यवस्थापक, प्रकाशकमध्ये सुविधा पर्ने ठाउँमा लिखित खबर पठाउनुहुन अनुरोध छ ।
४. पहिले हुलाकदर्ता टिकट सहुलियत पाइआएको मा हाल सो सहुलियत उपलब्ध नहुने पोष्ट अफिसको व्यवस्था भएको ले पोष्टबाट पत्रिका पठाइने ठाउँमा पोष्टेज शुल्क छुट्टै लाग्ने भएको छ ।
५. नयाँ ग्राहक अभियान भइरहेको छ । यथाशीघ्र साधारण वा आजीवन शुल्क क्रमशः ६०/- वा १०००/- बुझाई सदस्यता ग्रहण गर्नुहुन अनुरोध छ ।
६. विज्ञापनदाता बन्नुभई आफ्नो व्यापारको प्रचार तथा बुद्धधर्मप्रतिको श्रद्धा अभिव्यक्तिगरी पत्रिकालाई सहयोग गर्नुहुन अनुरोध छ ।
७. लेखकहरूले लेख पठाउनुहुँदा साइज मिलेको कागजमा एकतिरमात्र बुझिने राम्रो अक्षरले लेखिल्याएको हुनुपर्दछ ।
८. अक्षर स्पष्ट नभएका फोटोकपी, कार्बोनकपी र लेखाइ भएको लेख रचना स्वतः निस्किय रहनेछ ।
९. बौद्धगतिविधिसंबन्धी समाचार पठाउँदा छोटो, उपलब्धपूर्ण कुरामात्र उल्लेख गरी पठाउनुहुन अनुरोध छ । प्रत्येक औसीपछि पठाइएको समाचार पछिल्लो अंकमा मात्र राख्न सकिने छ ।
१०. विज्ञापनदर निम्नप्रकार छ:-
  - (क) सबभन्दा पछाडिको कभरको पूरा पृष्ठको ३०००/- आधा पृष्ठको १६००/-
  - (ख) भित्री कभरमा पूरा पृष्ठको २०००/- आधा पृष्ठको ११००/- र चौथाइ पृष्ठको ६००/-
  - (ग) साधारण पेजमा पूरा पृष्ठको १०००/- आधा पृष्ठको ६०००/- र चौथाइ पृष्ठको ४००/-

२५४२ औं बुद्धियन्ती समारोहमा सवारी हुँदा श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवमा नेपाली परम्परानुसार स्वागत ।

मुद्रक : कान्तिपुर प्रिण्टिङ प्रेस, ओम्बहाल, काठमाडौं फोन: २५६३६५, २८१४१४, २८१४३६